

**Kaupungistumisen diskurssit suomalaisten
sanomalehtien pääkirjoituksissa**

**Maisterintutkielma
Petri Tapala
Suomen kieli
Kieli- ja viestintätieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto 2020**

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Laitos – Department Kieli- ja viestintätieteiden laitos
Tekijä – Author Petri Tapala	
Työn nimi – Title Kaupungistumisen diskurssit suomalaisten sanomalehtien pääkirjoituksissa	
Oppiaine – Subject Suomen kieli	Työn laji – Level Maisterintutkielma
Aika – Month and year Huhtikuu 2020	Sivumäärä – Number of pages 84
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, miten kaupungistumista merkityksellistetään suomalaisissa sanomalehdissä. Aihe on ajankohtainen, sillä kaupungistuminen on vaikuttanut koko Suomeen merkittävästi jo vuosikymmenten ajan, mutta kielitieteen näkökulmasta teemaan ei ole aiemmin perehdytty. Portinvartijateorian mukaan medialla, kuten sanomalehdillä, on tärkeä rooli yleisen keskusteluilmapiirin luomisessa. Pääkirjoitusten kaupungistumiseen liittyvän merkityksellistämisen tarkastelu tarjoaa oivat lähtökohdat ymmärtää koko ilmiötä paremmin, sillä kieli sekä luo todellisuutta että uusintaa ja legitimoii olemassa olevia, kiistattomina pidettyjä totuuksia.</p> <p>Teoreettisena viitekehyksenä on kriittinen diskurssianalyysi, mikä näkyy kiinnostuksena kielenkäytön ja vallan väliseen suhteeseen. Tutkimuksessa hyödynnetään taustateorianaa myös journalistiikan alalta peräisin olevaa portinvartijateoriaa. Analyysimenetelmä pohjautuu Faircloughin esittelemään kolmiportaiseen analyysiin, jossa kielen tarkastelun ohella huomioidaan yhteiskunnallinen konteksti ja mahdolliset taustalla vaikuttavat ideologiat. Lisäksi hyödynnän kielen analyysissa systeemis-funktionaalisen kieliteorian käsitteistöä ja Isoa suomen kielioppia.</p> <p>Aineisto koostuu 30 pääkirjoituksesta, jotka on julkaistu Aamulehdessä, Helsingin Sanomissa ja Karjalaisessa. Tutkimuskysymykset ovat seuraavat: 1. Millaisia kaupungistumiskehitystä kuvaavia diskursseja aineistosta on havaittavissa ja miten diskurssit eroavat toisistaan? 2. Millaisin kielellisin keinoin kaupungistumiskehitystä kuvaavia diskursseja rakennetaan? 3. Eroavatko kaupungistumiskehitystä kuvaavat diskurssit toisistaan niin sanotuissa kaupunki- ja maaseutulehdissä?</p> <p>Aineistosta erottuu neljä erilaista diskurssia: toimenpide-, asunto-, talous- ja aluediskurssi, joita kaikkia jokainen sanomalehti hyödyntää useasti. Toimenpidediskurssissa vaaditaan toimia kaupungistumisen vauhdittamiseksi tai hillitsemiseksi, ja se ilmentää parhaiten sanomalehtien välisiä näkökulmaeroja. Asuntodiskurssissa kaupungistuminen merkityksellistetään asumiseen ja asuntomarkkinoihin vaikuttavaksi ilmiöksi, prosessimaiseksi muutokseksi. Talousdiskurssissa kaupungistumista tarkastellaan sen taloudellisten vaikutusten kautta, jolloin keskiössä ovat lähinnä taloudelliset ongelmat ja kehityskulut yksilöä laajempien entiteettien näkökulmista. Aluediskurssissa kaupungistuminen on ilmiö, joka vaikuttaa etenkin alueellisesti. Tämä diskurssi ilmentää parhaiten tarkasteltavien sanomalehtien paikallisuutta, sillä useimmiten alueeksi määritellään lehden levikkialue. Lehtien väliset sisällölliset erot ovat kielellisiä suurempia. Kaupunkilehdissä kaupungistuminen merkityksellistetään tyyppillisesti positiiviseksi, maaseutulehdissä negatiiviseksi ilmiöksi.</p>	
Asiasanat – Keywords Kriittinen diskurssianalyysi, tekstitutkimus, systeemis-funktionaalinen kieliteoria, portinvartijateoria, kaupungistuminen	
Säilytyspaikka – Depository Jyväskylän yliopisto, suomen kielen oppiaine	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 KAUPUNGISTUMINEN	5
2.1 Kaupungistuminen yhteiskunnallisena ilmiönä	5
2.2 Kaupungin ja maaseudun määrittely	7
3 KRIITTINEN DISKURSSIANALYYSI	10
3.1 Kieli yhteiskuntaa rakentamassa	10
3.2 Kielenkäyttö vallankäyttönä	12
3.3 Diskurssi ja sen määritelmä	14
3.4 Diskurssien tunnistaminen	16
3.5 Systemis-funktionaalinen kielioppiteoria	17
4 MEDIAN PORTINVARTIJUUS	22
4.1 Portinvartijateoria	22
4.2 Portinvartijuus 2020-luvulla	25
5 AINEISTO JA MENETELMÄT	27
5.1 Aineiston sanomalehdet	27
5.2 Aineisto ja aineistonkeruu	29
5.3 Aineiston analyysi	30
6 TOIMENPIDEDISKURSSI	37
6.1 Kaupungistumiseen on vaikutettava	37
6.2 Toimia kaupungistumisen vauhdittamiseksi tai hidastamiseksi	40
7 ASUNTODISKURSSI	45
7.1 Kaupungistuminen muutosvoimana	47
7.2 Asuntojen hinnat nousevat tai laskevat	49
7.3 Toimenpiteet asuntodiskurssissa	53
8 TALOUSDISKURSSI	55
8.1 Kaupungistuminen taloudellisena vaikuttajana	55

8.2 Taloudellista eriarvoisuutta	60
9 ALUEDISKURSSI	64
9.1 Kaupungistuminen alueellisena vaikuttajana	64
9.2 Oman alueen asialla	67
10 SANOMALEHTIEN EROT	71
10.1 Erot toimenpidediskurssissa	72
10.2 Erot asuntodiskurssissa	73
10.3 Erot talousdiskurssissa	74
10.4 Erot aluediskurssissa	74
11 PÄÄTÄNTÖ	76
11.1 Johtopäätökset	76
11.2 Pohdinta	77
LÄHTEET	81

1 JOHDANTO

Viime vuosikymmeninä kaupungistuminen ja siitä johtuva väestön keskittyminen ovat vaikuttaneet merkittävästi Suomeen (Tervo 2019: 254). Kehitys on nähtävillä niin poliittisessa kuin taloudellissakin keskustelussa, eikä kaupungistumiskehitys seurannaisvaikutuksineen ole uutisaiheenaakaan harvinaisuus. Kaupungistumista koskevia kansalaiskyselyjä toteutetaan tiuhaan, ja keskustelu koko maan asuttuna pitämisestä viriää ainakin vaalien alla ja aina uusien väestöennusteiden tullessa julki.

Kaupungistumisesta käytetään myös nimitystä urbanisaatio. Käsitteellä tarkoitetaan yleensä sellaista yhteiskunnan rakenteellista muutosta, jossa kaupungeissa asuvien kansalaisten suhteellinen osuus koko väestöstä kasvaa. Kaupungistuminen saattaa eri alueilla ja aloilla tarkoittaa hieman eri asioita, eikä käsitteen määrittely ole yksiselitteistä. Myös sanan *kaupunki* merkitys vaihtelee maittain ja alueittain. (Laakso & Loikkanen 2004: 23.) Useimmilla lienee kaupungistumisesta omat käsityksensä ja mielipiteensä, ja varmaa on, että keskustelua ja tunteita aihe herättää ympäri Suomen maan.

Tässä tutkimuksessa on tarkoitus selvittää, millä tavalla suomalaiset päivittäin ilmestyvät sanomalehdet kirjoittavat kaupungistumisesta ja suhtautuvat siihen. Tavoitteenani on lisäksi selvittää, miten eri lehtien suhtautumiset mahdollisesti poikkeavat toisistaan. Aineisto on peräisin Aamulehden, Helsingin Sanomien ja Karjalaisen arkistoista ja koostuu yksinomaan pääkirjoituksista, jotka on julkaistu vuosien 2018 ja 2020 välisenä aikana. Rajasin aineiston pääkirjoituksiin, sillä ne edustavat yleisesti lehden linjaa käsiteltävään asiaan. Pääkirjoituksia tutkimalla voidaan myös saada mielenkiintoista tietoa siitä, millä tavalla eri ilmiöistä keskustellaan Suomessa.

Helsingin Sanomat on Suomen luetuin seitsenpäiväinen sanomalehti. Se edustaa suurkaupunkialuetta ja sitä luetaan yleisesti koko Suomessa. Aamulehti puolestaan on oman alueensa, suuren Tampereen ja lähialueiden paikallisemmin luettu lehti ja Karjalainen pienemmän Joensuun ja koko Pohjois-Karjalan päälehti. Lehdet edustavat kaupungistumisen vaikutusten valossa hyvin erilaisia alueita, mikä on huomionarvoista etenkin kolmannen tutkimuskysymyksen kannalta. Tutkimuskysymyksiä on kolme: 1. Millaisia kaupungistumiskehitystä kuvaavia diskursseja aineistosta on havaittavissa ja miten diskurssit eroavat toisistaan? 2. Millaisin kielellisin keinoin kaupungistumiskehitystä kuvaavia diskursseja rakennetaan? 3. Eroavatko kaupungistumiskehitystä kuvaavat diskurssit toisistaan niin sanotuissa kaupunki- ja maaseutulehdissä?

Tämä tutkimus pohjautuu diskurssianalyysiin, jonka avulla tarkoitukseni on selvittää, millä tavalla kaupungistumista merkityksellistetään aineistossa. Nämä merkityksellistykset muodostavat diskurssit, joita analysoin systeemis-funktionaalisen kieliteorian ja Ison suomen kieliopin käsitteistöön nojaten. Diskurssianalyysi on kriittistä, sillä oletan sanomalehtien ilmaisutapojen poikkeavan jollakin tavalla toisistaan. Lähtökohtana on oletus siitä, että kieli muodostaa myös todellisuutta, joten kielellisin keinoin voidaan vaikuttaa sekä koettuun todellisuuteen että laajemmin yhteiskuntaan (ks. esim. Blommaert & Bulcaen 2000: 448–450). Sanomalehdillä ja muulla mediolla on perinteisesti katsottu olevan niin sanottu portinvartijan rooli, joka on taannut niille merkittävän osan yhteiskunnallisena vaikuttajana. Rooli on 2000-luvulla muuttunut, mutta sen olemassaolo on hyvä tiedostaa myös tulevaisuudessa sitä vähättelemättä (ks. esim. Couldry 2010).

Aiempaa sanomalehtidiskursseihin liittyvää tutkimusta nimenomaan kaupungistumisen näkökulmasta ei Suomessa oikeastaan ole, ja myös maailmalla sitä on tehty perin niukalti. Etenkin ulkomaisia tutkimuksia luettaessa on lisäksi otettava huomioon, että kaupungin ja sitä kautta koko kaupungistumisen käsite on eri maissa määritelty hyvin eri tavalla, mikä saattaa vaikuttaa myös tutkimustuloksiin. Kaupungistumista tutkitaan useimmiten osana kauppatieteitä omassa kaupunkitaloustieteen tutkimushaarassaan. Esimerkiksi Capozzan, Hendershottin, Mackin ja Mayerin (2002) tutkimuksessa havaittiin kaupunkien kasvun kiihdyttävän asuntojen hintojen eriytymistä ja nousua etenkin kasvukeskusten ytimissä. Samankaltainen kehitys on havaittu myös Suomessa (Salo 2017). Huomio on merkittävä myös tälle tutkimukselle, sillä myös kaupungistumisesta keskustellaan usein taloudellisten ja asumiseen liitettävien tekijöiden kautta.

Kaupungin ja maaseudun välille luotavia eroja, jotka tässäkin tutkimuksessa ovat läsnä, on sen sijaan tutkittu myös diskurssianalyttisin menetelmin. Esimerkiksi Lüthje (2005) tutki maaseutumatkailua matkoille osallistuneiden ihmisten näkökulmasta. Lähtökohta tutkimukselle oli, että tarkkarajaisia ja samanlaisina kokemuksia on mahdotonta luoda, joten matka koetaan eri tavalla riippuen henkilöstä. Tutkimus toteutettiin laadullisin haastatteluin, ja analyysi toteutettiin diskurssianalyysin menetelmin, joita tässäkin tutkimuksessa hyödynnetään. Maaseutua kuvaavissa diskursseissa maaseutu merkityksellistettiin vapaaksi, mukavaksi ja helpoksi paikaksi, jossa voi tehdä mitä haluaa. Kaupungista luotu mielikuva oli puolestaan jotakuinkin päinvastainen, siellä elämän koettiin olevan hankalampaa ja ankeampaa.

Kaupungin ja maaseudun suhteita ja eroja on tutkittu myös aluekehityspolitiikan näkökulmasta. Saartenoja (2004) loi teoreettista pohjaa kaupunki- ja maaseutualueiden kehittämispoliittisille keskusteluille ja havaitsi, että usein kehityskeskustelu painottuu nimenomaan kaupunkialueisiin, vaikka maaseudullakin nähdään olevan mahdollisuuksia. Lähtökohtaisesti alueellisen kehittämispolitiikan perusta on kuitenkin viime vuosina ollut kasvavien keskusalueiden kehittäminen, mikä saattaa Saartenojan mukaan heijastua myös julkiseen keskusteluun, jonka osa myös pääkirjoitukset ovat.

Ainiala ja Jantunen (2019) puolestaan paneutuivat tutkimuksessaan *Hesa-* ja *Stadi-*sanojen käyttöön Helsingistä puhuttaessa. Tutkimuksen painopiste oli kaupunkilaisten, siis aitojen helsinkiläisten, ja maalaisten, siis muualta tulevien, tavoissa kuvata Helsinkiä. Pääkaupungistamme on perinteisesti käytetty nimitystä *Stadi* tai *Hesa* sen mukaan, onko puhuja itse syntyperäinen helsinkiläinen vai muualla Suomessa varttunut. Ainialan ja Jantusen tutkimuksessa selvisi, että sana *Hesa* kytkeytyy vahvemmin Helsingistä poistumiseen tai sen kautta kulkemiseen. Sana *Stadi* taas esiintyy yhteisöllisemmin puhuttaessa 'meistä stadilaisista' tai Helsinkiin saapumisesta. Tutkimuksen aineisto kerättiin Internetin keskustelupalstoilta. Ainialan ja Jantusen tutkimusasetelma muistuttaa tämän tutkimuksen lähtökohtia: kaupungin ja maaseudun erot ovat tarkastelussa etenkin kolmannen tutkimuskysymyksen vastattaessa.

Kaupungistuminen on ilmiönä kiehtonut monia tieteenaloja, mutta kielitutkimuksen saralla se on jäänyt vähäisemmälle huomiolle. Pietikäisen ja Mäntysen (2009: 23) mukaan kielellä on kuitenkin suuri vaikutus siihen, millaisessa todellisuudessa elämme. Kielen sanotaan sekä luovan että uusintavan todellisuutta, joten kielitieteellinen lähestymistapa myös kaupungistumisen kaltaiseen merkittävään ilmiöön on perusteltu. Kielellistä merkityksellistämistä tutkimalla on näin ollen mahdollista saada mielenkiintoista ja myöhemmin muissakin tieteissä sovellettavissa olevaa tietoa tarkasteltavasta aiheesta. Kaupungistuminen on lisäksi aihe, joka ainakin välillisesti vaikuttaa jokaisen suomalaisen elämään niin arjessa kuin vapaa-aikanakin (esim. Tervo 2019). Ilmiö muokkaa yhteiskuntaamme, joten on tärkeää selvittää myös sitä, millä tavalla media, tässä tapauksessa tarkemmin sanomalehdet, kaupungistumiseen suhtautuvat. Pääkirjoitukset edustavat lehden toimituksen linjaa, joten niitä tutkimalla on mahdollista tarkastella suomalaisten suhtautumista kaupungistumiseen myös yksilöä laajemmasta perspektiivistä ja täten laajentaa näkökulmia. Kielitieteen keinot tarjoavat muita tieteenaloja täsmällisemmän työkalupakin nimenomaan merkityksellistämisen tapojen hahmottamiseen.

Tutkielmani koostuu yhdestätoista luvusta. Seuraavassa luvussa tarkastellaan kaupungistumista yhteiskunnallisena ilmiönä ja tutkimuksen viitekehyksenä sekä Suomessa tapahtuvan kaupungistumiskehityksen erityispiirteitä. Kolmannessa luvussa esittelen kriittisen diskurssianalyysin ja systeemis-funktionaalisen kieliteorian pääpiirteittäin ja neljännessä luvussa tarkastelen portinvartijateoriaa. Aineisto ja tutkimusmenetelmän esitellään viidennessä luvussa lukujen 6-10 ollessa varattuja analyysille. Viimeisessä luvussa teen yhteenvedon tutkimuksen annista tutkimuksen onnistumista arvioiden ja jatkotutkimusaiheita esittäen.

2 KAUPUNGISTUMINEN

2.1 Kaupungistuminen yhteiskunnallisena ilmiönä

Tässä tutkimuksessa tarkastelen kaupungistumisen merkityksellistämistä kriittisen diskurssintutkimuksen viitekehyksestä hyödyntäen systeemis-funktionaalisen kieliopin välineitä ja Isoa suomen kielioppia analyysin tukena. Koko aineisto koostuu pääkirjoituksista, joissa käsitellään kaupungistumista ja sen aiheuttamia vaikutuksia yhteiskuntaan. Yhteiskunnallisena viitekehyksenä on kaupungistuminen, joka on jo vuosikymmeniä vaikuttanut erittäin vahvasti myös Suomen kehitykseen niin valtion, kuntien kuin yksilönkin näkökulmasta (ks. esim. Tervo 2019).

Kaupungistuminen on terminä monipuolinen. Sillä voidaan tarkoittaa sekä kaupungistumisen tilaa, siis käytännössä kaupunkilaisväestön osuutta koko kansasta, kaupunkilaistumisastetta, että kaupungistumiskehitystä, jossa yhteiskunnan painopiste muuttuu hiljalleen kaupunkikeskeisemmäksi. Tässä tutkimuksessa kaupungistumisella tarkoitetaan nimenomaan kaupungistumiskehitystä, siis sitä, että kaupunkilaisväestön suhteellinen osuus Suomen kansasta kasvaa. Tämä kaupungistumisen määritelmä on myös tutkimuksessa yleisesti käytetyin (Annez, Buckley & Spence 2009: 2).

Kaupungeja oli jo ennen ajanlaskumme alkua, mutta ne olivat kooltaan huomattavasti nykypäivän kaupungeja pienempiä. Kaupungistumiseen tarkimmin pureutuneessa kaupunkitaloustieteen tutkimushaarassa kaupungilla tarkoitetaan yksinkertaisesti paikkaa, jossa asuu paljon ihmisiä verrattain pienellä alueella. (Laakso & Loikkanen 2004, 23.) Väestöä on aina muuttanut kaupunki- ja maaseutualueiden välillä, mutta varsinaisesti kaupungistumiskehityksen voidaan katsoa käynnistyneen vasta 1900-luvun alkuvuosina (esim. Zhang 2016). Vuosisadan vaihteessa 1900-luvun alussa vain 15 prosenttia maailman väestöstä asui kaupungeissa. Nykyään osuus on huomattavasti suurempi, mutta kaupunkiväestön tarkka laskenta on edelleen vaikeaa muun muassa kaupungin ja maaseudun epätarkkojen määritelmien vuoksi. Kaupungistuminen on edennyt erilaisissa vaiheissa esimerkiksi teollistumisen ja muiden yhteiskunnan murrosten lomassa, mutta nopeinta kehitys oli 1950- ja 1970-lukujen välisenä aikana. (Annez ym. 2009: 2.) Sittenkin kehitys on hieman hidastunut, mutta on yhä käynnissä. Kyseessä on merkittävä, oikeastaan jokaista yhteiskuntaa koskettava rakenteellinen muutos, mikä tekee ilmiöstä hedelmällisen lähtökohdan tutkimukselle.

Suomi alkoi kaupungistua verrattain myöhään, mutta kehitys on ollut sitäkin nopeampaa. Yhdistyneiden kansakuntien (2014) kaupungistumista ja sen edistymistä tarkastelevassa raportissa

todetaan, että suomalaisista vain runsaat 40 prosenttia asui kaupunkimaisessa kunnassa 1950-luvulla, mutta vuonna 2010 määrä oli jo noin 70 prosenttia. Vaikka YK:n käyttämä kaupungin määritelmä poikkeaaakin jonkin verran Suomessa käytetystä tarjoten täten varsin korkeita arvoja, on kehityksen suunta kuitenkin ilmeinen. Suomessa kaupungistuminen on hidastunut sitten 1990-luvun, ja nopeinta kehitys oli maassamme 1960-1980 (Holappa, Huovari, Karikallio & Lahtinen 2015: 35).

Tutkimusten mukaan myös kaupungistumisen luonne on Suomessa muuttunut. Tätä nykyä kehitys vaikuttaa eniten suurten kaupunkien lähikuntiin, jotka joko kukoistavat tai ikään kuin imeytyvät kiinni esimerkiksi maakunnan pääkaupunkiin. Syrjäisemmällä seudulla, jotka kärsivät suurista muuttotappioista aiemmilla vuosikymmenillä, on kaupungistumisen ja sitä kautta pois päin suuntautuvan muuttoliikkeen suhteellinen tahti hidastumaan päin, vaikka poikkeuksiakin on. (Tervo 2016.) Tähän näkemykseen pohjaten myös julkinen keskustelu kaupungistumisesta saattaa näin ollen olla turhan yksipuolista niin sanottujen kasvavien kaupunkien ja kuolevien syrjäkylien vastakkainasettelua. Myös MDI:n (2019) väestöennusteen mukaan maassamme on sekä kasvavia kaupunkeja ja maaseutukuntia että hiljalleen väkeä menettäviä kaupunkeja ja maaseutukuntia.

Kaupungin ja maaseudun vertailu herättää Suomessa voimakkaita tunteita, minkä huomaa esimerkiksi kaupungistumisuutisia ja etenkin niiden kommenttiosioita silmäillessä. Tämä saattaa johtua esimerkiksi eriarvoistumisen pelosta, sillä tuoreen väestöennusteen mukaan lähes kaikki merkittävä väestönkasvu keskittyy tulevaisuudessa suuriin kaupunkeihin harvemmin asuttujen alueiden joko menettäessä väestöä tai säilyessä nykyisellä tasolla (MDI 2019). Mielipiteitä on sekä kaupungistumiskehityksen puolesta että vastaan, mutta selvä enemmistö suomalaisista, noin 80 prosenttia, haluaa vuonna 2018 toteutetun kyselyn mukaan pitää koko maan asuttuna (Yle 2018).

Kaupungistumiseen vaikuttavia tekijöitä on lukemattomia, ja ne voivat joko edesauttaa tai hillitä kehitystä. Kyseessä on monisyinen prosessi, johon vaikuttavat yksilölliset syyt, kuten talous, työtilanne, parisuhde tai harrastukset. Valtiotasolla kaupungistumista on usein tarkasteltu sen taloudellisia vaikutuksia painottaen. Karkeasti kaupungistumiseen vaikuttavia syitä on kahta lajia: suhteellisia etuja ja mittakaavaetuja. Suhteelliset edut liittyvät esimerkiksi tuotteiden valmistukseen ja kannustavat tuotteliaisuuteen, sillä se edistää kasvua ja nostaa elintasoja. Mittakaavaedut puolestaan liittyvät väestön keskittymiseen: tuotteiden valmistaminen kannattaa paremmin, kun tuotannon volyymi on suuri ja kuluttajia paljon lähistöllä, jolloin kuljetuskustannukset pienenevät. (Laakso & Loikkanen 2004: 70.) Krugmanin (1991: 49) mukaan myös erikoistuminen, joka usein

tuottaa suurimmat voitot, on taloudellisempaa suurissa kaupungeissa tai niiden lähistöllä. Myös esimerkiksi hyvät kulkuyhteydet voivat vauhdittaa kehitystä etenkin uuden kaupunkialueen kehityksessä, vaikka tekijöiden yhteisvaikutus onkin luonnollisesti se, mikä loppujen lopuksi määrittää kaupunkialueen tulevaisuuden (Laakso & Loikkanen 2016: 65).

Kaikki edellä esitellyt syyt toistavat ajan myötä itseään, sillä ihminen hakeutuu perinteisesti alueille, joilla hänen elintasonsa on kaikkein korkein (Tervo 2019: 255). Tästä syntyy ajan myötä noidankehä, joka saa esimerkiksi työpaikat keskittymään kasvukeskuksiin, mikä taas johtaa siihen, että yhä useammat muuttavat kaupunkiin joko omasta tahdostaan tai taloudellisen pakkotilanteen vallitessa. Kaupunkiseudut ovat usein maaseutua parempituloisia, myös Suomessa, mutta toisaalta elinkustannukset ovat paikoin huomattavastikin korkeammat. Vastoin yleistä käsitystä kaupunki- ja maaseudun välistä taloudellista eriarvoistumista ei olekaan viime vuosikymmeninä juuri tapahtunut, vaan suhteelliset tuloerot ovat pysyneet jotakuinkin muuttumattomina. (Tervo 2019: 358–260.)

Myös kaupungistumista hidastavia tekijöitä on tutkittu. Vastavoimia, jotka pitävät ihmisiä maaseudulla tai houkuttelevat heitä sinne palaamaan ovat esimerkiksi matalammat elinkustannukset sekä saasteiden ja ruuhkien vähyys tai puuttuminen (esim. Krugman 1998). Tervo (2019: 262) mainitsee myös, että etenkin korkeasti koulutetut ovat viime aikoina alkaneet tarkastella alueita laajemminkin, eikä suureen kaupunkiin asettuminen ole enää itsestään selvä valinta.

Kaupungistuminen on siis ilmiö, joka on vaikuttanut vahvasti koko maailman kehitykseen. Se ilmenee eri alueilla hieman eri tavoilla, ja myös Suomessa kaupungistuminen voi vaikuttaa alueisiin monin eri tavoin. Kuten kaupungistuminen, myös 'kaupunki' ja 'maaseutu' sanoina herättävät erilaisia mielikuvia, joten nekin on hyvä määritellä tutkimuksen alussa erikseen.

2.2 Kaupungin ja maaseudun määrittely

Tässä tutkimuksessa kaupungin määritelmä poikkeaa hieman Suomessa yleisesti käytetystä. Suomessa *kaupunki*-sana tarkoittaa kuntaa, joka käyttää itsestään *kaupunki*-nimitystä. Suomen lakien mukaan mikä tahansa kunta voi itsenäisesti julistautua kaupungiksi, joten nimen käyttäminen ei vaadi tiettyä väkilukua, väestötiheyttä tai esimerkiksi kaupunkimaista kaavoitusta. Kunnat ja kaupungeiksi julistautuneet kunnat eivät myöskään eroa toisistaan juridisessa mielessä millään tavalla. (Kuntalaki 410/2015).

Kaupungin määrittely on siinä mielessä tarpeen, että aineiston pääkirjoituksissa kaupungistumisesta puhuttaessa ei suoranaisesti viitata edellä esiteltyyn, Suomessa käytettyyn *kaupunki*-määritelmään. Kaupungistumisella tarkoitetaan Annezin ym. (2009: 2) mukaan yleensä väestön keskittymistä nimenomaan suuriin kaupunkeihin, niin myös aineiston pääkirjoituksissa. *Kaupungilla* tarkoitetaan aineistossa ja tässä tutkimuksessa Suomen suurimpia kaupunkeja lähialueineen. Viimeisimpien ennusteiden mukaan Suomessa on lähivuosina enää kolme varsinaista kasvukeskusta: pääkaupunkiseutu sekä Tampereen ja Turun alueet (MDI 2019).

Vaikka tutkimukseni keskittyy vahvasti kaupungistumiskehitykseen, johon väestönkasvu ja keskittyminen siis liittyvät olennaisesti, luokitellaan myös maakuntien pääkaupungit tässä tutkimuksessa kaupunkialueiksi, vaikka muuttovoitto onkin useissa niistä tasaantumassa. *Kaupunki*-käsite tarkoittaa siis merkittäviä kaupunkimaisia taajama-alueita, kuten kaupunkitaloustieteessäkin. Esimerkiksi Kuhmon, Nurmeksen tai Loimaan kaltaiset väestöltään pienet ja maaseutumaiset, mutta kuitenkin kaupungeiksi julistautuneet kunnat luetaan osaksi maaseutua.

Suomessa kaupungistumista seuraa Tilastokeskus, joka laskee kaupunkialueeksi kunnat, joissa taajamassa asuvien osuus kuntalaisista on vähintään 90 prosenttia, tai joissa suurimmassa taajamassa asuu vähintään 15 000 ihmistä (Tilastokeskus 2020). Ympäristökeskus puolestaan luokittelee kaupungeiksi sellaiset taajama-alueet, joilla asuu vähintään 15 000 ihmistä (Suomen ympäristökeskus 2019). Maaseutua eivät Tilastokeskus tai Ympäristökeskukseen erikseen määrittele.

Kielitoimiston sanakirjan mukaan *kaupunki* on 'oman kuntansa muodostava, tiheään rakennettu, suuri asutuskeskus' (KS s.v. *kaupunki*). Määritelmässä mainitaan lisäksi tiheän rakentamisen 'suunnitelmallisuus'. *Maaseudun* puolestaan kuvataan yksinkertaisesti tarkoittavan kaupungin vastakohtaa, vaikka suunnitelmallisuus tuskin puuttuu maaseudunkaan rakentamisesta (KS s.v. *maaseutu*). Kielitoimiston sanakirjan määritelmät ovat lähellä tässäkin tutkimuksessa käytettyjä määritelmiä.

Tutkimukseni kannalta melko toimiva vaihtoehto olisi myös *taajaman* ja *haja-asutusalueen* käsitteiden käyttäminen. Taajamalla tarkoitetaan väestökeskittymää, jossa asuu vähintään 200 ihmistä ja jossa asuinrakennusten etäisyys on enintään 200 metriä, haja-asutusalueella puolestaan taajaman vastakohtaa: aluetta, jolla asuu enintään 200 ihmistä ja jolla asuinrakennusten etäisyys yleensä pidempi kuin 200 metriä (Tilastokeskus). Tässä tutkimuksessa käytetään silti pääasiassa käsitteitä *kaupunki* ja *maaseutu*, sillä myös sanomalehtien pääkirjoituksissa nämä termit ovat huomattavasti yleisempiä. Nähdäkseni samojen nimitysten käyttäminen tekee analyysini seuraamisesta

yksinkertaisempaa ja selkeämpää, ja myös yleisessä kielenkäytössä kaupunki ja maaseutu lienevät käsitteinä yleisempiä. Sekä kaupunkiin että maaseutuun viitataan aineistossa kuitenkin myös lukuisilla muilla käsitteillä, kuten *kasvukeskus*, *kasvukeskittymä*, *syjäseutu* tai *reuna-alue*.

3 KRIITTINEN DISKURSSIANALYYSI

3.1 Kieli yhteiskuntaa rakentamassa

Nykymuotoinen kriittinen teoria on alkanut muotoutua 1930-luvulla, jolloin se alkoi olla näkyvämmän läsnä etenkin yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa ennen leviämistään muille tieteenaloille. Kyseessä on tässäkin tutkimuksessa läsnä oleva metateoria, joka toimii ikään kuin taustalla tarjoten perusajatuksen koko tutkimukselle. Kuten kriittinen teoria -nimikin kertoo, suhtautuvat sen piiriin luettavien, lukemattomien alalajien kannattajat skeptisesti vallitseviin rakenteisiin. Kriittisten teorioiden tavoitteena voi olla esimerkiksi epäkohtien esilletuominen, yhteiskuntaan vaikuttaminen tai niin kutsuttujen vaihtoehtoisten asiointilojen löytäminen ja selittäminen. (Bronner 2011: 2–5.)

Kielen ja yhteiskunnan suhteita on vuosikymmenten aikana tutkittu monin tavoin. Tässä tutkimuksessa hyödynnetään kriittisen diskurssianalyysin näkökulmaa, jossa keskiöön asetetaan ajatus kielestä yhteiskuntaa muokkaavana ja kehittäväänä voimana. Näkökulma on peräisin Norman Faircloughin (1989) teoksesta, jossa hän esitti alkuperäisen teoriansa kielen ja yhteiskunnan erottamattomasta suhteesta. Kriittinen diskurssianalyysi on laaja käsite, jonka alaan lukeutuu valtava määrä esilaisia yksityiskohtaisempia teorioita, tavoitteita ja lähestymistapoja. Tätä laajaa kenttää hyödynnetään useilla tutkimusaloilla, joita kaikkia yhdistää tavoite tehdä näkyviksi niitä käytännön keinoja, joilla kieli yhteiskuntaan vaikuttaa. (Blommaert & Bulcaen 2000: 448–450.)

Kieltä on jo kauan tutkittu laajalti myös kielitieteen ulkopuolella. Kieli on noussut monien muidenkin tieteenalojen kiinnostuksenkohteeksi muun muassa siksi, että sillä katsotaan olevan suuri merkitys siihen, millaisessa todellisuudessa elämme. Tätä näkemystä kutsutaan sosiaalisiksi konstruktivismiksi, ja sen perusajatus on, että kieli ja yhteiskunta ovat kiinteässä suhteessa toisiinsa. (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 23.)

Sosiaalinen konstruktivismi on kielitieteiden lisäksi keskeinen esimerkiksi yhteiskuntatieteellisissä tutkimuksissa, ja kummallakin alalla on vallassa käsitys kielen ja ympäröivän yhteiskunnan dialektisesta suhteesta. Yhteiskunnassa tapahtuvat rakenteelliset ilmiöt ja muutokset ohjaavat kielenkäyttöä, joka samaan aikaan vaikuttaa ympäröivään yhteiskuntaan. Näin ollen yhteiskunta vaikuttaa kieleen, mutta sama pätee myös toisinpäin: kielenkäyttö saattaa muuttaa yhteiskuntaa tiettyyn suuntaan. Kielenkäyttö nähdään yhtäältä yhteiskunnassa tuotettuna ja toisaalta yhteiskuntaan vaikuttavana tekijänä. Täten kielen rooli yhteiskunnassa on korostunut. (Fairclough 1992:

64.) Bourdieun (1991: 54–55) mukaan kieli on parhaimmillaan eräänlaista sosiaalista pääomaa, jota taitavasti käyttävä saa osakseen valtaa ja voimaa.

Vallankäyttö osana kielenkäyttöä on viime vuosina noussut entistä enemmän keskiöön kriittisen diskurssianalyysin tutkimusaiheita valittaessa. Useimmiten tutkimuskohteeksi otetaan jokin selkeästi määriteltävissä olevia, mutta kenties piilotettuja valtasuhteita sisältävä aihepiiri, kuten media tai erilaiset valtiolliset instituutiot. Myös poliittinen diskurssi on suosittu tutkimuskohde, onhan kieli keskeisimpiä keinoja myös poliittisessa vallankäytössä. (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 12–15; van Dijk 1993: 249–251.)

Koska käsitys kielen ja yhteiskunnan suhteesta on joka tapauksessa muuttunut aiempaa vastavuoroisemmaksi, on myös sosiaalisen konstruktivismin perusajatus tutkia niitä keinoja ja tapoja, joilla todellisuutta kielellisesti tuotetaan yhteistyössä muiden ihmisten kanssa. Toisaalta huomio voidaan keskittää myös niihin asioihin ja muutoksiin, joita kehittyvä kielenkäyttö saa aikaan yhteiskunnassa. (Kuortti, Mäntynen & Pietikäinen 2008: 26–28.) Lähestymistapaan sopii hyvin myös Faircloughin (1992: 6) ajatus siitä, että kielen vaikutus yhteiskunnalliseen muutokseen olisi viime vuosikymmeninä voimistunut. Faircloughin toteamuksesta on jo aikaa, mutta sosiaalisen median nousun myötä samansuuntaisen kehitykseen voitaneen edelleen olettaa jatkuneen ja kielen aseman vahvistuneen 2000-luvulla entisestään. Nykypäivänä yhä useammat tahot pääsevät aiempaa helpommin esille ja saavat täten osakseen myös enemmän valtaa (Barberá 2017: 26).

Kielenkäyttö käsitetään usein tilanteiseksi, sosiaalisia suhteita ylläpitäväksi toiminnaksi, jota ohjaa tietty normisto. Kriittisen diskurssianalyysin perusajatuksen kuuluu kuitenkin käsitys siitä, että vaikka normeja, säännöksiä ja säännönmukaisuuksia onkin olemassa, on kyseessä kuitenkin pikemminkin joukko joustavia rakenteita kuin sitovia velvoitteita. Näin ollen etenkin ajan ja paikan tiedostaminen ja ymmärtäminen ovat kriittisestä diskurssianalyysia tehtäessä eriarvoisen tärkeässä asemassa. Kieli on siis sekä sosiaalista että tilanteista toimintaa, jolla on aina vaikutuksensa ympäröivään todellisuuteen ja yhteiskuntaan. (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 7–10.)

Kriittiseen diskurssianalyysiin kuuluu olennaisesti myös oletus jonkinlaisten valta- tai alitussuhteiden olemassaolosta (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 191–192). Näin ollen lähestymistapaa voidaan pitää jopa avoimen poliittisena, joskaan ei perinteisessä puoluepoliittisessa mielessä. Poliittiseen ajatukseen liittyy kuitenkin pyrkimys muuttaa asioita, mutta tutkijan tavoite voi myös olla yksinomaan selvittää kielenkäyttöä yhteiskunnassa. Poliittisuus on siis kriittisessä diskurssitutkimuksessa mahdollista, mutta ei välttämätöntä, van Dijk (1993: 150–153) toteaa.

Mahdollinen oletus valta- tai alistussuhteiden olemassaolosta erottaa kriittisen ja niin kutsutun ei-kriittisen diskurssintutkimuksen toisistaan. Lähestymistavoissa on huomattavasti yhtäläisyyksiä ja ne ovat osin limittyneitä, mutta valtakäsitys ja tietynlainen pyrkimys vaikuttavuuteen erottavat ne kuitenkin toisistaan. Olettaessaan valtasuhteita esiintyvän tutkija saattaa samalla sitoutua myös vaikuttamaan mahdolliseen muutokseen. Tutkimuksella voidaan joko pyrkiä ottamaan aktiivisempaa roolia positiiviseksi koetun muutoksen edistämiseksi tai vastavuoroisesti muutoksen suunnan kääntämisessä. (Blommaert & Bulcaen 2000: 203–207.) Näin ollen myös tutkimusraportit voidaan laskea vallankäytöksi.

Lähestymistavasta ja tieteenalasta riippumatta kieli on aina diskurssianalyysin keskeinen tutkimuskohde. Se, miten kieltä tutkimuksessa painotetaan, riippuu kuitenkin sen sijaan pitkälti tieteenalasta. Yksinkertaistetusti voidaan sanoa, että kielitieteissä yhteiskuntaa tutkitaan kielen kautta, siis kieli keskiössä, kun taas yhteiskuntatieteissä suunta on päinvastainen pyrittäessä selvittämään yhteiskunnan rakenteiden vaikutusta kielenkäyttöön. Painotuksesta riippumatta tavoitteena on kaikesta huolimatta yhdistää yksilöitävissä oleva kielenkäyttö, niin kutsuttu mikrotaso, osaksi laajempaa yhteiskunnallista viitekehystä, makrotasoa. Sama päämäärä on myös ei-kriittisellä diskurssintutkimuksella. (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 20–23.)

3.2 Kielenkäyttö vallankäyttönä

Kielenkäyttö on myös vallankäytön mekanismi. Yhteiskunnassa tämä ilmenee esimerkiksi siten, että tiettyjen henkilöiden tai tahojen sanomisilla on enemmän merkitystä kuin toisten. Joidenkin ääntä pidetään uskottavampana kuin toisten, osa saa äänensä paremmin kuuluville kuin muut. (Fairclough 1995: 1–2.) Sosiaalisen median aikakaudella epäsymmetrian voitaneen olettaa kaventuneen, mutta ei kuitenkaan täysin poistuneen. Esimerkiksi Barberá (2017: 26–28) toteaa koko julkisen kielenkäytön ja poliittisen vallankäytön mullistuneen sosiaalisen median sovellusten yleistyttyä.

Julkinen keskustelu punoutuu yleensä tiukasti yhteen jonkinlaisen ideologian kanssa. Ideologia on moninainen käsite, mutta hieman yksinkertaistaen se voidaan määritellä esimerkiksi jonkin ajatuksen varaan muodostuvaksi näkemykseksi. Vaikka ideologia-sanaan liitetään helposti poliittisuus, eivät ideologiat aina ole poliittisesti motivoituneita. (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 59.) Kriittisen diskurssianalyysin teorian mukaan julkinen diskurssi on aina jossakin määrin yhteydessä

kielenkäyttäjän ideologiaan. Yksinkertaisimmillaan ideologia on näin ollen väline, jolla jo olemassa olevia valtasuhteita pyritään edelleen vahvistamaan tai vaihtoehtoisesti korvaamaan uusilla. (Thompson 1984: 130–131.)

Systeemis-funktionaalissa kieliteoriassa ideologia määritellään hieman eri tavalla. Sen mukaan ideologia on tekstissä läsnä asioissa, jotka esitetään itsestään selvinä, luonnollisina (Thompson 1984: 130). Jotkin tekstit ovat ideologisella tasolla lataantuneempia kuin toiset, mutta on huomionarvoista, että todellisuuksia uusintavia ja muokkaavia merkityksiä välitetään teksteissä aina nimenomaan kielellisin keinoin (Fairclough 1997: 87–89). Näin ollen kielenkäytön taustalla on alati havaittavissa myös tietty ideologinen ajatusmaailma (Thompson 1984: 2). Faircloughin (1995: 17) mukaan ideologian huomioiminen osana kriittistä diskurssinäkymää ei kuitenkaan ole millään muotoa ongelmatonta. Hänen mukaansa on silti selvää, että kriittinen suhtautuminen vaatii myös ideologioiden huomioimista, sillä vain niiden läsnäolon ymmärtämällä on mahdollista päästä käsiksi todellisiin voimasuhteisiin ja sitä kautta luotettaviin tutkimustuloksiin.

Nähdäkseni vallankäytön näkökulma on olennainen myös median luomia diskursseja tutkittaessa. Itse asiassa kyseessä on erittäin tärkeä näkökulma, sillä mediadiskurssin kautta aluksi huomiota herättäviltä vaikuttavat ajatukset ja totuudet voivat hiljalleen vakiintua, luonnollistua. Luonnollistumisesta on Faircloughin (1992: 87–90) mukaan kyse silloin, kun jokin näkökulma, puhetapa tai ajatusmalli näyttäytyy ikään kuin itsestään selvänä ja täysin neutraalina. Heikkisen (1999: 92) mukaan luonnollistumista voi tapahtua joko ”automaattisesti” pitkän ajan kuluessa tai vaihtoehtoisesti luonnollistamisen, siis tiettyjen ilmaisutapojen tahdonalaisen vakiinnuttamisen, seurauksena.

Luonnollistuneiden totuuksien läsnäolo on huomionarvoista muun muassa siitä syystä, että niiden vastustaminen tai kieltäminen on monesti haasteellista. Usein yleisesti totuutena pidettyä uskomusta tai väitettä vastustava saa yhteiskunnassa osakseen muun muassa paheksuntaa, joten myös luonnollistumisen seurauksena syntyneen totuuden uskomiseen on olemassa eräänlainen sosiaalinen paine. (Blommaert 2005: 167–168.) Tässä tutkimuksessa luonnollistaminen ja luonnollistuminen ovat keskeisiä taustalla vaikuttavia termejä. Perusajatus on, että mikäli esimerkiksi kaupunki- tai maaseutu-asumisesta pitkään puhutaan tietyllä tavalla, saattaa käsitys luonnollistua yleiseksi normiksi, vaikka se ei täysin todenmukainen olisikaan. Thompsonin (1984: 5) mukaan on kuitenkin huomioitava, etteivät ideologiat tai luonnollistuneet totuudet yleensä koske koko yhteiskuntaa, sillä kaikki sen jäsenet eivät käsitä todellisuutta samalla tavalla.

3.3 Diskurssi ja sen määritelmä

On olemassa lukemattomia, toisistaan huomattavasti poikkeavia tapoja kuvata ja merkityksellistää samaakin ilmiötä, toimintaa tai asiaintilaa. Jokainen kuvaus luo kohteena olevasta asiasta erilaisia mielikuvia, joten jokaisella kielellisellä valinnalla on merkitystä. Näiden eri tavoin luotavien kuvausten pohjalta syntyvät myös erilaiset diskurssit, jotka eroavat yksittäisistä ilmaisuista esimerkiksi siten, että diskurssit ovat harvemmin tarkoituksella luotuja. (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 56–57.)

Diskurssi on näennäisen yksinkertainen termi, jonka mielellään määrittäisi täsmällisesti. Käytännössä kyse on kuitenkin taipuisasta ja moninaisesta käsitteestä, jolle ei ole olemassa yhtä, universaalista ja tyhjentävää määritelmää. Näin ollen se, mitä diskurssilla tarkoitetaan, onkin täsmennettävä erikseen jokaisen tutkimuksen yhteydessä. Diskurssit ovat kohtalaisen merkittävä osa todellisuutta sellaisena, jollaisena sen päivittäin koemme. Samalla on kuitenkin huomattava, etteivät diskurssit yksistään muodosta todellisuutta aiheesta riippumatta. (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 23–24.) Vaikka tässäkin tutkimuksessa on olemassa ennako-olettamus tietynlaisista valtasuhteista, ei diskurssien vaikutusta yhteiskunnassa makrotasolla havaittaviin muutoksiin kuitenkaan korosteta liikaa. Diskursseja on, eivätkä ne ole vähäpätöisiä, mutta samalla ne eivät yksistään muovaa todellisuudesta sellaista, jollaisena sen koemme. Ne ovat kuitenkin tarpeeksi merkityksellisiä voidakseen kertoa jotakin mielenkiintoista todellisuudesta, jossa elämme.

Faircloughin (1992: 3) mukaan diskurssin käsitettä voidaan käyttää kahdessa eri merkityksessä. Ensinnäkin diskurssilla voidaan tarkoittaa lausetta suurempia kielellisiä kokonaisuuksia, jotka esiintyvät tietyssä, tutkimuskohtaisesti määriteltävässä kontekstissa. Toisaalta diskurssi ei kuitenkaan ole yksinomaan kielellisesti ilmaistavan todellisuuden muuntumaton heijastaja, vaan pikemminkin tämän samaisen todellisuuden aktiivinen tuottaja (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 26). Myös tässä on esillä sosiaalisen konstruktivismin kaksisuuntainen luonne: kieli yhtäältä ilmaisee todellisuuksia, toisaalta luo niitä.

Diskurssin toisesta merkityksestä on kyse silloin, kun käsitteestä puhutaan monikossa. Kun diskursseja on monta, on ne tyypillistä erottaa toisistaan etuliitteitä hyödyntämällä (esim. *maaseutudiskurssi* tai *kaupunkidiskurssi*). Lisätyt etuliitteet kuvaavat valittua kielenkäytön tapaa, jossa puheena olevaa asiaa tarkastellaan tietystä näkövinkkelistä (Fairclough 1992: 125–129). Myös

tässä tutkimuksessa etuliitteitä on käytetty samalla tavalla. Monikollinen käsite 'diskurssit' tarkoittaa tässä tutkimuksessa yksinkertaisesti erilaisia merkityksellistämisen tapoja, siis erilaisia tyylejä, joilla kaupungistumista merkityksellistetään kielellisesti.

Etuliite diskurssin nimessä yhtäältä korostaa tiettyä näkökulmaa, mutta vaimentaa samalla toisia. Diskurssien nimeäminen onkin prosessi, joka on aina riippuvainen ajasta ja paikasta. Samasta aiheesta samoin metodein olisi esimerkiksi vuonna 1990 voitu saada hyvin erilaisia tutkimustuloksia. Tämä johtuu luonnollisesti yhteiskunnan muutoksista ja täten aineistosta, mutta myös ympäröivien sosiaalisten rakenteiden vaikutuksesta nimeämiskäytänteisiin. Prosessi, jossa erästä näkökulmaa korostetaan ja toista vaimennetaan, heijastaa yhteiskunnan tilaa ja ilmapiiriä samanaikaisesti sekä yhteiskunnan itsensä että tutkijan näkökulmasta. Näin ollen tutkijan on aina perusteltava diskursseihin liittyvät valintansa teoreettisesti ja puolueettomasti ja kiinnitettävä nimeämisessä korostettavan ilmiön lisäksi huomiota myös siihen, mitä ei mainita. (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 54–59.)

Tässä tutkimuksessa diskurssit liittyvät keskeisimmin representaatioon, siis toisin sanoen siihen, millaista kuvaa todellisuudesta kielellisin keinoin rakennetaan. Käsitteenä representaatio tarkoittaa merkitysten luomista erilaisille asioille, merkityksellistämistä. Lähtökohtana on ajatus siitä, että todellisuus on olemassa jo valmiiksi, merkitykset puolestaan eivät. Näin ollen merkityksiä on aktiivisesti luotava kielellisten keinojen avulla. Tämä tuottaa samalla sekä todellisuutta heijastavia että sitä jatkuvasti muokkaavia diskursseja. Representoinnilla tarkoitetaan esimerkiksi asioiden ja tapahtumien merkityksellistämistä (Hall 1997: 24–25). Tämä tutkimus keskittyy näihin kielen avulla tuotettuihin merkityksiin. Diskurssi on näin ollen tapa puhua käsiteltävästä asiasta, kaupungistumisesta. Se on ikään kuin paikka, jossa erilaisia näkemyksiä kaupungistumiskehityksestä tuotetaan. Pääpaino on merkityksellistämisen tavoissa, eikä niinkään siinä, mitä sanomalehdet kaupungistumisesta sisällöllisesti sanovat. Tutkimuskysymykseen 3 vastattaessa tarkastellaan kuitenkin pääkirjoituksia myös sisällöllisesti, kun sanomalehtiä vertaillaan keskenään.

Fairclough (1992: 74–75) sanoo, että diskurssit eivät milloinkaan synny yhteiskunnallisessa keskustelussa vahingossa. Pietikäisen ja Mäntynen (2009: 71–72) mukaan kielenkäyttöä puolestaan ohjaavat aina tietyt, aika- ja paikkasidonnaiset motiivit, jotka voivat olla yhteiskunnallisia, mutta myös esimerkiksi tietyn ryhmän etua ajavia. Käytännössä tämä ilmenee esimerkiksi siinä, että samasta asiasta voidaan sanavalinnoilla luoda hyvinkin erilainen kuva (vrt. esim. *maaseudun kehitys*

tai *maaseudun kurjistuminen*). On tärkeää huomata, että diskurssintutkimuksen näkökulmasta miikään valittu ilmaisutapa ei milloinkaan ole niin sanotusti oikea tai puolueeton.

Monikossa puhuttaessa eri diskursseilla tarkoitetaan siis tässä tutkimuksessa erilaisia tapoja kuvata ympäröivää yhteiskuntaa ja todellisuutta. Nämä diskurssit heijastelevat todellisuuden lisäksi myös erilaisia valtasuhteita, mikä on myös otettava huomioon. Tietynlaisen diskurssin avulla voidaan täten pyrkiä esimerkiksi rakentamaan uutta todellisuutta, vahvistamaan vanhaa tai kumoamaan aiempaa (ks. esim. Fairclough 1992: 67–68).

3.4 Diskurssien tunnistaminen

Diskurssien synty on monisyinen ja vaikeasti tarkasteltava tapahtuma. Teoreettisesti pätevä tarkastelu on kuitenkin mahdollista Faircloughin (1992: 4) kehittämän mallin avulla. Sen mukaan diskurssintutkimusta toteutettaessa on ensinnäkin huomioitava ne yhteiskunnalliset puitteet, joiden varassa aineistona toimiva kieli on tuotettu. Aineistosta on huomioitava kolme tasoa: tekstin taso, diskurssikulttuuristen käytänteiden taso ja sosiokulttuuristen käytänteiden taso. Jokainen diskurssitapahtuma, eli käytännön otos diskurssista, on näiden kolmen tekijän summa, ja analyysia tehtäessä tavoitteena on löytää yhteys ulottuvuuksien välillä. Tällä tavalla toimimalla on mahdollista tehdä sekä tekstuaalisesti tarkkaa että yhteiskunnallisesti relevanttia diskurssintutkimusta (Fairclough 1992: 99).

Analyysin kannalta on yhdentekevää, onko kieli alun perin kirjoitettua vai puhuttua, mutta olennaista on ymmärrys siitä, että jokainen kielellinen ilmaisu on osaltaan mukana luomassa todellisuutta. Analyysissa huomio tulee keskittää erityisesti toteutuneisiin kielellisiin valintoihin ja käsitellä niitä sekä yleisessä että yksityiskohtaisemmassa kontekstissa. Tarkasteltava on esimerkiksi sitä, mitä tekstissä on ja mitä siitä puuttuu. Myös sitä, miten ilmaistu sisältö olisi voitu kielellistää toisin, on tärkeää pohtia, sillä näin päästään helpommin käsiksi tekstin todelliseen diskursiiviseen luonteeseen, joka on usein piilossa pinnan alla. (Fairclough 1989: 14, 30.)

Tässä tutkimuksessa hyödynnetään niin sanottua tekstipainotteista diskurssianalyysia (*text-based discourse analysis*) (Fairclough 1992: 37). Vaikka diskurssianalyysissa painopisteestä riippumatta on myös metodologisia piirteitä, ei kyse kuitenkaan ole varsinaisesta tutkimusmetodista. Jokaisen tutkijan on näin ollen itse jäsennettävä oma, järkevä lähestymistapansa, jolla aineistoon paneudutaan. Tavan on relevantilla tavalla tarjottava teoreettista pohjaa diskurssianalyysin tueksi. Diskurssianalyysin kentän hajanaisuus on monesti nähty ongelmana, mutta kuten Fairclough ja

Chouliaraki (1999: 16–18) selventävät, saattaisi tiettyyn, tarkkarajaiseen metodiin lukkiutuminen hankaloittaa sekä tutkimuksen teoriapohjan luomista että käytännön analyysia. Näin ollen diskursianalyttinen lähestymistapa moninaisuuksineen on myös vahvuus. Tämän tutkimuksen menetelmää jäsennetään tarkemmin luvussa 5.3.

Tutkimukseni kannalta hyödyllinen on myös Potterin (2007) näkemys, joka yhdistää yhteiskunnallisten diskurssien tarkastelun alun perin psykologiasta peräisin olevaan sosiaalisen konstruktivismin teoriaan. Potterin mukaan kaikki tieto on sosiaalisesti rakentunutta, ja tätä näkemystä voidaan soveltaa myös kielellisen aineiston tarkasteluun. Oleellista on ymmärtää, että sosiaalinen rakentuminen on kaksisuuntainen ilmiö, jossa kielenkäyttäjät sekä tuottavat uutta todellisuutta että ikään kuin vastaanottavat muiden tuottamaa (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 23). Tämän tutkimuksen kannalta näkemys on olennainen, sillä median oletetaan tarkoituksellisesti konstruoivan tietynlaista todellisuutta kirjoituksillaan. Potterin näkemys tarjoaa journalistiikan tutkimuksesta peräisin olevan portinvartijateorian ohella kosketuspintaa siihen, kuinka media sekä luo todellisuutta että heijastaa ympäröivää yhteiskuntaa. Näin myös mediadiskurssin voidaan sanoa olevan sosiaalisesti vuorovaikutuksessa rakentunut kokonaisuus (ks. esim. Fairclough 1997).

3.5 Systemis-funktionaalinen kielioppiteoria

Kielen kriittisessä analyysissä on usein hyödynnetty systemis-funktionaalista kieliteoriaa. Se sopii erinomaisesti yhteen kriittisen diskurssianalyysin kanssa, sillä molemmissa lähestymistavoissa keskeisessä asemassa on kielen sosiaalinen luonne (Fairclough & Chouliaraki 1999: 139). Systemis-funktionaalisen kieliteorian isänä voidaan pitää M. A. K. Hallidayta, jonka teoreettinen lähestymistapa pohjautuu ajatukseen siitä, että kielenkäyttö on loputon joukko valintoja (Halliday 1985: 262).

Systemis-funktionaalisen teorian mukaan kieli on semioottinen järjestelmä. Semiotiikan perusajatus on tutkia merkkejä sekä sitä, millä tavalla merkit yhdistyvät toisiinsa (syntaksi). Kieli semioottisena järjestelmänä on kuitenkin siinä mielessä poikkeava, että toisin kuin esimerkiksi liikennemerkkijärjestelmä, kieli voi muodostaa loputtomasti merkityksiä. Kieli tarjoaa lukemattoman määrän valintoja ja täten äärettömän joukon vaihtoehtoja merkitysten muodostamista varten. (Halliday 2009: 60.) Systemis-funktionaalisisessa kieliopissa keskiössä on käytännön kieli ja sen toteutus. Tämän funktionaalisen lähestymistavan vastakohtana voidaan pitää Chomskyn tunnetuksi tekemää formaalista kielioppiteoriaa, jonka pyrkimyksenä on selittää kieltä teoreettisessa mielessä.

Käytännön kielen sijaan formalistit keskittyvät kielioppiin ja lauserakenteisiin, kun taas funktionaaliset lähestymistavat tutkivat sitä, miten kielen avulla on mahdollista muodostaa merkityksiä autenttiossa ympäristössä käytännön tilanteita varten (Luukka 2000: 135–137).

Systeemis-funktionaalisen kieliteorian mukaan kieli on sosiaalista toimintaa. Hallidayn (1985: 39, 262–264) näkemyksen mukaan kieli koostuu valinnoista, jotka vaihtelevat tilannekohtaisesti. Riippuen tilanteesta valinnat ovat erilaisia, ja niihin voivat vaikuttaa myös muut tekijät, kuten aiheen tunnettuus (teema - reema) tai vallitseva aika. Systeemis-funktionaaliossa teoriassa funktionaalisuus onkin läsnä eritoten pyrkimyksessä selvittää kielen käyttöä ja rakentumista käytännössä (Eggins 2004: 3). Näin ollen kieli on ikään kuin pohjaton työkalupakki, jonka tarjoamalla välineillä puhujat muodostavat merkityksiä. Hallidayn (1985: 65) mukaan merkitykset eivät suinkaan synny sattumanvaraisesti, vaan jokaisen taustalla on aina enemmän tai vähemmän tietoinen valinta.

Alkujaan systeemis-funktionaalisen kieliteorian taustalla on Firthin (1957: 17–20) näkemys kielestä kaksiportaisena järjestelmänä. Näkemyksen mukaan kieli koostuu rakennetasosta (*structure*) ja järjestelmästä (*system*), siis kielen syntagmaattisista ja paradigmaattisista suhteista. Syntagmaattisuudeksi luokitellaan kielen niin kutsutut yhteenkuuluvuussuhteet (esim. transitiviverbien tekijän ja kohteen suhde), kun taas paradigmaattisuus käsittää vaihtoehtoiset, toisiaan korvaavat rakenteet (esim. aikamuodot, kieltomuodot). Hallidayn (1985: 20–22, 32) systeemis-funktionaalisen kieliteorian mukaan kielen abstrakti järjestelmä ilmenee käytännön kielessä rakenteena, siis kielen yhteenkuuluvina rakenneosasina. Keskiöön nostetaan jälleen kielelliset valinnat, jotka tehdään annetuissa puitteissa.

Systeemis-funktionaaliossa teoriassa järjestelmä on rakennetta abstraktimpi ulottuvuus, joka on kuitenkin kielellisiä valintoja tehtäessä tärkeämpi. Teoria ei näin ollen kiellä rakenteiden olemassaoloa, mutta nostaa rajoittavien rakenteiden sijaan keskiöön kielijärjestelmän, jonka loputon joukko valintoja muodostaa. Näkemys ilmenee myös siinä, että systeemis-funktionaaliossa kieliteoriassa keskeisessä asemassa on esimerkiksi syntaksin tai lauserakenteiden sijaan teksti (Halliday 2009: 23; 1985: 433).

Tekstillä tarkoitetaan systeemis-funktionaaliossa teoriassa mitä tahansa puhutun tai kirjoitetun kielen pätkää, joka on ymmärrettävissä muille saman kielen käyttäjille. Esimerkiksi tekstin pituutta ei kuitenkaan määritellä, vaan se voi koostua vain muutamista sanoista tai sadoista sivuista.

Tekstin on kuitenkin muodostettava ymmärrettävä, eheä kokonaisuus, jotta se täyttää merkityksensä. (Halliday 2004: 3). Esimerkiksi tämän tutkimuksen aineistona olevat pääkirjoitukset ovat siis tekstejä yhtä lailla kuin vaikkapa poliitikon suulliset puheenvuorot eduskunnan kyselytunneilla. Teksteissä kielen järjestelmän ja rakenteen yhteiselo konkretisoituu käytännön kielenkäytössä. Teksti on järjestelmän konkreettinen ilmentymä, mutta on huomioitava, että käsitteet kuvaavat silti samaa asiaa. Hallidayn (2009: 63–64) mukaan tekstin ja järjestelmän suhde on samankaltainen kuin ilmaston ja sään. Siinä missä ilmasto kuvaa laajaa ilmiötä ja sää lyhytkestoisempaa säätilaa, on myös kielen järjestelmä yleinen ja laaja teoria, jonka suppeaa otosta teksti edustaa. Tekstejä tarkastelemalla voidaan kuitenkin perehtyä tiettyyn ilmiöön yksin kielijärjestelmän tarkastelua syvemmin ja tarkemmin. Systemis-funktionaalissa kieliteoriassa ollaan kiinnostuneita sekä teksteistä että järjestelmästä, ja tässä tutkimuksessa pääosassa ovat tekstit.

Tekstejä tarkasteltaessa on konteksti systemis-funktionaalisen kieliteorian mukaan olennainen. Teoriassa kielen sanastoa ja kielioppia ei varsinaisesti eroteta toisistaan, sillä niiden suhde on osin limittynyt, jolloin yksipuolinen tarkastelu johtaisi helposti poissulkemisiin. Teorian mukaan kieli on eräänlainen rakenne, joka koostuu kolmesta osasta: leksikkokieliopista sekä kielen semanttisesta ja fonologisesta ulottuvuudesta. Merkitysten rakentamiseen osallistuvat kaikki kolme, mutta leksikkokieliopilla on muita suurempi merkitys. (Halliday 1985: 262; 2009: 73–74.) Kielenkäyttöä ohjaava konteksti on puolestaan ikään kuin uloin kerros, joka pitää sisällään kolme kielen ulottuvuutta, Luukka (2002: 98–99) toteaa. Konteksti ei kuitenkaan itsessään sisälly systemis-funktionaalisen teorian mukaan kieleen, vaan on sen ulkopuolinen kokonaisuus. Kaikesta huolimatta kontekstin rooli on merkittävä esimerkiksi rekisterinvalinnassa. Näin ollen se vaikuttaa myös diskursien syntyä ja tunnistamiseen.

Jokaisella kielenkäyttötilanteella on aina konteksti, joka lähestulkoon velvoittaa käyttämään kieltä tietyllä tavalla. Vaikka kontekstiin kuulumaton kielenkäyttö on toki mahdollista, määrittää konteksti useimmiten kielenkäyttöä ja tehtäviä semanttisia valintoja. (Hasan 2009: 170.) Kontekstin pohjalta valittavilla kielellisillä rakenteilla on oma tarkoituksensa, jotka auttavat toteuttamaan kielen tehtäviä tai merkityksiä, siis metafunktioita. Konteksti siis ikään kuin auttaa kielenkäyttäjää tekemään tilanteeseen sopivia kielellisiä valintoja (Halliday 1985: 1-2).

Systemis-funktionaalisen teorian mukaan kielessä on kyse merkityspotentialista (*meaning potential*). Käsite tarkoittaa sitä valtavaa, loputonta valintojen verkkoa, jonka kieli käyttäjälleen tarjoaa. (Halliday 1985: 1–2.) Kerralla käytössä on kuitenkin vain murto osa, jota Shore (2012:

160) nimittää osapotentialiksi. Osapotentialin käsite liittyy läheisesti rekisterin käsitteeseen, jolla tarkoitetaan kielimuodon semanttista vaihtelua erilaisissa sosiaalisissa konteksteissa. Rekisteri ei siis valikoidu käyttöön passiivisesti ja sattumalta, vaan kyseessä on järjestelmällinen prosessi, jossa päätöksiä tehdään ympäröivän kontekstin mukaan (Halliday 1985: 284–285). Systemis-funktionaalisen teorian mukaan kielen käyttämisessä ja oppimisessa onkin pohjimmiltaan kyse tarkoittamaan oppimisesta (*learning how to mean*) (ks. Halliday 1975).

Tilanteisen kontekstin merkityksen ymmärsi jo Firth (1957: 180), jonka mukaan rekisterin valinta tapahtuu muun muassa kielenkäyttäjien verbaalisen ja sosiaalisen toiminnan ja odotettujen seurausten mukaan. Näkemys tilannekontekstista on Firthin aikaa seuranneina vuosikymmeninä kehittynyt, mutta myös tänä päivänä se on eräs keskeisimmistä tarkastelukohteista systemis-funktionaalissa kieliteoriassa valaistessaan, kuinka sosiaalinen todellisuus ja kieli vaikuttavat toinen toisiinsa (Luukka 2002: 99–100). Tilannekonteksti koostuu Hallidayn (1985: 283–284) mukaan kolmesta eri tekijästä: alasta (*field*), osallistujien rooleista (*tenor*) ja käytännön ilmentymistä (*mode*). Ala viittaa siihen, mitä kielenkäyttötilanteessa konkreettisesti tapahtuu roolien kertoessa esimerkiksi kielenkäyttäjien yhteiskunnallisesta statuksesta tai keskinäisistä valtasuhteista. Käytännön ilmentymät puolestaan liittyvät kielen rooliin sekä tilanteen edetessä saatavaan palautteeseen, jota on kontekstissa enemmän tai vähemmän.

Systemis-funktionaalisen kieliteorian mukaan kielen pääasiallinen tehtävä on toteuttaa erilaisia funktioita. Eggins (2004: 3) toteaa, että tavoitteisiin päästään hyödyntämällä merkityspotentialista ammennettua ainesta, jonka avulla rakennetaan tilannesidonnaisia ja kontekstiin sopivia merkityksiä, metafunktioita. Metafunktioita on eroteltavissa kolme, ja ne esiintyvät tekstissä limitäin ja yhtäaikaaisesti. Keskustelun tasolla ideationaalisten funktioiden avulla rakennetaan kokemuksia ja jaetaan niitä keskustelukumppaneille. Interpersonaalisilla funktioilla ylläpidetään sosiaalisia suhteita ja ollaan vuorovaikutuksessa, kun taas tekstuaalisten funktioiden avulla luodaan merkityksellisiä, muillekin kielenkäyttäjille ymmärrettävissä olevia tekstejä. (Halliday 2004: 29–31.) Tässä tutkimuksessa metafunktioteoriaa hyödynnetään monin tavoin aineistoa analysoitaessa.

Tarkemmin metafunktioiden toimintaa käytännössä havainnollistaa Martinin (2000) kolmiportainen malli siitä, kuinka todellisuutta kielellisesti luodaan. Ideationaalinen funktio voi toimia eräänlaisena luomisvoimana (*constructing power*), joka luo olettamuksia jostakin asiointilasta. Myöhemmin samat olettamukset aktivoidaan, siis sovelletaan käytäntöön (*enacting power*) tavan-

omaisessa keskustelussa osana interpersonaalista funktiota. Tämä tapahtuu usein aihepiiriin sopivilla, tyypillisillä ja toistuvilla ilmauksilla, sanavalinnoilla ja kysymyksenasetteluilla. Lopulta aiemmin luodusta ja aktivoituneesta tiedosta tulee tietyssä kontekstissa täysin tavallista, jopa luonnollista tai ”luonnollistunutta” (*naturalizing power*). Tällöin keskustelussa ei enää välttämättä kyseenalaisteta ”uuden todellisuuden” luonnetta, vaan siitä syntyy ikään kuin uusi totuus. Tyypillisesti limittäin esiintyvät metafunctiot ovat pääosin löydettävissä kaikista kielellisistä ilmaisuista, vaikka niitä ei suoraan kielellisesti tuotaisikaan ilmi. (Martin 2000: 277, 180–182, 285.) Tässä tutkimuksessa median oletetaan käyttävän Martinin nimeämää luomisvoimaa kaupungista ja maaseudusta uutisoidessaan.

Jokaisella kielenkäyttötilanteeseen osallistuvalla on lisäksi jonkinlainen rooli toteutettavanaan. Yksinkertaisimmillaan puhujaroolit voidaan jakaa vain kahteen: antajaan (*giver*) ja vastaanottajaan (*receiver*). Kaikki puhetilanteet voidaan pelkistää sopimaan tähän tarkkarajaiseen muotoon, mutta aina se ei ole tarkoituksenmukaista, sillä erilaisia puhujarooleja on runsain mitoin. Kielenkäyttötilanteessa toteutettava toiminto (*act*) ei liioin ole yksisuuntainen, vaan esimerkiksi kysyjästä tulee tiedon vastaanottaja, kun toinen osapuoli vastaa tälle oman tietonsa jakaen. Näin ollen kielenkäyttö on vastavuoroista, sillä perusajatus on, että kielellisen aloitteen tekijä odottaa toimelleen myös jonkinlaista vastareaktiota. (Halliday 1985: 69.) Barberán (2017: 1-2) mukaan tämä pätee myös median ja muun yhteiskunnan vuorovaikutukseen etenkin nykyaikana, kun sosiaalinen media tarjoaa kenelle tahansa mahdollisuuden osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun. Seuraavassa tarkastelen lähemmin median roolia yhteiskunnassa ja todellisuuden luomisessa.

4 MEDIAN PORTINVARTIJUUS

4.1 Portinvartijateoria

Tämän tutkimuksen aineisto on suoraan kerätty mediasta, sanomalehdistä. Mediasta kerättyä aineistoa, kuten uutisia, mielipidetekstejä tai reportaaseja tarkasteltaessa on pidettävä mielessä, etteivät kirjoitukset suoraan heijasta todellisuutta, vaan ovat enemmän tai vähemmän pelkistettyjä kuvauksia (Shoemaker 1991: 1). Tästä ajatuksesta on peräisin journalistiikan alalla jo vuosikymmeniä käytetty portinvartijateoria.

Portinvartijateorian kehitti alun perin Kurt Lewin vuonna 1947. Berkowitzin (1990, 62–64) mukaan teorian perusajatus on samankaltainen kuin muissakin sosiaaliseen konstruktivismiin nojauksissa: todellisuus on sosiaalisesti rakentunutta, eikä sen neutraali kuvaaminen ole missään tilanteessa mahdollista, ja samaten toimitusten työhön ja aiheenvalintaan vaikuttavia tekijöitä on lukemattomia. Myös Shoemaker (1991: 1–4) toteaa, etteivät uutiset tai muut mediatekstit milloinkaan heijasta todellisuutta tarkasti peilin tavoin. Sillä, kuka tekstistä vastaa tai kuka lehteä toimittaa, on aina merkitystä. Tästä syystä portinvartijateorian huomioiminen on oleellista aina, kun tarkastellaan mediatekstejä. Yksinkertaisesti portinvartijateoriassa on kyse sellaisesta joukkoviestintään liitettävästä esivalintaprosessista, jossa suuresta mahdollisten uutisaiheiden joukosta valitaan se ryhmä, jonka media loppujen lopuksi julkaisee (Shoemaker, Eichholz, Kim & Wrigley 2001: 1).

Portinvartijateoria on siis alkujaan peräisin 1940-luvulta, jolloin Lewin kehitti myös journalistiikan alalla pätevän teorian positiivisten ja negatiivisten voimien vaikutuksesta esimerkiksi ruokaostosten tekoon. Siinä missä tuotteen halpa hinta parantaa kuluttajien ostohalukkuutta, kallis hinta puolestaan alentaa sitä. Shoemakerin ym. (2001: 234–235) mukaan sama periaate toimii uutistoimituksessa siten, että esimerkiksi uutisoitavan aiheen helppous tai edullisuus voivat toimia positiivisina voimina korkeiden kustannusten tai pitkien välimatkojen ollessa negatiivisia. Alun perin portinvartijateoriassa oli kyse edellä kuvatun kaltaisesta, yksinkertaisesta tunnelimallista, jossa toimittaja päättää, pääseekö ikään kuin piilotetussa tunnelissa etenevä uutisaihe lähteestä julkisuuteen asti. Sitten teoriaa on kehitetty ja monipuolistettu ajan vaatimusten mukaan, ja tätä nykyä se huomioi yksittäisten toimittajien ja yksinkertaisen positiivisuus-negatiivisuusasteikon lisäksi lukuisia muitakin tekijöitä (ks. esim. Shoemaker ym. 2001: 1–2).

Portinvartijateorian ja asiaankuuluvien metodien, kuten sisällöllisten haastattelujen avulla on mahdollista tutkia käytännön tasolla esimerkiksi sitä, miten toimitukset käytännössä valitsevat suhtautumisensa tiettyyn aiheeseen, kuten kaupungistumiseen. Tässä tutkimuksessa huomio keskittään kuitenkin kielellisiin merkityksellistämisen keinoihin jo julkaistuissa pääkirjoituksissa. Portinvartijateoria on täten mukana taustateorianana, ja sen avulla perustellaan muun muassa tutkimuksen tärkeyttä. Medialla, ja sanomalehdillä sen osana, on merkittävä rooli mielikuvien ja todellisuuden luojana, mistä portinvartijateoriassakin on pohjimmillaan kyse. Tämä tausta-ajatus on läsnä myös tässä tutkimuksessa. Seuraavassa portinvartijateoriaa ja sen menetelmiä esitellään hieman tarkemmin, sillä ne taustoittavat hienosti sanomalehtien toimintakulttuuria, jonka ymmärtämisen koen olevan tärkeää tutkimukseni kannalta.

Käytännön analyysia varten Shoemaker (1991: 32) on esitellyt viisiportaisen analyysimallin, jota Shoemaker ja Reese (1996) ovat edelleen tarkentaneet. Analyysimallissa portinvartijuus jaetaan viiteen tasoon, jotka ovat päällekkäisiä ja limittäisiä sipulin kuorikerrostumien tavoin. Vaikka yksittäinen toimittaja useimmiten signeeraa kirjoituksensa omalla nimellään ja on näin myös ensisijainen palautteensaaja, vaikuttavat kirjoittamiseen monet taustatekijät. Tätä tilannetta tarkastelevan analyysin tasot ovat toimittaja, toimitus, taustaorganisaatio (lehti tai julkaisija), ekstramedia (median ulkopuoliset vaikuttimet, kuten teknologia tai lait) ja yhteiskunta. Analyysimallin tarkoituksena on tarjota monipuolinen työkalupakki portinvartijuuden tarkasteluun, mutta kuten Shoemaker itsekin toteaa, ei malli ole missään nimessä kaikenkattava. Todellisuudessa portinvartijuuteen kuuluu lukematon määrä erilaisia osatekijöitä, joita kaikkia on mahdoton tieteellisesti tutkia. Analyysimalli tarjoaa kuitenkin toimivan perusluokittelun.

Analyysimallin osatekijät nivoutuvat toisiinsa siten, että sisimpänä ”sipulissa” on toimittaja, uloimpana puolestaan yhteiskunta ideologioineen. Ääripäiden väliin sijoittuvat toimitus, organisaatio ja ekstramedia. Kaikki osatekijät vaikuttavat toisiinsa, mutta yleisesti ottaen kehän ulkoreunoilla olevat tekijät ovat sisempiä tärkeämpiä. (Shoemaker & Reese 1996: 265–266.) Käytännössä tämä siis tarkoittaa, että esimerkiksi toimituksella on portinvartijuuteen enemmän sanavaltaa kuin yksittäisellä toimittajalla. Shoemaker ja Reese (1996: 264) toteavat lisäksi, että toimittaja saattaa samassa toimituksessa työskennellessään omaksua organisaation ja ympäröivän työyhteisön ajattelutavan. Näin ollen eri medioille saattaa syntyä erilaisia painotuksia, jolloin samasta aiheesta kir-

joitetaan hieman eri tavalla, vaikka vilpitön pyrkimys olisikin raportoida puolueettomasti. Portinvartijateorian analyysimallin ulottuvuuksista tärkeimpiä ovat tässä tutkimuksessa yhteiskunnan taso, siis käytännössä julkaisukonteksti, sekä toimituksen taso.

Toimituksen käytänteet ja rutiinit vaikuttavat uutisaiheisiin huomaamatta taustalla. Siitä huolimatta niillä on aiheiden ja painotusten valinnassa erittäin suuri painoarvo, mistä seuraa, että toimituksen linja pysyy useimmiten jokseenkin samana, vaikka väki vaihtuisikin. Rutiinien syntyyn vaikuttavat esimerkiksi taloudelliset seikat sekä taustaorganisaation kulttuuriset linjaukset. Nämä rutiinit ovat usein läpinäkyviä (esim. toimituksen taipumus seurata ja mukailla muita medioita), mutta toisaalta koko organisaation tavoitteena on usein erottua massasta julkaisemalla puhuttavaa ja poikkeavaa, eräänistä sisältöä. Taustaorganisaation luoma kulttuuri puolestaan pakottaa toimituksen pitämään linjansa. (Shoemaker & Reese 1996: 105–106, 123–125, 151).

Portinvartijateorian mukaan mediakirjoituksiin eniten vaikuttava tekijä on kuitenkin yhteiskunta ideologioineen. Yksinkertaisesti ilmaistuna kyse on tällöin siitä, mitä arvoja media vahvistaa ja toisintaa sekä siitä, keille nämä arvot kuuluvat. Yhteiskunnalliset arvot ovat usein koko yhteiskunnan läpäiseviä arvoja ja näkemyksiä, joita ei helposti kyseenalaisteta. Yhteiskunnassa jostakin kehityssuunnasta voi teorian mukaan syntyä uusi arvo, jota organisaatio, toimitus ja sitä kautta yksittäiset toimittajat työssään vahvistavat. Näin saatetaan myös tulla luoneeksi kokonaan uusia todellisuuksia. Yhteiskunnan ideologioiden vaikutuksesta mediaan on olemassa kaksi vastakkaista näkemystä. Pluralistisen mallin mukaan media on näkökulmia ja moniäänisyyttä tarjoava toimija, kriittisemmän näkökulman mukaan puolestaan pelkkä ideologinen työkalu, jota tietty eliitti hallitsee. Niin kutsutun chomskylaisen näkemyksen mukaan median rooli sisältää piirteitä molemmista: media kyllä palvelee tiettyjä toimijoita, mutta siihen vaikuttavat monet tekijät esimerkiksi omistajuuskysymyksistä tärkeimpiin tulonlähteisiin. (Shoemaker & Reese 1996: 222–224, 228.)

Portinvartijateorian mukaan median keskeisiä tehtäviä on monesti yhteiskunnan ja ideologioiden ylläpito. Tämä tapahtuu käytännössä luokittelemalla uutisaiheet tavallisiin ja yllättäviin tai Hallin (1986) mallin mukaan kolmelle ulottuvuudelle: yhteisymmärryksen tasolle, kiistanalaiselle tasolle ja poikkeavuuden tasolle. Yhteisymmärryksen tasolla toimittajan ei ole tarpeen perustella kirjoituksiaan, sillä sisällön voidaan katsoa olevan yleisesti ”totta”. Kiistanalaisella tasolla toimittaja sitä vastoin ottaa objektiivisen tarkkailijan roolin perustellen kantojaan ja poikkeavuuden tasolla puolestaan toimii eräänlaisena tuomarina. Jokaisen ideologisen katsantokulman tavoitteena

on edetä mediassa konsensuksen kehälle. Tällöin siitä tulee julkinen, yleisesti tunnettu ja kyseenalaistamaton yhteiskunnallinen totuus, jota media toisintaa. (Hall 1997: 227.)

4.2 Portinvartijuus 2020-luvulla

On selvää, että maailma on tänä päivänä hyvin erilainen kuin portinvartijateorian alkuaikoina tai 1990-luvulla, jolloin useat nykyäänkin hyödynnetyt teokset aiheesta kirjoitettiin. Vaikka teoriaa on nykyaikaistettu, on sen relevanttiuden pohdiskelu 2020-luvulla nähdäkseni välttämätöntä. Bruns (2005: 16–17) kyseenalaistaa koko portinvartijuus-termin (*gatekeeping*) ja esittää sen sijaan käytettäväksi käsitettä portintarkkailu (*gatewatching*). Portintarkkailussa on kyse muun muassa lähteiden objektiivisesta tarkastelusta sekä olennaisen materiaalin poimimisesta digiajan informaatiotulvan joukosta.

Media on vuosisatojen kuluessa läpikäynyt useita radikaaleja muutoksia, joista viimeisimpänä niin kutsutun digiloikan ja sosiaalisen median nousun. Nykyinen digiaika on poistanut medialta esimerkiksi määrällisiä rajoitteita, sillä artikkeleja voi verkossa julkaista käytännössä rajattoman määrän pituudesta piittaamatta. Sosiaalinen media puolestaan on tehnyt jokaisesta Internet-yhteyden piirissä olevasta kansalaisesta omanlaisensa toimituksen: kaikki voivat julkaista ajatuksiaan ja tieto liikkuu salamannopeasti, joten median rooli portinvartijana ei välttämättä enää ole entisaikojen kaltainen. Nykypäivänä media ei liioin ole riippuvainen yhtä monista välikäsistä, kuten tiedottajista, kuin ennen, sillä teknologian kehitys mahdollistaa suorat yhteydenotot aiempaa joustavammin ja nopeammin. (Philips 2015: 65–66.)

Couldry (2010: 7–9) mukaan perinteinen media kuitenkin säilyy keskiössä myös tulevaisuudessa. Digiajan voidaan olettaa pirstaloivan median kenttää ja synnyttävän runsaasti uusia palveluita tuoreesta sisällöstä kiinnostuneelle kansalle, ja median tehtävänä on mukautua muutoksiin ja täten säilyttää relevanttiutensa kulloinkin vallitsevassa ajassa. Digiaikana median ja kansan vuorovaikutus kiihtyy entisestään, mikä tekee median toiminnasta vastavuoroisempaa. Tietynlaisen portinvartijan roolin voidaan kaikesta huolimatta olettaa säilyvän myös tulevaisuudessa.

Nähdäkseni Shoemakerin (1991: 32) viisiportainen analyysimalli on relevantti myös tänä päivänä. Digiajan mukanaan tuoma sosiaalinen media voitaisiin mallilla sijoittaa yhteiskunnan tasolle, jolloin se olisi samanaikaisesti sekä uudenlainen informaatiokanava että median toimintaa ohjaileva toimija. Tietyissä mielessä sosiaalisen median voitaneen jopa ajatella olevan omanlainen yhteiskuntansa, joka äänekkyydellään ja mielipiteillään vaikuttaa niin organisaation, toimituksen

kuin yksittäisen toimittajankin työnkuvaan ja sitä kautta uutisaiheisiin. Täten sosiaalinen media on mukana myös uutta todellisuutta konstruoimassa, jolloin perinteisen median rooli portintarkkailijana ja -vartijana sekä luotettavan tiedon lähteenä entisestään korostuu. Näin ollen portinvartija-teorian pohtiminen ei suinkaan ole 2020-luvullakaan irrelevanttia – informaation määrän alati kasvavassa tilanne on nähdäkseni pikemminkin päinvastainen.

5 AINEISTO JA MENETELMÄT

5.1 Aineiston sanomalehdet

Aineisto koostuu kolmen seitsemän päivää viikossa ilmestyvän suomenkielisen sanomalehden, Aamulehden, Helsingin Sanomien ja Karjalaisen sisällöstä. Valitsin juuri nämä sanomalehdet, sillä halusin aineiston koostuvan erilaisista sanomalehdistä, joista jokainen on oman alueensa päälehti. Pyrin tällä siihen, että aineisto kuvastaisi mahdollisimman hyvin koko Suomen tilannetta keskittymättä liikaa tietynlaisille alueille. Seuraavassa esittelen sanomalehdet vertaillen myös niiden periaatelinjoja, joissa lehdet kertovat omin sanoin tavoitteistaan ja lupauksistaan. On huomioitava, että vaikka kaikki tutkimani sanomalehdet korostavat lupauksissaan puolueettomuutta, on kaikki kielenkäyttö aina ideologisesti latautunutta (Thompson 1984: 2).

Helsingin Sanomat on levikiltään Suomen suurin tilattava sanomalehti. Viikoittain sen painettu sisältö ja digisisältö tavoittavat noin 1,7 miljoonaa suomalaista, mikä on kaikista tilattavista sanomalehdistä selkeästi eniten (Media Audit Finland 2018). Periaatelinjassaan Helsingin Sanomat toteaa olevansa ”sitoutumaton päivälehti, joka pyrkii edistämään ja vahvistamaan kansanvaltaisuutta, yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta ja mielipiteen vapautta”. Omien sanojensa mukaan Helsingin Sanomat on poliittisesti riippumaton, ja näin ollen pyrkii palvelemaan monipuolisella, jatkuvalla tiedonvälityksellä kaikkia kansalaisia. Lehti pyrkii muodostamaan asioista kokonaiskuvan mitään tiettyä ideologiaa palvelematta. (HS:n periaatelinja 2020.)

Pirkanmaan suurin päivittäin ilmestyvä sanomalehti Aamulehti on samalla levikiltään Suomen toiseksi suurin. Se tavoittaa viikoittain noin 680 000 suomalaista painetulla lehdellään ja digisisällöllään (Media Audit 2018). Linjansa mukaan Aamulehti on ”kotimaisia ja kansainvälisiä tapahtumia ja ilmiöitä avarasti havainnoiva ja tulkitseva sanomalehti”, jonka journalismi on ”sitoutumatonta, moniarvoista ja kriittistä”. Sen journalismissa pyritään ”oikeellisuuteen, oikeudenmukaisuuteen, tasapuolisuuteen ja lukijan nopeaan, monipuoliseen palveluun”. Lisäksi Aamulehti on ”Pirkanmaan tärkein viestintäväline ja puolestapuhuja”, joka on ottanut tehtäväkseen ”edistää alueensa ihmisten henkistä ja taloudellista hyvinvointia”. Tavoite saavutetaan ”tuomalla lukijoiden ja maakunnan tarpeita yleiseen keskusteluun.” (Aamulehden linja 2020.)

Karjalainen puolestaan on Pohjois-Karjalan maakunnan päälehti. Se saavuttaa viikoittain noin 206 000 suomalaista painetulla lehdellä ja digisisällöllään (Media Audit 2018). Lukijalupauksensa mukaan ”Karjalainen edistää sananvapautta sekä käyttää omaa sanan- ja lehdistönvapauttaan mutta myös kantaa niihin sisältyvät vastuunsa”. Karjalainen sitoutuu ”journalistisesta riippumattomuudestaan tinkimättä noudattamaan Suomen lainsäädäntöä, hyvää lehtimiestapaa sekä alan itesääntelyelimen Julkisen sanan neuvoston määrittämiä journalistisia ohjeita”. Lukijalupauksen mukaan ”yhteisöllisyys on Pohjois-Karjalan ja Karjalaisen voimavara”. (Karjalaisen lukijalupaus 2020.)

Aineiston kolme sanomalehteä eroavat toisistaan monessa suhteessa. Helsingin Sanomat ei periaatelinjansakaan mukaan ole yhden kaupungin tai alueen lehti, vaan ensisijaisesti tarkoitettu koko Suomen kansalle. Tässä mielessä se poikkeaa hieman muista aineistoni lehdistä. Aamulehden ja Karjalaisen linjanvedoissa otetaan huomioon myös lehden asema koko maakunnan asioiden ajajana ja yhteisöllisyyden luojana. Juuri tämä näkökulmaero oli aineistoa kerätessäni tärkeä: Helsingin Sanomat on ikään kuin koko kansan lehti, Aamulehti ja Karjalainen puolestaan myös oman alueensa ja maakuntansa asialla. Aamulehti ja Karjalainen eroavat lisäksi toisistaan siinä mielessä, että Aamulehden levikkialue sijoittuu niin kutsutulle kasvukolmiolle, jonka Helsinki, Turku ja Tampere muodostavat, kun taas Karjalainen on syrjäisemmän Pohjois-Karjalan maakunnan päälehti.

Kaupungistuminen näkyy Pirkanmaalla ja Pohjois-Karjalassa eri tavalla: Tampereen keskuskaupungille ennustetaan vuoteen 2040 mennessä 11,1 prosentin väestönlisäystä, Tampereen läheiselle työssäkäyntialueelle puolestaan 3,7 prosentin lisäystä. Joensuun keskuskaupungin väestön odotetaan puolestaan laskevan 1,5 prosenttia ja Joensuun läheisen työssäkäyntialueen 6,6 prosenttia. Helsingin keskuskaupungin ja läheisen työssäkäyntialueelle odotetaan 20,8 ja 9,9 prosentin kasvua. Maakuntana Uudenmaan väestön ennustetaan vuoteen 2040 mennessä kasvavan 17,7 prosenttia, Pirkanmaan 4,1 prosenttia. Pohjois-Karjalan väestön odotetaan laskevan 10 prosenttia. (MDI 2019.) Valitsin nämä lehdet nimenomaan siitä syystä, että tutkimuksessani kiinnostuksen kohteena oleva kaupungistuminen vaikuttaa niiden levikkialueilla hyvin eri tavalla.

5.2 Aineisto ja aineistonkeruu

Aineistoni koostuu Aamulehden, Helsingin Sanomien ja Karjalaisen pääkirjoituksista. Pääkirjoitukset ovat sanomalehden päätoimittajan hyväksymiä kannanottoja, jotka edustavat lehden kantaa johonkin ajankohtaiseen asiaan. Pääkirjoituksia voi olla yksi tai useampia, ja usein niitä kirjoittavat joko päätoimittaja tai asian parhaiten tunteva toimittaja (Mikkola 1998, 191). Pääkirjoitusten voidaan näin ollen katsoa heijastavan lehtien periaatelinjauksissaan ilmaisemia tavoitteita. Eräs tutkimukseni tavoitteista on selvittää lehtien mahdollisesti erilaista suhtautumista samaan asiaan, mihin pääkirjoitukset tarjoavat nähdäkseni otollisimman väylän. Kaikki aineiston pääkirjoitukset on julkaistu sekä sanomalehden painetussa että digitaalisessa versiossa. Harkitsin ensin myös perinteisten mielipidetekstien (kolumnit, kommentit ym.) käyttämistä, mutta ne voivat olla myös yksittäisen toimittajan kannanottoja, jolloin ne eivät välttämättä ole yhteneväisiä koko lehden linjan kanssa (ks. Mikkola 1998, 191–192). Aamulehti, Helsingin Sanomat tai Karjalainen eivät pääasiassa julkaise pääkirjoitusten yhteydessä niistä vastuussa olevan toimittajan nimeä, mikä myös korostaa kirjoitusten asemaa koko lehden kannanottona. Myös aineistoni pääkirjoitukset on kaikki julkaistu ilman toimittajan nimeä.

Tutkimuksen aineisto on kerätty helmikuussa 2020, ja se koostuu yhteensä 30 pääkirjoituksesta. Yhteensä aineistoa on noin 7 500 sanaa, eli noin 20 liuskaa. Aineisto sisältää kustakin lehdestä 10 uusinta ja tutkimukseni kannalta relevanttia artikkelia, millä pyrin tasapuolisuuteen. Etsin aineistoa Google-hakua hyödyntämällä, sillä sanomalehtien omat hakukoneet toimivat varsin erilaisilla periaatteilla. Käytin aineistonkeruussa hakusanoja *kaupungistuminen*, *muuttoliike* ja *väestönkehitys* ja valitsin kustakin sanomalehdestä kymmenen uusinta pääkirjoitusta, jotka liittyivät tutkittavaan aiheeseen. Pyrin siihen, että aineisto olisi mahdollisimman ajankohtainen ja tuore. Näin ollen kaikki aineiston pääkirjoitukset on julkaistu vuosien 2018-2020 aikana, pääosa vuonna 2019.

Kaupungistumiskehitystä koskevia pääkirjoituksia oli niin Aamulehdessä, Helsingin Sanomissa kuin Karjalaisessakin runsaasti, eivätkä kaikki esimerkiksi kaupungistuminen-sanan sisältäneet kirjoitukset suinkaan käsitelleet ilmiötä, vaikka sana mainittiinkin. Valitsin pääkirjoituksen aineistoon, mikäli kaupungistuminen oli siinä kantavana teemana.

5.3 Aineiston analyysi

Tässä luvussa esitellään tarkemmin aineiston analyysimenetelmä ja kuvataan konkreettisesti analyysin kulkua. Kyseessä on laadullinen analyysi, jossa tavoitteena on ymmärryksen lisääminen tutkittavan ilmiön laadusta (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 139–140). Näin ollen mielenkiintoni ei kohdistu esimerkiksi siihen, kuinka paljon kaupungistumista pääkirjoituksista käsitellään, vaan siihen, millä tavoilla ilmiötä merkityksellistetään kielellisesti. Nämä merkityksellistämisen tavat ovat diskursseja, jotka analyysin perusteella olen tunnistanut. Yhtä, erikseen nimettyä ja vakiintunutta analyysimenetelmää ei tässä tutkimuksessa ole, vaan sen sijaan analyysi pohjautuu käytettyyn teoriaan. Yksinkertaistetusti voisi sanoa, että diskurssitutkimuksen teoria tarjoaa analyysille kehykset, systeemis-funktionaalinen kieliteoria ja Iso suomen kielioppi puolestaan käsitteitä sekä tukea tarkempaan käytännön analyysiin. Portinvartijateoria on läsnä taustateorianä.

Aineiston analyysi on monivaiheinen prosessi, jossa olen edennyt aineiston pintapuolisesta silmäilystä hiljalleen syvällisempään tarkasteluun. Diskurssit ovat tapoja representoida sekä merkityksellistää maailmaa, ja ne eroavat toistaan esimerkiksi niiltä osin, mitä mainitaan ja mitä jätetään mainitsematta (Fairclough 2003: 17). Aineistoon syventyessäni olen hahmotellut näitä piirteitä ja pyrkinyt erottamaan teksteistä samankaltaisuuksia ja erottavia tekijöitä tarkastellen sitä, miten kaupungistumiseen liitettäviä ilmiöitä, kehityssuuntia ja monia tunteita kuvataan. Tavoitteena on tunnistaa aineistosta samankaltaisuuksia ja toistuvuuksia, joiden perusteella eri diskurssit on mahdollista vakuuttavasti erotella toisistaan.

Aineistoa analysoidessani olen ottanut huomioon myös pääkirjoitusten julkaisuajankohdan. Jokainen tarkastelemani sanomalehti julkaisi kaupungistumista käsittelevän pääkirjoituksen esimerkiksi eduskuntavaalien 2019 aikana, ja monessa kirjoituksessa otetaan kantaa myös konsultti-toimisto MDI:n syksyllä 2019 julkaisemaan väestöennusteeseen. Analyysin kannalta nämä samoihin aikoihin julkaistut pääkirjoitukset ovat mielenkiintoisia, sillä ne tarjoavat relevanttia tietoa etenkin tutkimuskysymyksen 3 osalta. Pääkirjoituksillaan lehdet ottavat kantaa ajankohtaisiin asioihin, ja kun yhteiskunnallista keskustelua hallitsee jokin eduskuntavaalien kaltainen suurteema, on sanomalehtien keskinäisiä eroja helppo tarkastella. Pääkirjoitusten julkaisuajankohdat ja niiden tarjoama yhteiskunnallinen konteksti ovatkin erittäin tärkeässä asemassa koko tutkimuksen kannalta.

Aineiston syvällisemmässä analyysissä olen käyttänyt systeemis-funktionaalista kieliteoriaa sekä etenkin Hallidayn (1994) näkemystä siitä, että kieli on joukko erilaisia valintoja, joilla täytetään asiaankuuluvia funktioita. Analyysin tarkoituksena on hahmottaa teorian pohjalta, miten nämä kielelliset valinnat systemaattisesti ilmenevät. Näin olen pyrkinyt osoittamaan myös kielellisten valintojen pohjalta muotoutunutta ideologisuutta. Systeemis-funktionaalinen kieliteoria on toimiva apuväline kielen lausetason analyysissä, mutta valtaosa teorian kehittäjien analyysistä ja tutkimuksesta koskee englannin kieltä. Suomen ja englannin lauserakenteet ja kielioppi poikkeavat toisistaan monin tavoin ja pääosa systeemis-funktionaalista tutkimuksesta liittyy nimenomaan englannin kieleen, joten analyysissä olen hyödyntänyt runsaasti myös Ison suomen kieliopin kuvausta suomen kielen toiminnasta. Ison suomen kieliopin avulla olen muun muassa perustellut suomen kielelle tyypillisiä tapoja luoda ja jäsentää merkityksiä sekä täyttää tekstille asetettuja vaatimuksia. Isoa suomen kielioppia hyödyntämällä systeemis-funktionaalista teoriasta saadaan luotua paremmin suomenkielisen tekstin analyysiin soveltuva paketti (Shore 2012: 159).

Käytännön tasolla systeemis-funktionaalista kieliteoriaa hyödyntävä analyysi perustuu jo aiemmin mainitsemieni kielen metafunktioiden tarkasteluun. Hallidayn (2004: 29–31) mukaan kieli sisältää aina kolmenlaisia samanaikaisesti limittäin esiintyviä merkityksiä, metafunktioita: ideationaalisia, interpersonaalisia ja tekstuaalisia. Ideationaalisten metafunktioiden tehtävänä on luoda kuvausta kokemusmaailmasta, interpersonaalisten puolestaan erilaisista vuorovaikutussuhteista. Tekstuaaliset metafunktiot liittyvät siihen, miten tekstistä luodaan yhtenäinen kokonaisuus.

Ideationaalista metafunktiota tarkastellessani etsin pääkirjoituksista tapoja jäsentää, ryhmitellä ja nimetä erilaisia asiaintiloja, jotka kaupungistumiseen liittyvät. Interpersonaalisen metafunktion osalta huomioni keskittyy kielen modaalisuuden ilmaisuun, eli esimerkiksi mahdollisuutta, välttämättömyyttä tai vääjäämättömyyttä kuvastaviin kielellisiin valintoihin (suomen kielen modaalisuudesta ks. esim. VISK § 1551). Tekstuaalinen metafunktio on analyysissä siinä mielessä vähemmällä huomiolla, että koko aineistoni koostuu koherenteista kokonaisuuksista. Pääasiassa huomioni keskittyykin ideationaaliseen metafunktioon, sillä tavoitteenani on selvittää sitä, millä tavalla kaupungistumista aineistossa representoidaan. Ideationaalinen metafunktio on tähän hedelmällisin tarkastelun kohde, sillä sen avulla on mahdollista kuvata kokemusmaailmaa sekä luokitella, jäsentellä ja nimetä ilmiöitä (Halliday 1994). Samalla kuitenkin ymmärrän, että limittäin esiintyvien metafunktioiden tarkasteleminen toisistaan erillisinä kokonaisuuksina on käytännössä erittäin vaikeaa, sillä vasta yhdessä esiintyessään metafunktiot muodostavat eheän kokonaisuuden.

Lähemmin tarkasteltuna metafunktiot ilmenevät kielessä erilaisten prosessityyppien kautta. Analyysissa keskityn näistä prosessityypeistä erityisesti materiaaliin, mentaaliin ja relationaaliin prosesseihin, jotka Shoren (1992: 212–213) mukaan ovat eniten esillä suomen kielessä. Hallidayn (1994: 106–110) mukaan materiaalisissa prosesseissa kuvataan ihmisten tai muun entiteetin toiminnallaan aikaansaamia tapahtumia sekä muutoksia ja mentaalisissa prosesseissa sisäisen kokemusmaailman, kuten tunne-elämän vaikutuksia todellisuuteen, kun taas relationaalisissa prosesseissa luodaan kielessä monenlaisia suhteita tarkasteltavien asiointilojen välille. Shore (1992: 212) painottaa kuitenkin, että prosessien määrittely ei ole yksiselitteistä, sillä ne ovat usein limittäisiä ja päällekkäisiä. Niiden määrittelyyn vaikuttaa toisinaan myös konteksti, jota pyrin parhaani mukaan avaamaan sanallisesti aina, kun koen sille olevan tarvetta.

Prosessityypit koostuvat tyypillisesti kolmesta osatekijästä: itse prosessikuvauksesta (esim. verbit), osallistujista (esim. kunta) ja olosuhteista (esim. maakunnan nykyiset tai tulevat väestönäkymät). On huomioitava, että osatekijöiden yksinkertaistetut kuvaukset pätevät sellaisenaan ainoastaan nyt mainittuihin materiaaliin, mentaaliin ja relationaaliin prosesseihin, ja myös tällöin käytännön tilanne poikkeaa usein teoriasta. Muista prosessityypeistä puhuttaessa tekijöiden tehtävät vaihtelevat runsaastikin. (Halliday 1994: 106–110.) Käytännön tasolla keskitän analyysin aikana huomioni kaupungistumisen vaikutusten ja merkitysten kuvauksiin. Osallistujien, olosuhteiden ja prosessikuvausten vaikutuksesta syntyviä kuvauksia tarkastelemalla selvitän, millä tavalla kaupungistumisen aiheuttamia asiointiloja merkityksellistetään.

Prosessityyppejä havainnollistaakseni olen vielä poiminut aineistosta esimerkkejä. Materiaalisia prosesseja on kahdenlaisia: ne voivat olla joko transitiivisia tai intransitiivisia sen mukaan, vaikuttavatko prosessit johonkin kohteeseen vai eivät (Halliday 1994: 106–110). Yhteistä kaikille materiaalisille prosesseille on se, että niillä on oltava tekijä (*actor*), joko silmin havaittava tai abstrakti. Ensimmäisissä esimerkkivirkkeissä on lihavoidusti merkitty tekijä, kursiiivilla taas prosessi:

1. Käynnissä oleva **kaupungistuminen** *lihottaa* keskuskaupunkeja.
(Karjalainen 18.4.2019)
2. Edellinen **hallitus** *sai nostettua* työllisyysastetta.
(Karjalainen 25.7.2019)

Esimerkissä 1 toimija on abstrakti ilmiö, *kaupungistuminen*, esimerkissä 2 taas konkreettisempi *hallitus*. Molemmissa esimerkeissä materiaalinen prosessi on luonteeltaan transitiivinen, sillä toimijan toimella on vaikutusta joko keskuskaupunkeihin (esimerkki 1) tai työllisyysasteeseen (esimerkki 2) (ks. Halliday 1994: 106–110).

Mentaaliset prosessit ovat rakenteeltaan jotakuinkin samankaltaisia, mutta ne ilmaisevat esimerkiksi tunteuksia, mielikuvia ja ajatuksia käsiteltävästä aiheesta. Ne ovat aineistossa myös materiaalisia prosesseja harvinaisempia. Hallidayn (1994: 112–119) mukaan mentaalilla prosessilla on aina tiedostava aistija (*senser*), joka ottaa virkkeessä kokijan roolin. Kokemuksella on neljä ulottuvuutta: havainto (esim. näkeminen, kuuleminen), kognitio (esim. tietäminen, pohtiminen), affektio (esim. rakastaminen) ja halu. Aistija voi olla joko inhimillinen tai eloton, inhimillistetty olio. Myös abstraktisana voi toimija aistijana. Aistijan lisäksi mentaalissa prosessissa on aina oltava aistittava ilmiö (*phenomenon*), jota aistijan havainnot koskevat. Seuraavissa esimerkeissä mentaaliset prosessit on lihavoitu.

3. Tampereen väkiluvun **arvioidaan** kasvavan vuoteen 2030 mennessä kymmenillä tuhansilla ihmisillä.
(Aamulehti 22.12.2018)
4. Nyt Aluekehittämisen konsulttitoimisto MDI **arvioi**, että lasku Joensuun seudulla alkaa jo 2030-luvulla.
(Karjalainen 25.2.2019)

Esimerkissä 3 prosessia kuvaa mentaaliverbi 'arvioida', mutta aistijaa ei varsinaisesti tuoda semanttisin keinoin ilmi, sillä virke on passiivissa. Kontekstista käy ilmi, että esimerkin aistija on todellisuudessa Tampereen kaupunginhallitus, jonka kognitiivista prosessia verbi *arvioidaan* kuvaa. Ilmiö, johon aistijan havainto kohdistuu, on puolestaan väkiluvun muutos, esimerkin tapauksessa kasvu. Esimerkissä 4 aistijana taas on Aluekehittämisen konsulttitoimisto MDI ja ilmiönä Joensuun seudun väkiluvun muutos, tässä tapauksessa lasku. Prosessia kuvataan jälleen verbillä 'arvioida'. Tässä esimerkissä aistija on helpommin havaittavissa, mutta, kuten esimerkki 3 osoittaa, voi aistijan läsnäoloa ilmaista myös implisiittisesti (ks. Halliday 1994: 114).

Relationaaliset prosessit ovat sen sijaan jaettavissa kahteen alaluokkaan, kuvaileviin (*attributing*) ja identifioiviin (*identifying*) prosesseihin. Kuvailevissa prosesseissa kuvataan asiointilan luonnetta ja laatua, kun taas identifioivissa prosesseissa jostakin asiointilasta puhutaan toista asiointilaa hyödyntäen. Relationaalisen verbin tunnistaa etenkin *olla*-verbistä tai jostakin samankaltaisesta verbistä. (Shore 2012: 214–215.) Seuraavissa esimerkeissä relationaaliset prosessit on lihavoitu.

5. Kaupungistuminen **on** maailmanlaajuisesti vääjäämätön ilmiö.
(Aamulehti 22.12.2018)
6. Toinen väite on, että kaupungistuminen **on** kuin luonnonvoima, jonka suuntaan tai voimaan ei yhteiskunnallisilla päätöksillä voida vaikuttaa.
(Helsingin Sanomat 30.11.2018)

Esimerkissä 5 on kyse kuvailevasta prosessista, jossa kaupungistumisen todetaan olevan *maailmanlaajuisesti vääjäämätön ilmiö*. Esimerkissä 6 taas on havaittavissa identifioiva prosessi: kaupungistumista kuvataan vertaamalla sitä *luonnonvoimiin*.

Eräs tärkeä käsite tämän tutkimuksen analyysin kannalta on myös kategorisointi. Kategorisoinnista on kyse, kun jokin asia liitetään suurempaan ilmiöön tietyllä tavalla (Jokinen, Juhila & Suoninen 2012: 51). Lähtökohtaisesti kategorisoinnin käsitettä käytetään ihmisistä puhuttaessa, mutta näkemys on nähdäkseni relevantti myös kaupungistumista käsiteltäessä, sillä siihen liittyvässä julkisessa keskustelussa on tyypillistä kategorisoida myös ihmisiä esimerkiksi luonnehtimalla tiettyjä kuntia vaikkapa kuihtuviksi syrjäkyliksi ja toisia vireiksi kasvukeskuksiksi. Tällaiset määritelmät luovat väistämättä mielikuvaa myös alueilla asuvista ihmisistä. Kategorisoinnin taustalla on ajatus kielestä valintoina: tehtävillä valinnoilla enemmän tai vähemmän epäsuorasti kehoitetaan suhtautumaan käsiteltävään ilmiöön tietyllä tavalla. Kategorisilla valinnoilla voidaan kuvaa ilmiöstä esimerkiksi korostamalla sen epäoikeudenmukaisuutta tai luonnollisuutta (Jokinen ym. 2012: 51). Kategorisointeja on monenlaisia, ja eräs mediateksteille yleinen on Jokisen ym. (2012: 51–53, 69–71) mukaan järjestyksen ylläpitäminen, jossa vihjataan, että mikäli tiettyä tointa ei tehdä, on seurauksena yhteiskunnan moraalisen järjestyksen rikkoutuminen. Valtiolta voidaan esimerkiksi vaatia rahoitusta kaupungistumisen synnyttämien ongelmien ratkaisemiseksi, jotta yhteiskuntarakenne alueella pysyisi yhtenäisenä. Nähdäkseni kategorisointien tiedostaminen auttaa myös diskurssien tunnistamisessa.

On tärkeää, miten asiat teksteissä ilmaistaan, jotta asiointilasta luodaan oikeanlaisia mielikuvia. Esimerkiksi vain tietyn muutoksen (esim. työttömyyden kasvun) mainitseminen voidaan helposti tulkita epäsuoraksi väitteeksi siitä, että muutos johtuisi vain yhdestä, samassa yhteydessä käsiteltävästä asiasta (esim. kaupungistumisesta). Useimpia ilmiöitä ei kuitenkaan voida aukottomasti selittää näin yksinkertaisesti. Kategorisoinnin huomioiminen on silti tärkeää laajemman ymmärryksen luomisessa, ja voidaankin ajatella, ettei kategorisointi ole lähtökohtaisesti paha asia. Tiettyissä tilanteissa se saattaa kaikesta huolimatta johtaa vastakkainasetteluun, vaikka tekstin julkaisija ei siihen tietoisesti pyrkisikään. (Jokinen ym. 2012: 63–64.)

Analyysia ja etenkin kategorisoinnin ymmärtämistä helpottavat Pällin (2003: 95–102) esittelemät sisä- ja ulkoryhmien käsitteet. Ryhmät heijastavat perinteistä luokittelua 'meihin' ja 'muihin'. Kielellisessä ilmaisussa sisäryhmään liitetään useimmiten positiivisia mielikuvia sekä yhteenkuuluvuuden kuvastamista, jolloin puhuja tekee myös kielellisiä valintoja, joilla hän ilmaisee kuuluvansa itsekkin sisäryhmään. Ulkoryhmään liitettävät mielikuvat ja käsitykset ovat sitä vastoin negatiivissävytteisiä, ja tällöin puhuja erottaa itsensä kielellisillä valinnoilla ulkoryhmään kuulumattomaksi.

Diskurssianalyysia tehtäessä on kuitenkin huomioitava, etteivät yksistään tehdyt sanavalinnat välttämättä riitä luokitteluun sisä- ja ulkoryhmien välillä. Näin ollen esimerkiksi maaseutukunnan nimittäminen kuolevaksi kyläksi tai kaupunkialueen luonnehtiminen ruuhka-Suomeksi ei välttämättä tarkoita sitä, että 'kuoleva kylä' tai 'ruuhka-Suomi' olisivat diskursiivisessa tarkastelussa ulkoryhmiä. Sen sijaan on erikseen korostettava sitä, ettei kielenkäyttäjä itse kuulu luokittelemaansa ulkoryhmään (Pälli 2003: 95–100). Sisä- ja ulkoryhmänäkemys on nähdäkseni oleellinen, sillä sen avulla on mahdollista tarkastella sanomalehtien suhtautumista sekä kaupungistumiseen ilmiönä että kaupunkeihin ja maaseutuun toisistaan poikkeavina alueina.

Kaikki sanomalehdet, joista tutkimukseni aineisto on peräisin, kertovat olevansa sitoutumattomia ja uutisoivansa tapahtumista puolueettomasti. Kaikessa kielenkäytössä on kuitenkin aina havaittavissa jonkinlainen ideologinen lataus (Thompson 1984: 2). Faircloughin (1992: 22–24, 120–122) mukaan ideologista latausta selvitetäessä implikatuurien (*implicature*) ja presuppositioiden (*presupposition*) ilmentymät ovat oleellisia tarkastelun kohteita. Implikatuureja ja presuppositioita esiintyy eniten väitelauseissa, mutta niitä on myös muissa kielen rakenteissa.

Implikatuurit ovat piilotettuja merkityksiä, jotka ovat pääteltävissä tekstistä, mutta joita ei kielellisesti tuoda suoraan ilmi. Niitä tulkitaan pääasiassa kulttuurisen, jaetun tiedon pohjalta, joten niitä ei välttämättä havaita aina samalla tavalla. Implikatuurit ovat myös vahvasti aluesidonnaisia, sillä eri kulttuurit pitävät sisällään poikkeavaa sosiokulttuurista tietoa. Implikatuurit ovatkin eräänlaisia diskurssien ääneen sanomattomia merkityksiä, joita jotkut havaitsevat ja ymmärtävät, toiset eivät. (van Dijk 2012: 595–598.)

Presuppositiot ovat puolestaan epäsuorasti ilmaistuja väitteitä, jotka esitetään tekstissä kiistattomien totuuksien kaltaisina. Presuppositiot liittyvät ikään kuin itsestään selvänä informaationa siihen ilmiöön, josta tekstissä varsinaisesti puhutaan, eikä niitä näin ollen tyypillisesti kirjoiteta näkyviin (van Dijk 2012: 597–600.) Presuppositioita ensimmäisten joukossa määritellyt Frege

(1952: 69–70) toteaa, että väitelause luo aina myös presupposition. Jotta presuppositio olisi toimiva ja ymmärrettävä, on sillä oltava myös tosimaailman referentti, eli viittauksen kohde. Eräs esimerkkilauseessa 5 esiintyvistä presuppositioista on esimerkiksi, että ilmiö, johon viitataan sanalla *kau-pungistuminen*, on olemassa. Hakulinen ja Karlsson (1995: 297) huomauttavat, että presuppositioiden merkitys ei välttämättä ole tulkittavissa oikein irrallisista lauseista, joten niitä on aina tarkasteltava tekstin alkuperäisessä julkaisu-ympäristössä ympäröivä teksti huomioon ottaen.

Aineistoa analysoidessani pyrin ottamaan huomioon kaikki edellä esitetyt näkökulmat, joita tarkastelen diskurssianalyysin ja systeemis-funktionaalisen kieliteorian tarjoamissa puitteissa Isoa suomen kielioppia hyödyntäen. Seuraavissa luvuissa esittelen analyysia tarkemmin paneutumalla yksitellen niihin ilmaisiin diskursseihin, jotka aineistosta ovat löydettävissä. Olen tunnistanut aineistosta neljä diskurssia: toimenpide-, asunto-, talous- ja aluediskurssin, joista jokaiselle on seuraavassa varattu oma päälukunsa.

Perustelen tulkintojani esimerkein tuoden ilmi kaikki ne seikat, jotka ovat analyysia tehtäessä olennaisia ja merkityksellisiä. En kuitenkaan käy yksi kerrallaan läpi jokaista tekstiä vaihe vaiheelta, vaan nostan esimerkkejä tarkasteluun aina tarvittaessa. Jokaisen analyysiluvun aluksi pyrin ensin kuvaamaan diskurssia yleisellä tasolla ja kertomaan, millaista esimerkiksi asuntodiskurssiksi nimittämäni puhe tyypillisesti on. Yleistyksistä etenen kohti yksityiskohtaisempaa tarkastelua, jossa hyödynnän aineistosta poimittuja esimerkkejä. Jokaisen esimerkin yhteydessä tuon myös ilmi sen julkaisuajankohdan ja sen julkaisseen sanomalehden. Esimerkkeihin on valittu kuvattavaa ilmiötä kaikkein parhaiten edustavia lainauksia pääkirjoituksista, ja käytän kursivoitteja ja lihavoitteja korostaakseni merkityksellisiä kielellisiä piirteitä. Kaksi perättäistä ajatusviivaa tarkoittaa, että lainauksen virke on jätetty kesken. Näin on toimittu tilanteissa, joissa pitkän virkkeen alku- tai loppuosa ei tarjoa mitään hedelmällistä diskurssin kielellisten piirteiden esittelyn kannalta.

6 TOIMENPIDEDISKURSSI

Toimenpidediskurssiksi nimitän sellaista aineistosta havaittavissa olevaa näkökulmaa, jossa sanomalehdet pääkirjoituksillaan vaativat toimia. Tällöin kaupungistuminen merkityksellistetään kehityssuunnaksi, joka vaatii jonkinlaisia toimenpiteitä, reagointia. Vaatimuksia on monenlaisia, mutta yhteistä niille kaikille on se, että ne liittyvät jollakin tavalla kaupungistumiseen sekä joko sen mukanaan tuomiin haasteisiin tai hyötyihin. Toimenpidediskurssi on kaikista diskursseista selkeästi yleisin, ja lähes jokaisesta pääkirjoituksesta on havaittavissa joitakin siihen viittaavia piirteitä. Diskurssit ovat usein limittäisiä, mikä on alan tutkimukselle tyypillistä Faircloughin (1956: 56) mukaan. Etenkin toimenpidediskurssia hyödynnetäänkin jopa samassa virkkeessä muiden diskurssien kanssa.

Toimenpidediskurssin sisältä erottuu kaksi toisistaan poikkeavaa lähestymistapaa, joista toisessa toimenpiteitä korostetaan tarvittavan kaupungistumisen vastustamiseksi, toisessa sen vauhdittamiseksi. Näkökulmaeron huomaa selkeästi jo sanavalinnoista: kaupungistuminen voi aiheuttaa joko esimerkiksi markkinoiden *hyytymistä* tai kaupan *nopeaa kasvua*. Näkökulman tunnistaakin siitä, että sanavalinnoilla kaupungistumisesta luodaan joko negatiivinen tai positiivinen kuva.

Toimenpidediskurssi on myös eniten sanomalehtien suhtautumisia toisistaan erottava tekijä, ja sillä korostetaan aineistossa etenkin paikallisia näkökulmia. Harkitsin aluksi myös ratkaisudiskurssi-nimeä, sillä osa toimenpidediskurssiin luokittelemastani ilmaisusta tarjoaa epäsuorasti myös ratkaisua tilanteeseen. Nähdäkseni on kuitenkin tarkoituksenmukaisempaa puhua toimenpidediskurssista, sillä nimenomaan toimenpiteiden kielellinen vaatiminen, ehdottaminen tai esittäminen ovat tähän diskurssiin luettavaa merkityksellistämistä eniten yhdistäviä tekijöitä.

6.1 Kaupungistumiseen on vaikutettava

Toimenpidediskurssissa hyödynnetään runsaasti modaalaisia ilmauksia. Modaalirakenteiden avulla ilmaistaan diskurssissa etenkin välttämättömyyttä tai pakollisuutta: toimenpiteiden tekemistä kuvataan pakolliseksi tai ainakin hyvin toivottavaksi. Etenkin nesessiivirakenteet ovat toimenpidediskurssissa yleisiä. Ne muodostuvat joko nesessiiviverbistä (esim. *täytyä, pitää, joutua*) tai nesessiivisistä predikaateista (esim. *on syytä, on välttämätöntä*) ja ilmaisevat täytymistä, jolloin usein objektiksi asetettavan asian on pakko tapahtua (nesessiivirakenteista ks. VISK § 505). Modaalirakenteiden avulla voidaan myös ilmaista toimenpiteiden tärkeyttä tai pakollisuutta.

suuden ilmaisu onkin kaikkein parhaiten toimenpidediskurssia kuvastava piirre. Toimenpiteitä voidaan kuvata vaikkapa *välttämättömiksi* tai hieman laimeammin suositeltaviksi *olisi syytä* -tyypillisillä ilmaisuilla. Diskurssissa on monia eri näkökulmia, ja esimerkiksi se, kenen toimenpiteisiin tulisi ryhtyä tai kehen ne vaikuttavat, vaihtelee. Seuraavat esimerkit kuvaavat diskurssille tyypillistä modaalisuutta:

7. Tampereen **on varauduttava** hyytymiseen.
(Aamulehti 17.5.2019)
8. Kuntien tehtävien eriyttämistä **on syytä selvittää**, mutta pikaratkaisuja ajankohtaisiin ongelmiin ei sitä kautta löydy.
(Helsingin Sanomat 12.9.2019)

Pääkirjoituksessa, josta esimerkki 7 on peräisin, kuvataan hidastuvan väestönkasvun vaikutuksia työllisyyteen, verokertymään ja muihin yhteiskunnan kannalta olennaisiin osa-alueisiin. Esimerkin 7 nesessiivirakenne koostuu *olla*-verbistä ja verbin *varautua* passiivin VA-partisiipista (*on varauduttava*). Rakenne luo kuvaa varautumisen välttämättömyydestä. Esimerkissä 8 puolestaan nesessiivirakenne muodostuu nesessiivisen predikaatin *on syytä* ja A-infinitiivin *selvittää* yhteisvaikutuksesta. Kaikki kunnat eivät kaupungistumisen kiihtyessä kykene hoitamaan tehtäviään, joten Helsingin Sanomien mukaan olisi syytä selvittää mahdollisuuksia niiden eriyttämiseen.

Siinä missä esimerkissä 7 toimenpiteitä pidetään pakollisina, on esimerkissä 8 kyse lähinnä vahvasta suosituksesta. Tilanteen koettu vakavuus vaikuttaa selkeästi toimenpidediskurssiin. Mikäli ongelman koetaan olevan ylitsepääsemätön tai jo vakavasti esillä, on modaalisuus ehdottomampaa. Jos taas tilanne on yhä hallussa, ei käytetty ilmaisutapa ole yhtä jyrkkä. Tässä korostuu myös ongelman luonne: mikäli kaupungistuminen tuottaa ongelmia sanomalehden näkökulmasta katsottuna lähialueella, vaaditaan toimia ehdottomammin. Mikäli taas tilannetta käsitellään yleisluontoisemmin *valtion*, *kuntien* tai kauempana levikkialueesta sijaitsevien alueiden näkökulmasta, on modaalisuus erilaista. Tämä erottuu hyvin esimerkeistä 7 ja 8.

Toimenpidediskurssiin luokittelemalleni ilmaisutavalle on yleistä, että toimenpiteiden esitetään saavan aikaan jonkinlaisen finaalin suhteen. Finaalinen suhde kuvaa tilannetta, jossa jonkin asian todetaan olevan tapa saavuttaa tietty päämäärä tai asiointi (VISK § 1133). Se muodostetaan aineistossa useimmiten *jotta*- tai *niin että* -lauseilla tai muilla vastaavaa mielikuvaa luovilla kielellisillä valinnoilla, ja tällöin korostetaan itse toimenpiteen ohella tyypillisesti sitä tahoja, keneltä toimia odotetaan. Finaalisuutta voidaan toimenpidediskurssissa ilmaista myös seurauksen, tavoitteen

ja mahdollisten perustelujen avulla, jolloin finaalisuus on implisiittisempää. Seuraavassa esimerkissä yhdistyvät nesessiivirakenne ja finaalisuus:

9. Valtiovallan rooli on luoda edellytyksiä työpaikkojen syntymiselle. Harvaan asuttujen alueiden kehittämistä pohtineen parlamentaarisen työryhmän esitykset täytyy ottaa käyttöön. (Karjalainen 17.10.2019)

Pääkirjoitus, josta esimerkki 9 on peräisin, käsittelee valtiovallan roolia alueiden pitämisessä elinvoimaisina. Esimerkissä luodaan ehdotetun toimenpiteen ja työryhmän esityksen välille finaalin suhde: työryhmän luomien esitysten käyttöönotto on tapa, jolla uusia työpaikkoja luodaan. Nesessiiverbi *täytyä* yhdistää tekstin vankasti toimenpidediskurssiin finaalin suhteen kielissä tässä tapauksessa ratkaisukeskeisyydestä. Toimenpiteitä odotetaan valtiovallalta, mutta myös esimerkiksi *paikallispäättäjien* tai *veronmaksajien* vastuuttaminen on aineistossa yleistä.

Eri toimijoiden vastuiden korostaminen onkin toimenpidediskurssille tyypillistä. Käytännön tasolla tämä tapahtuu useimmiten suoraan nimeämällä toimija, jonka vastuulla käsiteltävän asian katsotaan olevan. Toimija asetetaan subjektimaisesti tekijän tai materiaalisessa prosessissa vastavasti toimijan rooliin. On mahdollista, että vastuu lasketaan kokonaan tai osittain tietyn toimijan, kuten kunnan harteille. Toimenpidediskurssissa voidaan näin ollen ottaa kantaa myös siihen, minkä tahon toimista tulisi vastata. Esimerkissä 10 on lihavoitu tahot, joiden vastuuta korostetaan:

10. Näyttää, että kunnat eivät omin voimin selviä pahenevasta kierteestä. Toki **itse** pitää tehdä kaikki, mikä on tehtävissä. Silti **valtiota** tarvitaan apuun – –. (Karjalainen 13.2.2020)

Esimerkissä 10 korostetaan kunnan vastuuta heikkenevän taloustilanteen ensisijaisena ratkaisijana. Toisen virkkeen sana *itse* viittaa ensimmäisessä virkkeessä mainittuihin *kuntiin*, joiden tulisi pääkirjoituksen mukaan itse kantaa vastuuta tilanteestaan. Tässä esimerkissä *itse*-sanaa käytetään adverbimaisesti ilmaisemaan merkitystä 'omin voimin'. Yhtä lailla se toimii fokuspartikkelina, jolla huomio tässä tapauksessa kiinnitetään aiemmin mainittuihin *kuntiin*. (ks. VISK § 729, 768–769.) Toimenpiteiden tärkeyttä korostaa modaaliverbi *pitää*, merkityksessä 'täytyä' (KS s.v. *pitää*).

Vaikka toimenpidediskurssissa toimia kuvataan tyypillisesti välttämättömiksi tai ainakin vahvasti suositelluiksi, sisältää se myös laimeampaa modaalisuutta. Sitä ilmennetään esimerkiksi toteamalla, että jotakin *pitäisi nyt tehdä* tai että *toimiin olisi hyvä ryhtyä* edellä esitellyn esimerkin 8 tapaan. Tällöin kohteliaampaa, sovittelevampaa mielikuvaa luovaa konditionaalialia hyödynnetään

monin tavoin esimerkiksi modaalisten verbien *pitää* ja *täytyä* ehdottomuutta lieventämään. Lai-
meimmillaan aineistossa esitetään toimenpiteitä ikään kuin ehdotuksina, vihjauksina siitä, että jo-
takin tosiaan voitaisiin tehdä. Tätä kuvastaa esimerkki 11:

11. Reuna-alueiden elinvoimaisina pitämisen eteen olisi tehtävissä paljon nykyistä enemmän – –.
(Karjalainen 18.7.2018)

Esimerkissä vaaditaan toimia reuna-alueiden elinvoimaisuuden turvaamiseksi. Mitään konkreetti-
sia keinoja ei kuitenkaan esitetä, ja pääkirjoituksessa tyydytään yksinkertaisesti toteamaan, että
paljon nykyistä enemmän olisi tehtävissä. Se, mitä toimia Karjalainen kannattaa, ei käy missään
vaiheessa tekstistä ilmi, ja kyseessä on pikemminkin kaino kehotus kuin voimakas vaatimus. Täl-
laiset tapaukset ovat aineistossa harvinaisia, ja nähdäkseni rajatapauksia. Niistä erottuva modaalii-
suus on sen verran häilyvää, että toimenpide-ehdotusten havaitseminen on toisinaan vaikeaa. Voi-
daan kuitenkin ajatella, että tällainen konditionaalinen käyttö kuvastaa kehotusta ryhtyä toimenpitei-
siin (ks. VISK § 889). Yhtä lailla tällainen ilmaisu voi kieliä myös eräänlaisesta toivottomuudesta,
aivan kuin toivottujen tointen toteutumiseen ei enää olisi uskoa.

6.2 Toimia kaupungistumisen vauhdittamiseksi tai hidastamiseksi

Kuten aiemmin totesin, on toimenpidediskurssi selkeästi jaettavissa kahteen ryhmään sen mukaan,
mitä mainituilla toimenpiteillä tavoitellaan. On mahdollista, että niillä pyritään hillitsemään kau-
pungistumiskehitystä, mutta samaten saatetaan vaatia toimia kehityksen edistämiseksi. Tämä ero
on havaittavissa sekä kielellisesti että sisällöllisesti. Tällöin kaupungistumista merkityksellistetään
eri tavalla: se on joko positiivinen kehityssuunta, jota on tarve edistää, tai sitten negatiivinen muu-
tos, jota tulisi hillitä. Kun kaupungistuminen koetaan hyväksi, kuvataan sitä sanojen *kehitys*, *vah-
vistuminen* ja *muutos* kaltaisilla, positiivisia konnotaatioita herättävillä ilmaisuilla. Tällöin ilmiötä
tarkastellaan useimmiten kaupunkien näkökulmasta. Mikäli kaupungistuminen merkityksellistyy
toimenpidediskurssissa ratkaistavaksi ongelmaksi, viitataan siihen ja sen vaikutuksiin esimerkiksi
sanoilla *eriytyminen*, *eriarvoistuminen* ja *kuihtuminen*. Samankaltainen suhtautumisero on havait-
tavissa myös asunto- ja talousdiskursseissa, joissa niin ikään painotetaan joko kaupungistumisen
positiivista tai negatiivista puolta.

Kaupungistumisen edistämiseen painottuva ilmaisutapa on aineiston toimenpidediskurssissa jonkin verran yleisempi, ja etenkin Aamulehti hyödyntää sitä pääkirjoituksissaan runsaasti. Esimerkki 12 kuvaa tilannetta, jossa toimenpiteillä halutaan nimenomaan vauhdittaa kaupungistumiskehitystä:

12. Tampereen on jatkettava kaupungin kunnianhimoista kehittämistä ja kaupungistumisen edistämistä.
(Aamulehti 24.7.2018)

Esimerkin *on jatkettava* -nesessiivirakenne ilmaisee, että *kaupungin kunnianhimoinen kehittäminen* on välttämätön toimi. Samassa virkkeessä mainitaan myös prosessimainen *kaupungistumisen edistäminen*, joka on vaadittujen toimien haluttu lopputulos. On kuitenkin hyvä huomioda, että sanalla *kaupungistuminen* voidaan tässä tapauksessa viitata myös *Tampereen kaupungin* kehittämiseen, eikä varsinaisesti kaupungistumisilmiöön yleensä.

Kun tarkastellaan sitä, millä tavalla pääkirjoituksessa suhtaudutaan kaupungistumiseen, on otettava huomioon yksittäisten ilmausten lisäksi niiden sekventiaalinen konteksti. Sen perusteella muodostettavat sekvenssit voivat rakentua yksinkertaisista kuviopareista, kuten kysymys-vastaus, väite-perustelu tai ongelma-ratkaisu (Makkonen-Craig 2005: 27). Käytännössä sekvenssien tarkastelu siis asettaa yksittäisen ilmauksen osaksi laajempaa kontekstia, jossa esimerkiksi esimerkin 12 sisältämää nesessiivirakennetta voidaan tarkastella kattavammin ja täten liittää ilmaisut osaksi sosiokulttuurista kontekstia, jossa teksti on luotu. Tämä auttaa tulkitsemaan laajemmin sekä ilmaisun tarkoitusta että siihen vaikuttaneita tekijöitä.

Esimerkissä 12 on kyse ongelman ja ratkaisun suhteesta. Aamulehden pääkirjoitus käsitteli 17. heinäkuuta 2019 konsulttitoimisto MDI:n tuolloin tuoretta väestöennustetta, joka ennusti myös Tampereen väestönkasvun hyytyvän. Ongelma kiteytetään kyseisessä tekstissä seuraavasti (ongelmat on merkitty kursivilla):

13. Jos kasvuluvut toteutuvat selvästi kaupungin arvioita pienempinä, voi kaupungille koitua *taloudellisia ongelmia*, jos esimerkiksi *maan arvo* ja *verotulot* eivät kehity toivotusti.
(Aamulehti 17.5.2019)

Esimerkissä 13 ei ole viitteitä toimenpidediskurssista, mutta siinä mainitaan taloudelliset ongelmat, joista esimerkeiksi nostetaan maan arvon ja verotulojen epäsuotuisa kehitys ja joita kuvataan materiaalisella prosessilla ja verbillä *kehittyä*. Kuten esimerkki 12 osoittaa, on Aamulehden kanta ongelmiin se, että ne ovat ratkaistavissa kaupungistumiskehitykseen vaikuttamalla, toimenpiteillä.

Vaaditut toimenpiteet kohdistuvat tässä tapauksessa nimenomaan kaupungistumisen edistämiseen, jolloin hidas kaupungistuminen koetaan ongelmaksi, tai ainakin ongelman osatekijäksi. Useimmiten toimenpidediskurssin aktivoituessa aineistossa on taustalla havaittavissa selvä yhteys esimerkiksi yhteiskunnalliseen keskusteluun tai kulttuurissa tapahtuvaan alueelliseen, taloudelliseen tai sosiokulttuuriseen muutokseen.

Toimenpidediskurssi pitää sisällään myös paljon sellaisia kannanottoja, joissa kaupungistumisen vastustaminen, hidastaminen ja hallinnoiminen nähdään suositeltavina tai välttämättöminä toimina. Kaupungista vastustavia toimia ilmaistaan jotakuinkin samalla tavalla kuin kehitystä edistäviäkin, mutta luonnollisesti vaatimukset kohdistetaan erilaisiin toimenpiteisiin. Esimerkit 14 ja 15 kuvaavat diskurssia, jossa kaupungistumista halutaan nimenomaan hillitä ehdotetuilla toimenpiteillä. Myös tällaisissa ilmaisuissa on selvästi näkyvillä nesessiivirakenne:

14. Reuna-alueiden eteen *tehtävä* enemmän.
(Karjalainen 18.7.2018)
15. Kehyskunnat ja kylät *on pidettävä* myös hengissä.
(Aamulehti 20.5.2019)

Esimerkki 14 sisältää nesessiivirakenteen (*on*) *tehtävä*. Esimerkin lause on vajaan, sillä se ei sisällä lainkaan predikaattiverbiä, mutta sen tulkinta ei kuitenkaan puutteellisuudesta huolimatta vaikeudu. Vajaat virkkeet ovat eräs elliptisyyden esiintymismuoto, jota käytetään kirjoitetussa kielessä melko harvoin lukuun ottamatta muun muassa mielipidetekstejä, joissa niitä hyödynnetään tehostekeinoina. Elliptisiä ilmauksia käytetään esimerkiksi silloin, kun ilmaisusta halutaan tehdä ytimekästä ja iskevää (VISK § 1178). Tässä tilanteessa esimerkin 14 ilmaus onkin tulkittavissa vahvaksi kannanotoksi reuna-alueiden puolesta.

Esimerkki 15 sen sijaan havainnollistaa perinteisempää tapaa kuvata kaupungistumisen hillitsemistoimien välttämättömyyttä. Siinä nesessiivirakenne *on tehtävä* viittaa reuna-alueiden asuttuina pitämiseen, siis käytännössä kaupungistumisen hillitsemiseen. Esimerkeissä 14 ja 15 ei kuitenkaan suoranaisesti kerrota, minkälaisia toimia vaaditaan, mutta toimet kohdistetaan *reuna-alueisiin* ja *kehyskuntiin* kylineen. Siinä missä kaupungistumisen puolesta puhuvassa toimenpidediskurssissa toimet kohdistetaan useimmiten kaupungistumisilmiöön itseensä, on kehitystä vastustavassa näkökulmassa suhtautuminen erilainen. Tällöin toimet suunnataan esimerkiksi *reuna-alueisiin*, *kehyskuntiin* tai *maaseutuun*, ja kaupungistuminen on läsnä ikään kuin taustalla, eikä sitä eks-

plisiittisesti tuoda esille. Aineistossa kaupungistumista ei kertaakaan merkityksellistetä eksplisiittisesti vaikkapa 'pahaksi' tai 'epätoivottavaksi', mutta sen sijaan sen hyvyttä korostetaan suuremmin. Penseä suhtautuminen korostuu implisiittisesti ja on havaittavissa vasta tulkinnan kautta.

Myös kaupungistumista vastustava toimenpidediskurssi aktivoituu useimmiten lähellä ongelma-ratkaisu-sekvenssiä, toisinaan jopa samassa virkkeessä. Myös se siis liittyy reaali maailman tapahtumiin ja ottaa kantaa esimerkiksi yhteiskunnalliseen keskusteluun. Aiemmin käsitelty esimerkki 14 on peräisin pääkirjoituksesta, jossa kerrotaan keskuskaupunkien ja reuna-alueiden polarisoitumisesta ja eriarvoisista kehitysnäkymistä. Esimerkissä 16 samassa Karjalaisen pääkirjoituksessa esiin nostettu ongelma kiteytetään seuraavalla tavalla:

16. Työ maakuntakeskusten kehittämiseksi on tästä näkökulmasta tärkeää aluepolitiikkaa. Valitettavasti *sen* käänttöpuolena on **alueiden sisäinen polarisaatio**, joka näkyy vahvasti myös Pohjois-Karjalassa.
(Karjalainen 18.7.2018)

Esimerkki 16 ei sisällä toimenpidediskurssille tyypillistä ilmaisua, mutta se tarjoaa kielelliselle analyysille laajempaa kontekstia. Sen ansiosta johtopäätökset ovat paremmin perusteltavissa, sillä kieli ei esiinny tyhjiössä, vaan osana vallitsevaa yhteiskunnallista tilannetta, johon se samalla myös vaikuttaa. Esimerkin 16 kursiivilla merkitty sana *sen* viittaa anaforisesti taaksepäin edellä esitettyyn tekijään, joka on vaikuttanut lihavoinnilla merkityn ongelman, *alueen sisäisen polarisaation*, syntymiseen (anaforiasta ks. VISK § 1428). Tekstinsisäinen, anaforinen viittaus kohdentuu *aluepolitiikkaan*, jossa on viime vuosina painotettu *maakuntakeskusten kehittämistä*. Tällainen argumentointi legitimoii kaupungistumisen hillitsemistoimia ja niiden vaatimista: esimerkin 14 vaateita perustellaan alueiden sisäistä eriytymistä korostamalla.

Yksinomaan kaupungistumisen hillitsemistä vaativaan toimenpidediskurssiin liittyy eräs mielenkiintoinen piirre. Aineistossa kaupungistumista vastustavia toimia perustellaan erityisesti kansan tahtoa korostavalla argumentoinnilla. Tällöin viitataan esimerkiksi kyselytutkimuksiin, joista kansan mielipide, *kansan viesti*, *suomalaisten tahto* tai *toive* on peräisin.

17. Taloustutkimuksen kyselytutkimuksen (Yle uutiset 16.10) mukaan yli puolet suomalaisista haluaa valtion hidastavan kaupungistumista. Joka kolmas on sitä mieltä, että valtion ei pitäisi puuttua kehitykseen. Kansan viesti on otettava vakavasti. Siinä ei ole kysymys muutosvastarinnasta, kustosta tai halusta näpäyttää väkeä imuroivaa pääkaupunkiseutua.
(Karjalainen 17.10.2019)

Esimerkissä 17 korostetaan *kansan viestiä*, joka on otettava vakavasti. Kansan viesti muodostuu tässä tapauksessa yksinomaan kaupungistumisen hidastamista toivovista suomalaisista, joita on pääkirjoituksen mukaan yli puolet kansasta. Myös tällä tavalla aineistossa voidaan perustella lehden omaa näkökantaa käsiteltävään ilmiöön. Sanomalehden argumentointi on vakuuttavampaa, mikäli se toteuttaa laajan yleisön tahtoa. Etenkin Karjalaisen pääkirjoituksissa ”kansan tahto” valjastetaan toimenpidediskurssissa vaatimusten tueksi. Tällöin viitataan myös kyselyihin tai muihin lähteisiin, joista tämä kansan tahto on peräisin.

7 ASUNTODISKURSSI

Tässä tutkimuksessa asuntodiskurssilla tarkoitetaan sellaisia merkityksellistämisen tapoja, joissa kaupungistumiskehitystä ja sen vaikutuksia tarkastellaan asumisen näkökulmasta, useimmiten asuntomarkkinoista tai -politiikasta puhumalla. Mahdollisia näkökulmia on monia. Huomio voidaan keskittää esimerkiksi siihen, miten kaupungistuminen vaikuttaa asumiseen tai siihen, miten asuntopolitiikalla voidaan päinvastoin ohjailta kaupungistumista. Asuntodiskurssiin luokiteltavaa ilmaisua on havaittavissa niin Aamulehdessä, Helsingin Sanomissa kuin Karjalaisessakin, mutta mielenkiintoisesti kaikkein yleisintä se on Aamulehdessä. Asuntodiskurssi on varsin yleinen tapa merkityksellistää kaupungistumista, minkä voitaneen nähdä johtuvan sen yleistettävyydestä, kaikki kansalaisethan tarvitsevat asuinpaikan ja ovat täten niin sanotusti ilmiön vaikutusten piirissä. Harkitsin alun perin myös nimitystä asumisdiskurssi, mutta nähdäkseni asuntodiskurssi on nimityksenä osuvampi, varsinaisesti asumista kun kuvataan pääkirjoituksissa varsin harvoin.

Kun kaupungistumisesta rakennetaan kuvaa nimenomaan asumiseen vaikuttavana ilmiönä, korostuu aineistossa kaksi teemaa: toisessa niistä kaupungistumiskehityksen kuvataan laskevan asuntojen hintoja, toisessa taas nostavan. Tämä ilmenee selkeimmin positiivis- tai negatiivissävytteisten verbien ja ilmausten, kuten *nousta*, *kohota*, *saavuttaa huippunsa*, *laskea*, *madaltua* tai *alennua* kaltaisista sanavalinnoista. Vaikka kummassakin kuvataan kaupungistumisen aiheuttamaa rakennemuutosta, on näkökulma erilainen ja argumentointi täten ikään kuin eri suuntaista. Mahdollisia jaottelutapoja olisi toki ollut muitakin, mutta tämä positiivisia ja negatiivisia kehityssuuntia korostava ja erotteleva näkökulma korostuu aineistossa kaikkein eniten. Kieli on asuntodiskurssissa usein kuvailevaa ja värikästä: asuntojen hinnat *romahtavat* tai *räjähtävät*, asuntomarkkinat puolestaan *repeävät* tai *kuihtuvat*. Neutraalimpien verbien, kuten *nousta* tai *laskea*, tarkoitteita ilmaistaan tyypillisesti sanavalinnoilla, jotka luovat vahvempia mielikuvia.

Asuntodiskurssista on selkeästi havaittavissa eräänlainen prosessiluonne: kaupungistuminen merkityksellistyy prosessiksi, joka saa väestön liikkeelle ja vaikuttaa täten välillisesti myös asumiseen. Keskiöön nousee muutos, jota tarkastellaan eri näkökulmista. Yksilön näkökulma on yleinen, mutta usein samassa yhteydessä luonnehditaan myös kehityskulun laajempia vaikutuksia esimerkiksi kuvastamalla *lapsiperheitä*, jotka tarpeineen, mahdollisuuksineen ja mieltymyksineen muokkaavat myös laajempaa kuvaa. Toisinaan asunto- ja talousdiskurssien erottaminen toisistaan on tässä mielessä hankalaa, sillä kuten talousdiskurssissa, myös asuntodiskurssissa niputetaan silloin

tällöin kansalaisia esimerkiksi *keskituloisiksi* heidän taloudellisten mahdolluuksiensa perusteella, jolloin yksilön näkökulma jää taka-alalle. Yleistäen asuntodiskurssin voi kuitenkin sanoa edustavan talousdiskurssia yksilöllisempää ilmaisutapaa kaupungistumisen aiheuttamaa eriytymiskehitystä kuvatessaan. Myös muutosta kuvastavat intransitiiviset verbit, sellaiset kuin *harventua*, *keskittyä* ja *eriytyä* ovat asuntodiskurssissa yleisiä. Usein tällaisten verbien valenssia monipuolistetaan erilaisilla täydennyksillä, esimerkiksi tulosijoissa taivutetuilla substantiiveilla (esim. *Rakentaminen keskittyy ydinkeskustoihin*).

Asuntodiskurssia on tunnistettavissa sekä hyvin konkreettista että abstraktimpaa. Saatetaan esimerkiksi merkityksellistää kaupungistumista *asuntomarkkinoiden*, *muuttotappiokuntien* tai *asuntopolitiikan* rajatummassa näkökulmasta, mutta toisaalta viitata merkittäviin *muutoksiin*, *käänteisiin* tai muihin vastaaviin ja hyvin abstrakteihin entiteetteihin, jolloin tulkinnanvaraa jää enemmän. Lisäksi on mahdollista, että vallitsevan tilanteen kuvailemisen lisäksi esitetään toimia sen parantamiseksi. Tällöin toimenpide- ja asuntodiskurssit esiintyvät aineistossa limittäin, usein jopa samoissa virkkeissä.

Yhteistä kaikelle asuntodiskurssille on, että siinä kaupungistumiskehityksen katsotaan tuovan mukanaan nimenomaan asumiseen liittyviä ongelmia. Ongelmat ovat kuitenkin hyvin erilaisia, ja yksinkertaistetusti voidaan sanoa, että kyse on joko asuntojen yli- tai alitarjonnasta, mikä heijastuu myös hintoihin ja täten talouteen. Kielellisesti tarkasteltuna asuntodiskurssissa hyödynnetyt keinot ovat jokseenkin yhteneväisiä, mutta näkökulmat sen sijaan poikkeavia. Asuntodiskurssille on hieman yleisempää, että asumisen ongelmien kerrotaan johtuvan nimenomaan siitä, että asuntoja on liian vähän tai että ne ovat liian kalliita. Eritoten kyse on näkökulmaerosta: asuntodiskurssin keinot määräytyvät pitkälti sen pohjalta, tarkastellaanko tilannetta kasvavan vai taantuvan alueen näkökulmasta. Tällöin asuntodiskurssi voi ilmetä hyvinkin erilaisilla tavoilla. On myös mahdollista, joskin harvinaista, että samassa yhteydessä tuodaan ilmi molempia näkökulmia. Seuraavassa esittelen ensin asuntodiskurssin yleisiä piirteitä aineistossa ja pureudun sen jälkeen tarkemmin asuntodiskurssin yksityiskohtaisempiin teemoihin.

7.1 Kaupungistuminen muutosvoimana

Asuntodiskurssiksi nimittämälleni kaupungistumisen merkityksellistämiseksi on yhteistä se, että siitä heijastuu merkittävä muutos. Aihetta voidaan tarkastella joko yksittäisten kansalaisten tai suuremman toimijan, kuten kunnan, vinkkelistä, mutta asuntopolitiikan ulottuvuudet ovat aina keskiössä. Asuntomarkkina, asuntotilanne tai asuntopolitiikka on muuttumassa kaupungistumiskehityksen vaikuttaessa siihen. Tyypillistä on, että muutosten kuvaamisessa käytetään niin kutsuttuja muuttumisjohdoksia (ks. VISK § 333). Yleisiä ovat esimerkiksi *siirtyä*, *muuttua* ja *vaikeutua*, joilla kaikilla kuvastetaan asumisen tai asuntopolitiikan tilaa kaupungistumisen edetessä. Usein verbejä taivutetaan passiivissa (esimerkit 18 ja 19), jolloin toimijat ovat läsnä vain implikoidusti, eikä tekijöitä tuoda eksplisiittisesti esille. Asuntodiskurssissa kaupungistumisen vaikutukset tiedostetaan, mutta samalla luodaan kuvaa muutoksesta, joka etenee, oli ihminen mukana toiminnassa tai ei. Seuraavissa esimerkeissä kuvataan muutosta:

18. Asuntomarkkinoilla ollaan siirtymässä uuteen vaiheeseen.
(Aamulehti 24.7.2019)
19. Suomalaisten varallisuus on perinteisesti perustunut omistusasuntojen arvoon. Nyt on havahduttu uuteen käänteeseen.
(Karjalainen 13.2.2020)
20. Samaan aikaan muuttotappiosta kärsivillä alueilla hyväkuntoistenkin omistusasuntojen markkinahinnat ovat romahtaneet, koska kysyntää ei ole. – –. Suomi on kaupungistumisen edetessä jakautumassa nopeasti täysin vastakkaisen kehityksen alueisiin.
(Helsingin Sanomat 25.4.2019)

Esimerkit on tarkoituksella valittu eri lehdistä, sillä asumisen muutoksen kuvantaminen osana asuntodiskurssia on aineiston perusteella kaikkia lehtiä eniten yhdistävä tekijä. Esimerkeissä 18 ja 19 kaupungistumiskehityksen ilmaistaan johtavan ja johtaneen *uuteen vaiheeseen* sekä *uuteen käänteeseen*. Adjektiivi *uusi* on vanhan vastakohta, mutta se sisältää myös merkitykset ’ennen tuntematon’ ja ’jotakin korvaamaan tuleva’ (KS s.v. *uusi*). Molemmat esimerkit ovat passiivissa, mikä korostaa kuvattavan ilmiön yleistettävyyttä (passiivin merkityksistä ks. VISK § 1313). Persoonamuotoista tekijää ei korosteta, joten kuvattun ilmiön voidaan katsoa viittaavan laajemmin koko Suomen kansaan, joka on kohtaava uudenlaisen tilanteen. Passiivin käyttö korostaa myös tilannetta, jossa mainitsematta jätetty kansa on kokijan roolissa: uusi käänne on kohdannut asuntomarkkinoilla toimivia kansalaisia, joiden on sopeuduttava. On kuitenkin huomioitava, että passiivin viitatuspotentiaali on osittain päällekkäinen muiden persoonien kanssa, joten liian suorilla johtopäätöksillä ei passiivin käytöstä voi vetää (ks. esim. Tuomikoski 1971).

Esimerkissä 20 on havaittavissa kausatiivisuutta. Kausatiivisten suhteiden ilmaisemisessa muuttumisjohdokset ovat yleisiä (VISK § 463). Verbi *jakautua* ei ole tyypillinen kausatiiviverbi, mutta muutos ilmenee siinä mielessä, että verbin merkitykseen voidaan ajatella sisältyvän ajatus jonkin entiteetin osittamisesta tai osittumisesta pienempiin palasiin. Muutoksen nopeutta korostetaan vielä adverbimaisella ilmauksella *nopeasti* sekä vastakohtaisuutta korostavalla astemääritteellä *täysin*, joka määrittää adjektiivia *vastakkainen*.

Esimerkissä 20 myös muutoksen merkityksellistettävä toimeenpanija, *kaupungistuminen*, on erikseen mainittu. Suureen muutokseen johtaneiden syiden kuvaileminen ja erittelemine onkin niin ikään yleistä asuntodiskurssille. Esimerkiksi valtiollinen, alueellinen tai valtakunnallinen asuntopolitiikka saatetaan asettaa vastuuseen tilanteesta vaikkapa odottamalta *hallitukselta täsmätoimia* tai vaatimalla *eduskunnalta asuntopolitiikan uudistamista*. Huomionarvoista on, että asuntodiskurssissa vastuuta korostetaan nimenomaan asuntopolitiikan kentällä, eikä päättäjiltä siis suoranaisesti odoteta toimia itse kaupungistumiskehityksen suhteen, kuten toimenpidediskurssissa. Vastuuta voidaan myös ikään kuin siirtää toisaalle esimerkiksi toteamalla, ettei *eduskunta tee päätöstä, jolla tietty määrä ihmisiä määrätään siirtymään paikasta toiseen*. Tällöin tilannetta kuvataan tyypillisesti perfektissä: jotain on siis tapahtunut jo aiemmin, mikä on johtanut nykyiseen tilanteeseen. Tämä on nähtävissä seuraavissa esimerkeissä:

21. Asuntopolitiikka ja sitä koskevat säädökset eivät ole ottaneet riittävästi huomioon kasvavien kaupunkiseutujen ja toisaalta asukkaita menettävien alueiden täysin erilaisia tarpeita. (Helsingin Sanomat 25.4.2019)
22. Yksi rajoittava tekijä on ollut tonttipula. Tänä vuonna on ensimmäistä kertaa määritelty kohtuuhintainen rakentaminen osana kaupungin luovuttamien tonttien hakua. (Aamulehti 22.12.2018)

Esimerkissä 21 on piirteitä sekä materiaalisesta että mentaaliseen prosessista, mikä tekee siitä mielenkiintoisen tarkasteltavan. Esimerkissä toimijoita ovat *asuntopolitiikka* ja *sitä koskevat säädökset*. Prosessi on transitiivinen, sillä toimijoiden tekemisillä on vaikutuksia muihinkin entiteetteihin tai kokijoihin, tässä tapauksissa kasvaviin ja asukkaita menettäviin alueisiin. Mentaaliverbin *ottaa huomioon* (vrt. *huomioida*) kielto muoto *eivät ole ottaneet puolestaan viittaa tekemisen toteuttamatta jättämiseen*: asuntopolitiikassa ja säädöksissä ei ole huomioitu muutostarpeita (kielto muodoista ks. esim. VISK § 1353). Huomionarvoista esimerkissä 21 on myös *asuntopolitiikan* ja *säädösten* personifikaatio, jossa elottomasta asiasta tehdään elollinen. Näin esimerkiksi *asuntopolitiikka* voi sekin ottaa aktiivisen toimijan roolin prosessissa. Nähdäkseni personifikaatiolla voidaan

myös lieventää viestiä ja etenkin kritiikkiä, kun sitä ei haluta liian selkeästi kohdistaa esimerkiksi hallituksen suuntaan: syytöstä ei osoiteta suoraan päättäjille esimerkiksi eduskunnasta puhumalla. Samalla Suomen poliittinen johto kuitenkin asetetaan epäsuorasti vastuuseen epäsuotuisasta tilanteesta.

Esimerkissä 22 ongelmallisen asumistilanteen syyksi puolestaan esitetään *tonttipulaa*, jonka implikoidaan olevan paikallisten päättäjien vastuulla. Suomessa jokainen kunta kaavoittaa maankunta- ja yleiskaavojen asettamissa rajoissa asemakaavassaan tontteja eri tarkoituksiin alueellaan (Ympäristöministeriö, 2020). Aamulehden pääkirjoituksessa mainitun *tonttipulan* voidaan näin ollen katsoa johtuvan epäonnistuneesta kaavoittamisesta, siis käytännössä päättäjien epäonnistumisesta. Kaupungin vastuuseen viitataan myös esimerkin jälkimmäisessä virkkeessä, jossa mainitaan *kaupungin luovuttamien tonttien haku*. Kaupunki luovuttaa tontit myös asumiskäyttöön, joten se on pääkirjoituksen mukaan vastuussa vallitsevasta tonttipulasta Tampereen seudulla. On toki huomattava, että yksiselitteisesti ei ole välttämättä kyse nimenomaan asuntorakentamisesta, *tonttipula* kun voi toki tarkoittaa pulaa asuinrakentamiseen, mutta myös esimerkiksi liiketilojen rakentamiseen kaavoitetuista tonteista. Toisin kuin toimenpidediskurssissa, jossa niin ikään tuodaan ilmi epäkohtia, ei asuntodiskurssissa kuitenkaan tyypillisesti ehdoteta toimia tilanteen korjaamiseksi, tai ainakaan niitä ei korosteta samalla tavalla. Käytännössä tämä ilmenee välttämättömyyttä ilmaisevien nesessiivirakenteiden puutteesta.

7.2 Asuntojen hinnat nousevat tai laskevat

Asuntodiskurssiksi nimeämälleni merkityksellistämisen tavalle on tyypillistä muun muassa asumiseen liittyvien ongelmien korostaminen ja niihin johtaneiden syiden erittely. Tarkemmin ongelmia on diskurssille ominaisen ilmaisun mukaan kahta laatua: kaupungistumisen myötä asuntojen hinnat joko nousevat pilviin kasvavilla alueilla tai romahtavat syrjäisemmällä seuduilla. Tässä suhteessa sanomalehdet eroavat toisistaan jokseenkin selkeästi, sillä Aamulehdellä asuntodiskurssin näkökulma on asuntopulaa tai korkeita hintoja korostava, Karjalaisella puolestaan ylitarjontaa ja hintojen laskua toisintava. Koska lehdet eroavat asuntodiskurssissa toisistaan kaupunki- ja maaseutuakselilla, voi niiden nähdä tarkastelevan asumista oman alueensa näkökulmasta. Helsingin Sanomilla selkeää painotusta ei ole havaittavissa.

Puhuttiinpa asuntodiskurssissa sitten hintojen noususta tai laskusta, ovat keinot yhteneväisiä. Kuten muussakin asuntodiskurssissa, on tällöin tyypillistä, että korostetaan ilmiön, muutoksen,

vääjäämätöntä luonnetta: kehitys tapahtuu, haluttiin sitä tai ei. Tätä ilmentävät esimerkiksi verbien *karata*, *laskea* tai *jakautua* tai relationaalisten prosessien *olla tavoittamattomissa*, *olla liian kallis* tai *olla vaikeaa* tapaiset ilmaisut. Sen sijaan, että esimerkiksi yksilö, kunta tai valtio näyttäytyisivät aktiivisina toimijoina, on niiden kohtalo joutua kokijan, sivustaseuraajan, rooliin. Mahdollista on myös, että korostetaan muunlaisia ongelmia, kuten asunto- tai tonttipulaa kasvavalla alueella (esimerkki 22). Seuraavissa esimerkeissä kaupungistumisen kerrotaan yksinkertaisesti tehneen asumisesta liian kallista keskivertokansalaiselle:

23. Pääkaupunkiseudulla asumisen hinta on karkaamassa paikoin myös keskituloisten ulottumattomiin. – –. Kovassa kasvupaineessa elävien kaupunkiseutujen on voitava kehittyä – –. (Helsingin Sanomat 25.4.2019)
24. Toki esimerkiksi Vuoreksen ja Lintuhytin alueilla valmistuu parhaillaan lukuisia perheasuntoja, mutta monelle perheelle yli 280 000 euroa kolmen makuuhuoneen asunnosta on liikaa. (Aamulehti 5.3.19)

Esimerkissä 23 asuntojen hintojen kuvataan *karkaavan keskituloisten ulottumattomiin*. Verbi *karata* ilmaisee joko 'pakenemista' tai 'luvatta poistumista', mutta myös 'riistäytymistä' ja 'ryöstäytymistä' (KS s.v. *karata*). Valittu verbi luo täten kuvaa tilanteesta, jossa asuntomarkkinat toimivat ikään kuin oman tahtonsa mukaan. Hinnat nousevat kohisten, eivätkä kansalaiset voi muuta kuin todeta, että varaa muuttamiseen ei ole. Esimerkissä 24 tilannetta puolestaan kuvataan relationaalisella prosessilla (*on*), jossa mainittua 280 000 euron rahasummaa verrataan *kolmen makuuhuoneen asuntoon*. Virkkeessä *perheet* toimivat eräänlaisina kuvatusuhteen kokijoina tai kantajina, jotka joutuvat sopeutumaan vallitsevaan tilanteeseen (ks. Halliday 1994: 120–121). *Perheet* on lisäksi kokijana yksilöllisempi kuin esimerkin 23 *keskituloiset*.

Kaupungistumiskehitys vaikuttaa asumiseen myös päinvastaisella tavalla. Kun asuntojen hinnat yhtäällä kohoavat pilviin, ovat ne toisaalla jopa vaarassa romahtaa. Esimerkeissä 25 ja 26 kuvataan tällaista tilannetta. Molemmat esimerkit ovat peräisin pääkirjoituksista, joissa kuvaillaan asuntomarkkinan jakautumista. Näkökulma on niissä hyvin samankaltainen.

25. Asuntojen arvo on laskenut pienissä kunnissa. (Karjalainen 13.2.2020)
26. – – maan syrjäisissä osissa kiinteistöjen ja asuntojen hinnat saattavat tulevina vuosina suorastaan romahtaa. (Aamulehti 8.2.2020)

Esimerkissä 25 on asuntojen arvonlaskua kuvaava materiaallinen prosessi. Se, että prosessia kuvataan nimenomaan *laskea*-verbin perfektimuodolla, kertoo, että kuvattu prosessi on ollut käynnissä

jo jonkin aikaa ja jatkuu yhä (ks. VISK § 1537). Esimerkissä 26 otetaan puolestaan kantaa myös tulevaisuuteen, joka saattaa tuoda tullessaan jopa hintojen *romahduksen*. Modaaliverbi *saattaa* kuitenkin lieventää väitelausetta: hintojen romahtaminen on mahdollinen, muttei välttämätön seuraus kaupungistumiskehityksestä (modaaliverbeistä ks. VISK § 1562).

Jos kaupungistuminen merkityksellistetään pääasiassa asuntojen arvoa alentavaksi kehitykseksi, on varsin yleistä, että kehityksen kerrotaan saapuneen yllättäen tai huomaamatta. Tilannetta kuvataan tällöin yllättävyydestä kielivillä adjektiiveilla, kuten *yllättävä*, *odottamaton* tai *arvaamaton*. Näkökulma huomioi tällöin alueellisesti koko Suomen valtion: kehityksen implikoidaan vaikuttavan koko maahan, eikä esimerkiksi kuntataloudesta puhuttaessa nosteta esille tiettyjä alueita. Lisäksi yllättävyyttä kuvataan usein voimakkailla ja värikkäillä sanavalinnoilla, jotka kielivät muutoksen suuruudesta ja samalla lisäävät ilmaisuun vaikuttavuutta ja dramaattisuutta. Seuraavissa esimerkeissä tällaiset valinnat on kursivoitu:

27. Suomessa on käynnissä *salakavala rakennemuutos* – –. Edelleen voimistuva kaupungistuminen ja väestön pakkautuminen Etelä-Suomen suurimpiin kasvukeskuksiin on johtamassa *räikeään asuntomarkkinoiden kahtiajakoon*.
(Aamulehti 8.2.2020)
28. Kuntatalouden *pahan kierre* kasvaa. – –. Vanhus ei pysty muuttamaan parempien palvelujen ääreen, jos vanha asunto ei mene kaupaksi. Asumisvaikeudet voivat estää muuttamista sinne, missä on töitä. Asunnot ovat kalliita, samoin vuokra-asunnot – etenkin, jos rasitteena on vielä lähtökuntaan tyhjäksi jäävä oma asunto.
(Karjalainen 13.2.2020)

Esimerkit 27 ja 28 kuvastavat tätä asuntodiskurssille tyypillistä ilmaisutapaa, jota muissa diskursseissa ei ole: niissä kaupungistumista luonnehditaan yllättävän muutoksen kautta. Esimerkissä 27 rakennemuutosta, eli kaupungistumisen aiheuttamaa kehitystä, luonnehditaan *salakavalaksi*, jonka merkityksiä ovat esimerkiksi ’yllätyksellinen’, ’petollinen’ ja ’viekas’ (KS s.v. *salakavala*). Juuri tällaisilla kuvailevilla sanoilla aineiston pääkirjoituksissa usein merkityksellistetään asuntojen arvon laskua Suomessa. Mielenkiintoista kyllä, samankaltaista salakavaluuden leimaa ei aineistossa yleisesti liitetä asuntojen hintatason nousuun, vaan yksinomaan laskuun. Näin ollen hintojen nousua kasvavilla alueilla pidetään luonnollisena, mutta hintojen laskua taantuvalla seudulla puolestaan *salakavalana*, yllätyksellisenä.

Samankaltainen ilmiö on nähdäkseni tämä havaittavissa laajemmin myös yhteiskunnallisessa kontekstissa: kaupungistuminen yhdistetään herkemmin nimenomaan asuntojen hintojen alenemi-

seen syrjäseuduilla kuin niiden kohoamiseen kaupunkikeskuksissa. Esimerkin 27 *salakavalaa rakennemuutosta*, siis käytännössä niin ikään mainittua *asuntomarkkinoiden kahtiajakoa* luonnehditaan adjektiivilla *räikeä*, jonka merkityksiä ovat muun muassa 'voimakas', 'julkea' ja 'epämiellyttävän kova' (KS s.v. *räikeä*). Sana herättää siis myös negatiivisia konnotaatioita korostaen samalla muutoksen suuruutta. Asuntodiskurssi poikkeaa muista tunnistamistani diskursseista siinä mielessä, että siinä kaupungistuminen merkityksellistetään pääasiassa muutokseksi, ja nimenomaan negatiiviseksi sellaiseksi.

Merkityksellistämisen tavat kuitenkin vaihtelevat. Esimerkissä 28 metaforaa *pahan kierre* käytetään kuvaamaan uhkaavaa tilannetta mielikuvia herättävällä tavalla. On mielenkiintoista, että värikästä kieltä esiintyy nimenomaan asuntojen arvon laskusta kertovissa virkkeissä, ja että etenkin kehityksen yllätyksellisyyttä korostetaan. Faircloughin (1992: 65-66) mukaan kielenkäyttö on merkittävä osa oikeastaan kaikkea sosiaalista toimintaa ja myös todellisuuden rakentumista, ja ainakin tämän aineiston perusteella voidaan päätellä, että yleisesti asuntojen hintojen nousu on odotettava, looginen kehityssuunta, toisin kuin niiden lasku, jota pidetään yllätyksellisenä. Suomessa omistus-asuminen on Tilastokeskuksen (2016) mukaan yleistä, ja vajaat 70 prosenttia kansasta asuu omistusasunnossa. Tämä voi vaikuttaa myös asuntojen arvoon suhtautumiseen: koska omistusasuntoja pidetään suuressa arvossa, on hintojen lasku outo ja uusi tilanne, mikä heijastuu vääjäämättä myös aihetta koskevaan mediatekstiin. Näkemys korostuu myös kielellisesti, ja asuntodiskurssi legitimoii tilannetta, jossa kaupungistumisen uskotaan vääjäämättä vaikuttavan asumisen hintoihin eriyttävästi. Mikään sanomalehti ei pääkirjoituksissaan kiellä kaupungistumista tai eriytymiskehitystä ilmiönä, ja vaikka asuntomarkkinan eriytymiseen suhtaudutaan useimmiten kriittisesti, ei diskurssin voida nähdä haastavan, vaan pikemminkin vahvistavan, yhteiskunnallisessa keskustelussa syntynyttä yleistä hyväksyntää tällaiselle merkityksellistämisen tavalle. Fairclough (1992: 190) nimittää yleisen hyväksynnän kielellisesti legitimoitavaa tasoa hegemoniaksi.

7.3 Toimenpiteet asuntodiskurssissa

Tarkkarajaisen, joustamattoman luokittelun saavuttaminen on diskurssianalyysissä mahdotonta, eikä sellainen ole monesti tarkoituksenmukaistakaan (Fairclough 1989: 56). Myös tässä tutkimuksessa diskurssit ovat päällekkäisiä ja limittäisiä, ja erityisesti toimenpidediskurssin piirteitä on usein havaittavissa samanaikaisesti muiden diskurssien, etenkin asuntodiskurssin, kanssa. Näiden useimmin limittäin esiintyvien diskurssien lähempi tarkastelu mahdollistaa mielenkiintoisten huomioiden tekemisen, ja seuraavassa esittelen niiden yhteistoimintaa hieman tarkemmin. Kielellisesti asunto- ja toimenpidediskurssi toimivat yhdessä samalla tavalla kuin yksinään, mutta niiden voidaan kummankin katsoa hyötyvän toiselle ominaisesta ilmaisusta.

Asuntodiskurssi on aineistossa yleinen tapa legitimoida sanomalehden sellaista mielipidettä, jonka mukaan toimia kaupungistumiseen vaikuttamiseksi on tehtävä. Asumisen ja yhteiskunnan rakennemuutokseen vetoamalla voidaan nimittäin perustella sekä kaupungistumisen nopeutumiseen että hidastumiseen johtavia toimenpiteitä. Seuraava esimerkki kuvastaa tilannetta, jossa asuntodiskurssi ja toimenpidediskurssi esiintyvät limittäin samassa yhteydessä:

29. Luonnollista kaupungistumiskehitystä ei kannata jarruttaa, vaan päinvastoin helpottaa – –. Samoin maankäyttö- ja rakennuslakia on muokattava niin, että rakennuslupien saanti nopeutuu nykyisestä – –. Tasaisella rakentamisella varmistettaisiin myös se, että asuntojen hintakehitys *ei pääse karkaamaan*.
(Aamulehti 21.10.2019)

Esimerkissä 29 kaupungistuminen merkityksellistetään nimenomaan asumiseen vaikuttavaksi tekijäksi, mutta samalla Aamulehti vaatii toimenpiteitä, joilla asumiseen liittyvät ongelmat vältettäisiin. Kuten edellä esimerkissä 23, myös esimerkissä 29 mainitaan *asuntojen hintakehityksen karkaaminen*, jonka välttämiseksi ehdotetaan edellä toimenpiteitä. Eriytymiskehityksen koetaan näin ollen olevan epätoivottu kehityskulku, jota tulisi estää *muokkausten* tekemisellä. Mielenkiintoista esimerkissä 29 on viimeisen virkkeen kursiivilla merkitty tapa, jolla hintojen noususta kirjoitetaan. Virkkeessä käytetään kieltoilmausta (*ei pääse karkaamaan*), jolla on suomen kielessä monia tehtäviä. Kieltoilmauksella voidaan esimerkiksi korostaa kielletyn asiointilan odotuksenmukaisuutta (VISK § 1616). Esimerkkivirkkeessä hintatason karkaamista voidaan siis tulkita pidettävän odotuksenmukaisena asiana, jota vastaan halutaan kuitenkin taistella erilaisin toimenpitein. Näin perustellaan samalla vaatimusta kaupungistumiskehitykseen vaikuttavista toimista.

Esimerkissä 29 esitetään myös konkreettisesti toimenpiteitä kuvatun tilanteen ratkaisemiseksi. Ratkaisumalliksi tarjotaan maankäyttö- ja rakennuslakien muokkaamista. Verbi *muokata*, josta esimerkin nesessiivirakenne *on muokattava* on luotu, on luonteeltaan kausatiivinen. Verbin *muokata* merkityksiä ovat esimerkiksi 'paranteleminen' ja 'paremmaksi kehittäminen', joten ehdotettujen toimien kuvataan saavan aikaan positiivisia muutoksia (KS s.v. *muokata*). Tässä tapauksessa pääkirjoituksessa ehdotetut toimenpiteet helpottavat *rakennuslupien saantia*, mikä puolestaan ehkäisisi tilannetta, jossa asuntojen hinnat karkaavat. Toimenpiteiden avulla tavoiteltava asiointitila on esimerkin alussa mainittu *tasainen rakentaminen*. Näin asuntodiskurssia hyödynnetään käytännössä lehden oman näkökulman legitimoimisessa.

Omalla tavallaan mielenkiintoinen on myös lainauksen alku. Siinä kaupungistumiskehitystä kuvataan adjektiivilla *luonnollinen*, jonka muita merkityksiä ovat muun muassa 'normaali', 'tavanomainen' ja 'luontainen' (KS s.v. *luonnollinen*). Siinä missä lainauksen lopussa mainittua hintatason karkaamista olisi ehkäistävä, ei samankaltaisia toimia *kannata* kuitenkaan kohdistaa *kaupungistumisen jarruttamiseen*. Näin tulkittuna hieman ristiriitainen tilanne korostaa nähdäkseni sanomalehden omaa suhtautumista kaupungistumiseen: itse kehitystä ei kannata jarruttaa, mutta sen luomia ongelmia vastaan tulisi hangoitella erilaisin toimenpitein. Asuntodiskurssia hyödynnetään tällä tavalla omien näkökantojen perusteluun etenkin Aamulehdessä. Mielenkiintoista on, että toimenpide- ja asuntodiskurssit ovat ainoita, joissa kaupungistuminen merkityksellistetään *vääjäämättömäksi*, *luonnolliseksi* tai muuten ikään kuin itsestään tapahtuvaksi ilmiöksi.

Samalla edellä kuvattu tilanne on kuitenkin hyvä esimerkki laadullisen tutkimuksen ja diskurssianalyysin perusluonteesta. Täysin puolueeton tulkinta on mahdotonta, ja on tavallista, että kaksi eri tutkijaa saattaisi tehdä samasta aineistosta erilaisia tulkintoja. Myös esimerkin 29 voisi moni tulkita toisenlaisella tavalla. Tämä ei kuitenkaan vähennä tehtyjen tulkintojen arvoa, vaan pikemminkin monitulkintaisuus on eräs diskurssianalyysin perusominaisuuksista ja rikkauksista (Sarajärvi & Tuomi 2018: 32).

8 TALOUSDISKURSSI

Talousdiskurssiksi nimitän sellaista lähestymistapaa, jossa kaupungistuminen merkityksellistyy talouden kautta: kyseessä on tekijä, joka tavalla tai toisella vaikuttaa talouteen. Talousdiskurssille on tyypillistä, että esille nostetaan kaupungistumisesta aiheutuneita ja aiheutuvia taloudellisia ongelmia, ja talousdiskurssi on yhteiskunnassa perin yleistä. Fairclough (2001: 126–127) nimittää tätä *talouden kolonisaatioksi*, joka tarkoittaa sitä, että talouteen liittyvä puhetapa ja taloudelliset näkökulmat korostuvat kautta linjan esimerkiksi politikoinnissa ja muilla yhteiskunnan aloilla. Aineistossani tämä näkyy siten, että talousdiskurssi on aktivoitunut usein jokaisen tarkastelemani sanomalehden pääkirjoituksissa.

Talous- ja asuntodiskurssi muistuttavat monin paikoin toisiaan, sillä niissä käytettävän kielelliset keinot ovat samankaltaisia ja niitä kumpaakin hyödynnetään etenkin ongelmia kuvattaessa. Ongelmien luonne on kuitenkin ratkaisevalla tavalla erilainen. Asuntodiskurssissa uhkakuvat ovat konkreettisia: asunto ei mene kaupaksi, asuntoa ei ole tai sen arvo romahtaa. Talousdiskurssissa kaupungistumisen aiheuttamat ongelmat ovat abstraktimpia, eikä niitä usein kuvailla tarkasti. On tyypillistä, että ilmiöitä pidetään ikään kuin itsestään selvinä. Niitä ei luokitella tai määritellä, vaan lukijan oletetaan tunnistavan ne automaattisesti. Tällainen ilmiöiden kyseenalaistamattomuus legitimoitua ja toteuttaa sekä talousdiskurssiin usein liitettäviä lainalaisuuksia että diskurssissa kuvattuja kehityskulkuja (Borriello 2017: 245).

Talousdiskurssi on yleinen tapa merkityksellistää kaupungistumista. Lähes jokaisessa aineiston pääkirjoituksessa talousdiskurssi aktivoituu ainakin kertaalleen, ja toisinaan se tapahtuu lähekkäin aluediskurssin kanssa. Vaikka asunto- ja talousdiskurssit muistuttavat kielellisesti tarkasteltuna toisiaan, ovat ne kuitenkin perustellusti erilaisia tapoja merkityksellistää kaupungistumista.

8.1 Kaupungistuminen taloudellisena vaikuttajana

Talousdiskurssissa on kaksi toisistaan selkeästi poikkeavaa näkökulmaa kaupungistumiseen. Toisessa niistä kaupungistumisen nähdään vahvistavan taloutta, toisessa puolestaan heikentävän sitä. Joissakin tapauksessa kaupungistumisen kuvaillaan *luovan uusia työpaikkoja* tai *vahvistavan koko maan talousnäkyviä*, mutta toisaalta se voidaan merkityksellistää myös *taloudellista eriarvoistumista vauhdittavaksi* tai *taloudellista toimeliaisuutta hillitseväksi* tekijäksi. Karvosen (1995: 155–157) mukaan talouskasvu tulkitaan usein perusteluittakin hyväksi, toivottavaksi asiaintilaksi. Tästä

huolimatta, tai ehkä juuri tästä syystä, aineiston talousdiskurssissa korostuvat enemmän kaupungistumisen mukanaan tuomat ongelmat hyötyjen sijaan. Ongelmia kuvataan merkityksellistämällä kaupungistuminen asuntodiskurssin tapaan muutokseksi: se aiheuttaa *muuttoliikettä*, *muuttaa voimasuhteita*, *tuottaa muuttotappiota* tai *muuttovoittoa*. Diskurssissa hyödynnetään runsaasti verbien muuttumisjohdoksia, kuten *vanhentua*, *nopeutua*, *taantua* ja *toteutua* (muuttumisjohdoksista ks. VISK § 458). Tällaiset verbit ovat yksipaikkaisia, ja ne eivät vaadi täydennykseen objektia. Tästä syystä taloudellista muutosta kuvataan usein tietyn entiteetin näkökulmasta: vaikkapa pienen paikkakunnan väestö voi kaupungistumisen mukanaan tuoman, pois suuntautuvan muuttoliikkeen myötä vanhentua, mistä seuraa verokertymän alenemista ja taloudellisia ongelmia. Asuntodiskurssin tavoin syy- ja kausaalisuhteita esiintyy talousdiskurssissa runsaasti, mutta ilmiön vääjäämättömyyttä ei sen sijaan korosteta.

Vaikka talousdiskurssissa painotetaankin ongelmia, ei siinä kuitenkaan tyypillisesti ehdoteta tai tarjota ratkaisuja tilanteen korjaamiseksi. Tässä suhteessa se eroaa merkittävästi toimenpidediskurssista. Talousdiskurssille onkin tyypillisempää esimerkiksi tilanteen kuvaileminen ja tietynlainen aiheesta keskusteleminen. Usein talousdiskurssissa kuvataan kaupungistumista muuttoliikkeenä, esimerkiksi sanoilla *muuttotappio*, *muuttovoitto* tai *kasvukeskus*. Seuraavissa esimerkeissä kuvataan kaupungistumisen vaikutuksesta syntyneitä taloudellisia ongelmia:

30. **Muuttotappiokunnissa** *vanhenevat* samaan aikaan sekä väestö että rakennukset. (Helsingin Sanomat 13.10.2019)
31. Taloudellinen kehitys alueiden välillä ei ole suinkaan tasoittunut vaan *eriytynyt*. (Karjalainen 18.8.2019)

Esimerkissä 30 ei ole puheenaiheena talous yleensä, vaan taloudelliset ongelmat. Taloudellista heikentymistä kuvastetaan materiaalisella tapahtumaprosessilla, jossa tapahtuma kytkeytyy lihavoinnilla korostettuun toimijaan, *muuttotappiokuntaan*, jolla viitataan samalla kaupungistumisilmiöön. Itse prosessia, *vanhenemista*, on puolestaan korostettu kursiivilla. Pääkirjoituksessa, josta esimerkki on peräisin, kerrotaan, että kaupungistumisesta seuraa taloudellisia ongelmia, sillä väestö pakkautuu kasvukeskuksiin ja muuttotappiokunnissa vanhenevat väestön lisäksi myös rakennukset. Ongelma on nimenomaan taloudellinen, sillä vanhetessaan sekä väestö että rakennukset vaativat hoitoa ja huolenpitoa, joiden järjestäminen ja kustantaminen on kunnan tehtävä.

Aineiston talousdiskurssille on yleistä, että kaupungistumisen vaikutuksia talouteen kuvataan kausatiiviluontoisilla verbeillä, kuten *alentaa*, *heikentää*, *kasvattaa* tai *aiheuttaa*. Usein diskurssissa ilmaistaan jonkin puuttumista tai katoamista. Yksilöt menettävät työnsä, kunta verotulonsa ja

maakunta houkuttelevuutensa, mistä aiheutuu esimerkissä 31 kuvattua alueellista *eriyymistä*. Näkökulma painottuu vahvasti makrotalouteen: tilannetta kuvataan usein kunnan, maakunnan tai jopa valtion laajasta perspektiivistä. Yksilön asema muutoksen keskellä jää usein sivurooliin, ja oikeastaan ainut tapa, jolla yksilö asuntodiskurssissa korostuu, on työttömyydestä puhuttaessa. Myös tällöin yksilö on useimmiten läsnä ainoastaan implisiittisesti osana suurempaa massaa, kun puhutaan esimerkiksi *kuntalaisista, pohjoiskarjalaisista tai kainuulaisista*.

Esimerkin 31 tapa korostaa epätasaisesta talouskehityksestä johtuvaa eriyymistä prosessiluontoisena kehityksenä on talousdiskurssille ominainen. Esimerkissä on myös kieltoilmaisu *ei ole tasoittunut*, jota vielä korostetaan polaarisella vahvistussanalla *suinkaan*. Korosteisen vahvaa kieltolausetta käyttämällä painotetaan nähdäkseni toteutumatta jääneen kehityksen, siis alueidenvälisen taloudellisen kehityksen *tasoittumisen* toivottavuutta. Kieltolause on myöntölausetta enemmän sidoksissa kontekstiinsa, mikä pätee myös tässä tilanteessa (kieltolauseista ks. VISK § 1616, § 1722).

Ongelmien lisäksi talousdiskurssissa korostetaan tilanteeseen johtavia tai johtaneita syitä. Tämä tapahtuu joko materiaalisilla prosesseilla, joissa substantiivilla tai substantiivilausekkeella kuvattava syy, kuten *kaupungistuminen* tai *väestön pakkautuminen kasvukeskuksiin* asetetaan aktiivisen toimijan rooliin tai relationaalisilla prosesseilla, joilla yksinkertaisesti ilmaistaan sitä, mikä vallitsevan tilanteen taustavaikuttaja on.

32. Samaan aikaan kaupungistuminen etenee ennakoitua nopeammin. Muuttotappiokuntiin jää kasvava joukko vanhuksia ja pienenevä joukko työkäisiä veronmaksajia. – –. Kun tähän lisätään hidastuva talouskasvu, uutisia kuntien talousvaikeuksista kuultaneen jatkossakin. (Helsingin Sanomat 13.10.2019)
33. Taustalla on hyvin tunnettu rakenteellinen ongelma. Kun kunnat säästävät – – potilaita siirtyy – myös tarpeettomasti – sairaanhoitopiirien hoitamaan erikoissairaanhoidon, joka on aina kalliimpaa. (Helsingin Sanomat 13.10.2019)

Esimerkissä 32 käytetty verbi *edetä* ilmaisee asiointilan muuttumista, mutta ei välttämättä vaadi ilmaisua määränpäästä. Tällaisia niin kutsutun siirtymismuotin verbejä voidaankin käyttää myös kuvaannollisesti, kuten tässä tapauksessa (VISK § 476). Komparaatiojohdos *nopeammin* puolestaan ilmaisee kehityksen tapahtuvan ripeämmin kuin on ennakoitu (komparaatiosta ks. VISK § 647). Kaiken kaikkiaan tällä tavalla ilmaistu syy on hyvin helposti ymmärrettävissä, vaikkakin tietynlaista kulttuurisidonnaista tietämystä luonnollisesti vaaditaan. Toinen virke kuvastaa myös

talousdiskurssille ominaista tapaa niputtaa yksilöt ihmismassoiksi ja ihmismassat ikään kuin hengen-
 gettömiksi talouden toimijoiksi, tässä tapauksessa *veronmaksajiksi*. Näin ihmisiä myös arvotetaan:
työikäinen veronmaksaja, joita kaupungistumisen myötä on muuttotappiokunnissa entistä vähem-
 män, on talousdiskurssissa arvokkaampi kuin vanhus, joka ei verotuloja kerrytä.

Samoin kuin yksilön, myös kaupungistumisen asema ja merkitys ovat talousdiskurssissa suo-
 raan kytköksissä tuottamaansa taloudelliseen hyötyyn. Aineistossa kaupungistumista itseään ei
 merkityksellistetä houkuttelevaksi ajatukseksi, vaan sen sijaan korostuvat positiiviset taloudelliset
 vaikutukset. Näiden saavuttamiseksi kaupungistumista tulisi esimerkiksi *edistää*, *vauhdittaa* tai ai-
 nakin sen *antaa tapahtua* luonnollisella painolla.

Esimerkissä 33 relationaalinen prosessi (*on*) kertoo *rakenteellisen ongelman* saavan aikaan
 ongelmallisena pidetyn taloudellisen tilanteen. Rakenteellista ongelmaa kuvataan hyvin tunne-
 tuksi. *Tuntea*-verbin passiivimuotoinen NUT-partisiippi *tunnettu* tarkoittaa muun muassa asiaa,
 joka 'tunnetaan' tai 'tiedetään yleisesti' (KS s.v. *tunnettu*). Ilmiön tunnettuutta on vielä korostettu
 intensiteettimääritteellä *hyvin*, joka painottaa yhteiskuntaa vaivaavan rakenteellisen ongelman to-
 della olevan hyvin yleisessä tiedossa. Toisaalta käytetty määrite korostaa samalla käsiteltävän asian
 suhteellisuutta (määritteistä ks. VISK § 605, § 615). Yhtäältä taloustilanteen voidaan diskurssissa
 kuvata johtuvan kaupungistumisesta (esimerkki 32), toisaalta taas kaupungistumisen jo aikaansaa-
 mista muutoksista muihin yhteiskunnallisiin rakenteisiin (esimerkki 33). Huomionarvoista on, että
 talousdiskurssissa ei ongelmia kuvattaessakaan esiinny toimenpidediskurssille ominaista nesessii-
 visyyttä esimerkiksi käytetyissä verbeissä.

Edellä kuvatun kaltaisen ongelmien erottelun ja taustasyiden selvittämisen lisäksi talousdis-
 kurssille on tunnusomaista myös käytännön vaikutusten pohdinta ja niistä tiedottaminen. Tällöin
 tilannetta kuvataan yleisesti kunnan näkökulmasta, ja kielellisesti rakennetaan tilannetta parhail-
 laan käynnissä olevasta tilanteesta esimerkiksi passiivimuotoisilla ilmaisuilla, kuten *käydään YT-*
neuvotteluja, *neuvotellaan toimenpiteistä* tai *olla on pöyristyneitä*. Aineistosta on jälleen havaitta-
 vissa kaksi erilaista tarkastelukulmaa: kaupungistuminen joko kiihdyttää aluetta tai päinvastoin
 kasvattaa taloutta. Kehityksestä seuraa siis taloudellisesti joko tulojen menetystä, mikä johtaa sääs-
 tötoimiin tai tulojen lisäystä, mikä taas kannustaa investoimaan. Käytännössä kyse on vastakkain-
 asettelusta pienten ja suurten kuntien välillä. Näin talousdiskurssi luo maaseudusta ja kaupungista

varsin yksipuolisia mielikuvia *taantuvina* ja *kasvavina* seutuina, vaikka todellisuudessa kehityksessä on kyse huomattavasti monisyisemmästä ilmiöstä. Seuraavat esimerkit kuvastavat näitä näkökulmia:

34. Useissa kunnissa ja kuntayhtymissä *käydään* parhaillaan yt-neuvotteluja. Muun muassa hoitohenkilöstöä joudutaan *vähentämään* taloudellisista syistä, vaikka hoidon ja hoivan tarve ei ole vähentynyt, vaan se päinvastoin *kasvaa*.
(Helsingin Sanomat 13.10.2019)
35. Suurissa kaupungeissa **väestönkasvu lisää painetta** palveluihin ja investointeihin, mutta rahoitusta *helpottavat* toisaalta **kasvavat verotulot**.
(Helsingin Sanomat 13.10.2019)

Esimerkin 34 materiaalisia prosesseja on korostettu kursiivilla. Heikentyneen taloustilanteen vuoksi *käytävät* yhteistoimintaneuvottelut saavat aikaan vaikutuksia toisessa entiteetissä, tässä tapauksessa *hoitohenkilöstössä*. Jälkimmäisessä virkkeessä puolestaan on kaksi materiaalista prosessia, henkilöstön *vähentäminen* ja hoidon tarpeen *kasvaminen*. Henkilöstön vähentämistä luonnehditaan deonttisella modaaliverbillä *joutua*: heikentyvään taloustilanteeseen on vastattava irtisanomisilla ja säästöillä, haluttiin tai ei. Deonttisilla verbeillä ilmaistaan tässä normeja ilmentävää velvollisuutta (ks. VISK § 1554). Virkkeen ensimmäisessä lauseessa on havaittavissa myös kausaalisuhde: talousahdingon korjaaminen on riittävä peruste henkilöstön vähentämiselle. Saman virkkeen *vaikka*-lause puolestaan ilmaisee odotustenvastaisuutta siten, että hallitsevan lauseen kuvaama asiointi patee huolimatta *vaikka*-lauseen esittämästä vastineesta (vaikka-lauseista ks. VISK § 1114). Kuvatun asiointilan odotustenvastaisuutta korostaa vielä partikkelilla *päinvastoin* luotava korrektiivinen suhde (korrektiivisuuden keinoista ks. VISK § 1105, § 1108).

Esimerkki 35 sisältää kaksi materiaalista prosessia. Prosessien toimijoita on korostettu lihavoinnilla, itse prosesseja kursiivilla. *Väestönkasvu* saa aikaan paineen parantaa palveluita ja lisätä investointeja, ja toisaalta *kasvavat verotulot* helpottavat rahoituskuormaa. Prosessien toimijat saavat jälleen aikaan muutoksia toisissa entiteeteissä. Esimerkki sisältää myös erään mielenkiintoisen, eritoten talousdiskurssille tyypillisen piirteen. Väestönkasvussa, palvelutarpeen kasvussa ja usein investoinneissakin on kyse ihmisistä ja heidän tarpeistaan, mutta ihmisistä ei kuitenkaan puhuta eksplisiittisesti, edes ihmismassoina, vaan tässä tapauksissa ihmisiin viitataan käsitteillä *väestönkasvu* ja *kasvavat verotulot*. Tällainen, implisiittinen ihmisiin viittaaminen on yleisestikin tyypillistä etenkin talousalaa käsittelevälle tekstille (Karvonen 1995: 151).

Kuten edellä mainitsin, on talousdiskurssille myös laajemmin tarkasteltuna tunnusomaista, että ihmisjoukkoihin viitataan yksilöttöminä joukkoina, niin sanotusti tunteettomina massoina. Tällöin talous merkityksellistyy ikään kuin sarjaksi tapahtumia, joissa ihminen on mukana vain impliittisesti. Faircloughin (2003: 150) mukaan näin tehdään usein, kun puhutaan ihmisistä osana talousjärjestelmää. Tällöin ihmiset pelkistetään välineiksi, joiden ainut tehtävä on hoitaa heille asetetut tehtävänsä talousjärjestelmän osasina. Seuraavat esimerkit ilmentävät tätä ilmaisutapaa:

36. Erityisen huolestuttavaa tulevaisuuskuvalle on koululaisten ja sen myötä myöhemmin työtä tekevien ikäluokkien pieneneminen. *Veronmaksajien joukko* vähenee. (Karjalainen 25.2.2019)
37. Samoin ontuu perustelu maahanmuuttajien etelään keskittymisen kustannusrasitteesta. (Karjalainen 18.8.2019)

Esimerkin 36 jälkimmäisessä virkkeessä aiemmassa virkkeessä mainitut *työtätekevät ikäluokat* niputetaan yhteen *veronmaksajien joukoksi*. Pelkistävää ilmaisua käyttämällä ihmisten tärkeimmäksi tehtäväksi yhteiskunnassa mielletään verojenmaksu, ja asetelma on samankaltainen kuin esimerkissä 32. Esimerkissä 37 sitä vastoin puhutaan *maahanmuuttajista* yhtenäisenä massana, *kustannusrasitteena*. Lienee selvää, että maahanmuuttajien moninainen joukko on paljon muutakin kuin kasvoton kuluerä, mutta näin ilmaistuna inhimillisyyks unohtuu. Maahanmuuttajien niputtaminen taloutta kuvattaessa onkin varsin yleistä (ks. esim. Herneaho 2018: 196-197). On kuitenkin samalla huomattava, että taloudelliselle keskustelulle kansalaisten niputtaminen ei muutenkaan ole mitenkään poikkeuksellinen ilmiö (Fairclough 2003: 150). Näin ollen voitaneen ajatella, ettei tavallinen tekstinlukija kiinnittäisi huomiota ”massoittamiseen” samalla tavalla kuin diskurssianalyttisesti tekstiä tarkasteleva tutkija. Tämä ei tietenkään vähennä tehtyjen huomioiden painoarvoa, mutta vie pohjaa ajatukselta, jonka mukaan esimerkiksi sanomalehdet tarkoituksella korostaisivat eräitä ihmisryhmiä samalla toisia väheksyen.

8.2 Taloudellista eriarvoisuutta

Kaupungistumiskehitys aiheuttaa Suomessa alueellista eriytymistä ja sitä kautta esimerkiksi taloudellista eriarvoisuutta (Tervo 2019: 260). Tämä kehityssuunta on nähtävissä myös aineistosta, etenkin talousdiskurssissa. Pelkän eriarvoistumisen korostamisen sijaan aineistossa otetaan myös kantaa mahdolliseen vastakkainasetteluun. Saatetaan esimerkiksi korostaa, että vaikka alueellinen kehitys ei tasoittuisikaan, on vastakkainasettelu kansalaisten välillä tarpeetonta:

38. Kisa kaupunkien välillä *on* merkittävämpi ilmiö kuin kaupunkien ja maaseudun välinen jännite. (Helsingin Sanomat 24.4.2018)

Esimerkissä 38 on kurssiivilla korostettu relationaalinen prosessi, jossa *kisaa kaupunkien välillä* verrataan *kaupunkien ja maaseudun väliseen jännitteeseen*. Sana *kisa* puolestaan viittaa eritoten taloudelliseen kilvoitteluun kaupungistuvassa Suomessa. Virkkeen relatiivisesta, vertailevasta luonteesta kielii vertailukohdan ilmaisusana *kuin*, joka luo komparaatioasetelman kahden entiteetin välille (ks. VISK § 633). Esimerkkivirkkeessä Helsingin Sanomat tuo kantansa selkeästi ilmi: kaupunkilaisten ja maaseudulla asuvien välinen jännite ei ole merkittävä tai sitä kautta toivottavakaan ilmiö. Pääkirjoituksessa korostetaan, kuinka oleellista on pohtia kaupungistumisen vaikutuksia monipuolisesti, eikä mustavalkoisesti kaupungin ja maaseudun vastakkainasettelun kautta, ja talousdiskurssia hyödynnetään monin paikoin. Nähdäkseni tällainen kaupungistumisen merkityksellistäminen ilmentää myös tietynlaista huolta ongelmista, joihin kehitys saattaa johtaa.

Usein alueiden välisiin eroihin viitataan talousdiskurssissa puhumalla työllisyydestä tai valtion maksamista tukiaisista, joihin usein viitataan eksplisiittisesti substantiivitarcoitteilla. Näkökulma on tyypillisesti alueellinen (ks. tutkielman luku 9), ja talousdiskurssia hyödynnetään tällöin etenkin yhdenvertaisuuden puolesta puhuttaessa. Talousnäkökulma on Faircloughin (2001: 126-127) mukaan korostunut yhteiskunnallisessa keskustelussa, mikä tarkoittaa, että talousdiskurssin vaikuttavuus saattaa olla esimerkiksi asuntodiskurssia suurempi. Näin ollen sen runsas hyödyntäminen tärkeistä asioista kirjoitettaessa ei ole yllättävää.

Alueiden välistä eriarvoisuutta ja vastakkainasettelua kuvastava puhetapa on aineistossa kaikkein ominaisin nimenomaan talousdiskurssille, jossa se ilmenee komparatiivisten vertailurakenteiden (esim. *parempi kuin*, *alhaisempi kuin*) suuresta määrästä. Eriarvoistumiskehityksestä puhutaan myös korostamalla eroja, jolloin taloutta tarkastellaan työllisyysnäköymien kautta, kuten esimerkissä 39:

39. Edellinen hallitus *sai nostettua* työllisyysastetta. Alueelliset erot *ovat* kuitenkin suuret sekä työttömyydessä että työllisten määrissä. Merkittäviä eroja *on* myös maakuntien sisällä, näin Pohjois-Karjalassakin. (Karjalainen 25.7.2019)

Esimerkin 39 prosesseja on korostettu kurssiivilla. Esimerkin ensimmäisessä virkkeessä on kyseessä materiaallinen prosessi, jossa *työllisyysasteen* kerrotaan *nousseen*. Työllisyyden kasvu on luonnol-

lisesti positiivinen kehityssuunta, mutta sen vaikutukset eivät pääkirjoituksen mukaan ole jakautuneet tasaisesti. Esimerkin kaksi jälkimmäistä virkettä sisältävätkin kumpainenkin relatiivisen prosessin, joissa luodaan vertailuasetelmaa kahden tai useamman entiteetin välille. Ensin korostetaan laajempia, valtiotason alueellisia eroja ja sen jälkeen myös paikallisia, maakunnan sisäisiä eroja.

Etenkin aineiston talousdiskurssista heijastuu näkyvästi julkaisuajankohtana käyty julkinen keskustelu. Kun aineistossa viitataan julkiseen keskusteluun, ovat keinot kaikille diskursseille jotakuinkin samankaltaisia. Keskusteluun viitataan kantaottavasti: neutraalin kuvailun sijaan korostuvat enemmän tai vähemmän vahvat tunnetilat, joita keskustelu on saanut aikaan. Tilanne saattaa esimerkiksi *riemastuttaa*, *pöyristyttää* tai *järkyttää* vaikkapa kunnallispäätäjiiä tai kansaa. Toimistusten omia tunnereaktioita ei sen sijaan eksplisiittisesti kuvata. Alkusyksystä 2019 kohuttiin Etelä- ja Länsi-Suomen vaatimuksista jakaa Euroopan unionilta saatavat aluekehitysrahat uudelleen siten, että valtaosa niistä keskittyisi vauraille alueille taantuvien seutujen sijaan (esim. Yle 2019). Tämä aiheutti vastakkainasettelua myös aineiston pääkirjoituksissa:

40. Rahaa pitäisi saada enemmän vauraaseen Etelä- ja Länsi-Suomeen, *kun taas* köyhimmille alueille Itä- ja Pohjois-Suomeen riittäisi vähempikin määrä.
(Karjalainen 18.8.2019)
41. Pohjois-Karjalassa, Kainuussa ja Lapissa *olla*n pöyristyneitä. Etelä- ja Länsi-Suomi vaativat – – muutosta EU:n aluekehitysrahojen jakoon.
(Karjalainen 18.8.2019)

Esimerkissä 40 on esillä vauraan Suomen ja köyhimmän Suomen välinen adversatiivinen suhde, jossa kahta entiteettiä kontrastoidaan toisiinsa nähden liittokonjunktioilla *kun taas* (ks. VISK § 1101, § 1102). Esimerkki ilmentää tyypillistä jaottelua sisä- ja ulkoryhmien välille (ks. Pälli 2003: 95–102). Tässä tapauksessa sisäryhmäksi voidaan tulkita *Itä- ja Pohjois-Suomen köyhimmät alueet*, ulkoryhmäksi sitä vastoin *vauras Etelä- ja Länsi-Suomi*. Sisä- ja ulkoryhmiin jaottelua ei esimerkissä tuoda suoraan esille kielellisin keinoin, mutta se on implisiittisesti pääteltävissä. Teksti on julkaistu Karjalaisessa, joka on Itä-Suomessa sijaitsevan Pohjois-Karjalan päälehti. Karjalainen on lukijalupauksensa mukaan puolueeton lehti, joka on kuitenkin myös maakuntansa asialla (Karjalaisen lukijalupaus 2020). Täten voidaan tulkita, että pääkirjoituksessa Itä- ja Pohjois-Suomea pidetään sisäryhmänä, Länsi- ja Etelä-Suomea taas ulkoryhmänä. Vaikka sisäryhmään, 'meihin', liitetään perinteisesti positiivisia, yhteisöllisiä ominaisuuksia ja ulkoryhmään, 'muihin', puolestaan negatiivisia piirteitä, ei niitä kuitenkaan tuoda esimerkivirkkeessä esille. Pällin (2003: 100–102) mukaan tämä on tyypillistäkin, sillä usein sisä- ja ulkoryhmät ilmentyvät implisiittisin keinoin.

Esimerkki 41 kertoo sisäryhmän, siis pohjoiskarjalaisten, kainuulaisten ja lappilaisten olevan aluekehitysrahojen uudelleenjakovaatimuksista *pöyrityneitä*. Pöyristyminen tarkoittaa 'kauhistumista', 'järkyttymistä' ja 'tyrmistymistä', siis varsin voimakkaita tunnetiloja (KS s.v. *pöyristyä*). Esimerkissä siis ilmaistaan, miten Itä- ja Pohjois-Suomessa reagoitiin Etelä- ja Länsi-Suomen ehdotukseen rahojen uudelleenjaosta. Ehdotuksesta uutisoitiin elo-syyskuussa 2019 laajalti (esim. Yle.fi), mutta Itä- ja Pohjois-Suomessa ajatus tyrmättiin. Nähdäkseni myös tämä pääkirjoituksessa käytetty sanavalinta korostaa entisestään muissakin pääkirjoituksissa esiin nostettua kahtiajaon ja siitä seuraavan eriarvoistumisen ongelmaa. Voimakkailla sanavalinnoilla voidaan myös epäsuorasti ottaa kantaa käsiteltävän tilanteen muuttamisen puolesta.

9 ALUEDISKURSSI

Aluediskurssissa kaupungistuminen merkityksellistetään tekijäksi, joka vaikuttaa nimenomaan alueellisesti. Tyypillisintä on, että sanomalehdet korostavat omaa lähialuettaan, maakuntansa pääkaupunkia tai jopa yksittäisiä kaupunginosia. Aluediskurssi ilmentää paikallisuutta kaikista diskursseista parhaiten, ja alun alkaen harkitsinkin sen nimeksi myös paikallisuusdiskurssia. Aluediskurssi on kuitenkin parempi nimitys, sillä keskiöön nostettu alue ei välttämättä ole lehden paikallinen levikkialue – myös muita alueita korostetaan toisinaan. Pääasiassa joka tapauksessa on sen ilmentäminen, miten kaupungistuminen jollakin rajatulla alueella näkyy. Laajemmin tarkasteltuna aluediskurssi on kuin eräänlainen ankkuri, joka liittää tekstin osaksi jostakin alueesta käytävää keskustelua.

Aluediskurssissa otetaan usein myös kantaa kaupungistumiseen luonnehtimalla sen vaikutuksia korostetulla alueella, jolloin diskurssi saattaa aktivoitua limittäin muiden diskurssien kanssa. Aluediskurssissa kaupungistuminen merkityksellistyy useimmin uhkaavaksi kuin positiiviseksi tekijäksi, mutta yleinen on myös tilannekatsausta muistuttava ilmaisutapa, jossa kuvataan jollakin alueella vallitsevaa tilannetta tai kehityksestä seuranneita vaikutuksia. Tällöin ei niinkään oteta kantaa kaupungistumisen erilaisiin puoliin.

Erityisesti aluediskurssille tyypillisiä ovat myös erilaiset luvut ja numerot, joilla luodaan objektiivisuuden tuntua. Voidaan esimerkiksi kertoa tietyn alueen keränneen *40 prosenttia muuttovoitosta* tai *kaksi kolmasosaa aluekehitysvaroista*. Se, mitä lukemia esitetään, on usein ideologisesti latautunutta, eikä sattumanvaraista. Diskurssissa saatetaan näennäisen objektiivisuuden valossa nostaa esimerkiksi omaa lähialuetta tai levikkialueen ”pääkaupunkia” keskiöön. Oma levikkialue onkin useimmiten taho, joka aluediskurssissa korostuu, mutta monia muitakin vaihtoehtoja on.

9.1 Kaupungistuminen alueellisena vaikuttajana

Alueellisuuden korostamiseksi pääkirjoituksissa on monia erilaisia keinoja. Kaikkein yleisin niistä on, että alue nostetaan keskiöön viittaamalla siihen erisnimellä (esim. *Tampere, Helsinki, Joensuu*). Seuraavissa esimerkeissä viittauksia on korostettu lihavoinnilla:

42. Kokonaismäärästä **Tampereen kaupunki** kahmaisi 5 828 muuttajaa eli lähes 40 prosenttia. (Aamulehti 10.1.2019)

43. Arvion mukaan tulevina vuosina 40 prosenttia Suomen nettomaahanmuutosta suuntautuu Helsingin seudulle ja siitä puolet **Helsinkiin**.
(Helsingin Sanomat 11.3.2019)

Esimerkeissä 42 ja 43 aluetta korostetaan viittaamalla niihin erisnimillä *Tampereen kaupunki* ja *Helsinki*. Erisnimillä on identifioiva tehtävä, niiden avulla entiteetit erotetaan yksilöinä muista vastaavaan lajiin kuuluvista entiteeteistä (VISK § 696–597). Sekä erisnimen käyttäminen yksinään että jonkin muun sanan määrittäminen erisnimellä ovat aluediskurssissa yleisesti käytettyjä identifioimisen keinoja. On kuitenkin tärkeää huomata, että esimerkiksi kunnan nimen mainitseminen ei yksistään riitä aktivoimaan aluediskurssia. Pelkän maininnan sijaan alue on ilmaisussa nostettava keskiöön, jolloin kaupungistumista kuvataan nimenomaan tietyn alueen näkökulmasta korostamalla kaupungistumiskehityksen tai siitä seuraavien ilmiöiden vaikutuksia alueellisesti.

Alueellisuuden korostaminen näkyy esimerkiksi lauserakenteissa, ja myös esimerkkien 42 ja 43 lauserakenteet ja kielelliset prosessit ilmentävät erinomaisesti alueellisen diskurssin näkökulmaa. Esimerkissä 42 *Tampereen kaupunki* on virkkeen subjekti, eli toiminnan toimeenpanija tai suorittaja, tekijä. Virkkeessä on myös materiaallinen prosessi, jossa Tampereen kaupunki on toimijana. Käytetty verbi on *kahmaista*, joka tarkoittaa muun muassa ’nopeasti ottamista’ ja ’sieppaamista’ (KS s.v. *kahmaista*). Tampereen kaupunki on virkkeessä inhimillistetty toimijaksi, joka sieppaa itselleen valtaosan Pirkanmaan sisäisestä muuttoliikkeestä vaikuttaen samalla muihinkin Pirkanmaan kuntiin. Aluediskurssissa korostettua aluetta kuvastetaankin tyypillisesti materiaallisen prosessin aktiivisena toimijana, joka on personifikoitu inhimillisemmäksi. Toinen vaihtoehto on, että alue asetetaan prosessissa vastaanottajan rooliin, kuten esimerkissä 43. Siinä *Helsinki* on vastaanottaja, johon virkkeessä kuvattu toiminta suuntautuu. Sanaa *Helsinki* on taivutettu illatiivissa, joka on tulosija (ks. VISK § 1235). Tässä tilanteessa se kertoo jonkin, *maahanmuuton*, siirtyvän *Helsinkiin*. Molemmissa tapauksissa verbin ilmaisema toiminta joka tapauksessa liittyy läheisesti mainittuun alueeseen, oli sen kieliopillinen rooli virkkeessä millainen tahansa.

Alueen määritelmä ei ole aluediskurssissa yhteneväinen, joten käsitteellä ’alue’ voidaan tarkoittaa hyvin erilaisia entiteettejä. Aina on kuitenkin kyse maantieteellisesti rajattavasta alueesta, joka voi vaihdella muun muassa laajuudeltaan. Alueen määrittelemine ei ole diskurssissa millään muotoa satunnaista, vaan harkittu päätös. Rajaamalla alue pieneksi ja tarkkarajaiseksi, kuten kunnaksi (esim. *Tampereen kaupunki*, *Liekka*, *Vantaa*) tai jopa kaupunginosaksi (esim. *Tampella*, *Lepävaara*) voidaan diskurssissa korostaa paikallisuutta, laajemmalla alueella (esim. *Pohjois-Karjala*, *Suomi*, *Pohjois-Eurooppa*) puolestaan muun muassa oman alueen asemaa suhteessa muihin.

Rajatummasta alueesta puhumalla voidaan kaupungistumista lisäksi merkityksellistää tarkemmin, jolloin käsiteltävä ilmiö on helpommin lukijan hahmotettavissa. Huomioidessaan pienet alueet korostavat sanomalehdet myös asemaansa koko lähiseutunsa edustajina: rajatumpi alue voikin olla lukijakunnalle jopa laajaa merkittävämpi kokonaisuus. Lukijankunta on pidettävä mielessä sanomalehtitekstejä analysoitaessa, sillä pääkirjoituksiakaan ei luoda tyhjiössä ”muuten vain”, vaan ne kohdennetaan vallitsevien olosuhteiden puitteissa lukijoille. Seuraavassa esittelen diskurssille tyypillisiä alueen määrittämisen tapoja. Alueisiin viittaavat käsitteet on lihavoitu.

44. Panostamalla vahvasti asuntorakentamiseen **Tampere** on kyennyt pitämään kiinni kuntalaisistaan ja houkuttelemaan uusia asukkaita. (Aamulehti 10.1.2019)
45. Kokonaisuutena **Tampereen kaupunkiseutu** on muuttovirrassa saamapuolella. (Aamulehti 10.1.2019)
46. Merkittäviä eroja on myös maakuntien sisällä, näin **Pohjois-Karjalassakin**. (Karjalainen 18.8.2019)
47. **Oma maakunta** on tietenkin etusijalla. Unohtaa ei voi eikä saa myöskään **Savo** ja savolaisia. Pohjoiskarjalaisten on ajettava koko **vaalipiirin** etuja, samoin savolaisten – –. (Karjalainen 18.4.2019)

Esimerkissä 44 alueeksi on erisnimeä käyttämällä määritelty yksittäinen kunta, *Tampere*. Esimerkin 45 alue on hieman laajempi ja kattaa koko *Tampereen kaupunkiseudun*. Esimerkissä 46 alueeksi rajataan sen sijaan maakunta, tässä tapauksessa *Pohjois-Karjala*. *Pohjois-Karjala*-sanana perään on vielä lisätty liitepartikkeli *-kin*, joka erikseen korostaa sanaa, johon se liitetään. Kyseessä on inkluusiivinen fokuspartikkeli, joka nostaa määrittämänsä sanan virkkeessä keskiöön painaen samalla muut entiteetit enemmän taustalle (VISK § 839). Esimerkissä puhutaan ensin yleisemmin maakunnista, minkä jälkeen huomio keskitetään tarkemmin määritettyyn alueeseen, Pohjois-Karjalaan. Aluediskurssissa hyödynnetään monin paikoin tällaisia kielellisiä keinoja huomion fokusoisiksi.

Mahdollisia, joskin harvinaisia alueen määritelmiä ovat vielä maakuntaakin laajemmat alueet, kuten esimerkiksi 47, jossa alueeksi on määritetty Savo-Karjalan vaalipiiri. Kielellisiä valintoja tulkittaessa on aina huomioitava tarkasteltavan kieliaineen konteksti, sillä ilman sitä ilmaisen todellinen ymmärtäminen on haastavaa, ellei mahdotonta (Halliday 1985: 262). Pääkirjoitus, josta esimerkki 47 on peräisin, julkaistiin eduskuntavaalien jälkimainingeissa keväällä 2019. Kirjoituksessa käsitellään Savo-Karjalan alueelta valituiksi tulleiden kansanedustajien vastuuta, ja alueena korostuu nimenomaan Savo-Karjala, kahden maakunnan muodostama suurempi alue.

Aluediskurssi onkin yleisintä eduskuntavaalien 2019 alla, aikana ja jälkeen julkaistuissa pääkirjoituksissa, jolloin paikallisuus kaupungistumisesta kirjoitettaessa korostuu.

Vaikka aluediskurssi keskittyykin korostamaan kaupungistumisen vaikutuksia tiettyyn alueeseen, ei vastakkainasettelua kuitenkaan kielellisin keinoin synnytetä. Esimerkiksi talousdiskurssissa toisinaan esiintyvä jaottelu sisä- ja ulkoryhmiin, meihin ja heihin, on aluediskurssissa hyvin harvinainen ilmiö. Oleellisempaa on oman alueen korostaminen, ei niinkään vertaaminen muihin. Pällin (2003: 100-102) mukaan erottelua sisä- ja ulkoryhmiin ilmennetään pääasiassa eksplisiitisti kielellisin keinoin, mutta myös implisiittisempi erottelu on mahdollista. Seuraava esimerkki kuvastaa tällaista tilannetta, jota aluediskurssissakin esiintyy:

48. Eläväinen maaseutu ja harvaan asutut alueet ovat yhtä tärkeitä kuin valtavat metropolit ja vilkkaat kaupungit – –.
(Karjalainen 8.12.2019)

Esimerkissä 48 Karjalainen korostaa Suomen *harvaan asuttuja alueita* yhtenäisenä alueena ja vertaa niitä *valtaviin metropoleihin ja vilkkaisiin kaupunkeihin*, jotka asetetaan vastakkain. Vertailua ilmaistaan kielessä komparatiivin ja superlatiivin lisäksi leksikaalisin keinoin, ja esimerkivirkkeessä saman asteen, samanarvoisuuden, ilmaisemiseen käytetään partikkelia *yhtä (yhtä tärkeitä kuin)* (ks. VISK § 634). Käytännössä *harvaan asutut alueet* samoin kuin *valtavat metropolit* tai *vilkaat kaupungit*, on melko suurpiirteinen käsite, joten alueen rajaaminen jää melko summittaiselle tasolle. Pääasiassa aluediskurssin aktivoituessa alue rajataankin tarkemmin.

9.2 Oman alueen asialla

Aluediskurssin tyypillisimpiä ominaisuuksia on oman alueen tärkeyden korostaminen. Tämä on tyypillinen diskursiivinen strategia: oman alueen myönteisyyttä voidaan painottaa (*positive self presentation*), esimerkiksi sanavalinnoin (Wodak 2015: 51). Kuten edellä totesin, ei tarkoitus ole luoda vertailuasetelmaa, vaan yksinomaan korostaa omaa aluetta ja sen tärkeyttä monin tavoin. Monesti kyse on ikään kuin vertailusta ilman *kuin*-lauseen erottamaa verrokkia, johon verrataan, jolloin lauseet ovat komparatiivisten sijaan yksinkertaisesti väitelauseita (esim. *Tampere on vetovoimaisempi kaupunki*). Kielellisesti tarkasteltuna tämä tapahtuu tyypillisesti luomalla asetelma, jossa oman alueen *menestys* näyttäytyy esimerkiksi *tärkeänä, edukkaana* tai *välttämättömänä* myös muiden alueiden kehityksen kannalta. Tällöin näkökulma on erittäin paikallinen, kuten seuraavat esimerkit osoittavat:

49. **Tampereen** imu on koko Pirkanmaan etu.
(Aamulehti 10.1.2019)
50. Metropolin menestys ei ole vain **Helsingin seudun** asia.
(Helsingin Sanomat 11.1.2018)
51. **Harvaan asutut alueet** tärkeitä koko Euroopalle.
(Karjalainen 8.12.2019)

Esimerkeistä on lihavoinnilla merkitty alueet, joita niissä korostetaan. Esimerkissä 49 Tampereen, korostetun alueen, *imu* todetaan olevan hyväksi laajemmalle alueelle, koko Pirkanmaan maakunnalle. *Imu*-sanaa voidaan kuvaannollisesti käyttää esimerkiksi sanan 'vetovoima' synonyyminä, kuten tässä virkkeessä (KS s.v. *imu*). Esimerkissä 50 pääkaupunkiseudun metropolialueen menestys rinnastetaan samalla tavalla koko maahan positiivisesti vaikuttavaksi asiaksi. Virke sisältää parikonjunktiota *ei vain – vaan myös* mukailevan rakenteen (vrt. *Metropolin menestys ei ole vain Helsingin, vaan myös koko Suomen asia*), jossa konnektiivista partikkelia (esim. *vaan myös*) ei ole, mutta jollaisen virkkeen voidaan merkityksen tasolla tulkita sisältävän. Luonteeltaan parikonjunktiio *ei vain – vaan myös* on additiivis-kontrastoiva, se yhtä lailla luo yhteyttä kahden entiteetin välille korostaen samalla niiden poikkeavuutta toisistaan (VISK § 815). Myös tämä ilmentää virkkeessä metropolialueen merkitystä. Esimerkissä 51 kuvataan samalla tavalla *harvaan asuttujen alueiden olevan tärkeitä koko Euroopalle*. Aluediskurssin taustalle voi usein hahmotella seuraavanlaisen väitteen: ”kun oma alueemme kaupungistumisen vaikutuksesta kehittyy, vaikuttaa se positiivisesti myös ympäröivään seutuun”.

Tyypillisintä aluediskurssille on, että korostettavaksi alueeksi valikoituu nimenomaan lehden levikkialueen pääkaupunki, pääkaupunki lähiseutuineen tai vaikkapa ”oma” maakunta. Muiden kuin omien lähialueiden korostaminen on harvinaisempaa, mutta sellaistaikin aineiston pääkirjoituksissa esiintyy jonkin verran. Tällöin aluediskurssi esiintyy yleisesti limittäin jonkin toisen diskurssin kanssa, kuten seuraava esimerkki osoittaa:

52. Aivan toinen asia on, miten palvelujen avulla voidaan pitää asuttuna vaikkapa niitä Itä-Suomen kuntia, joissa tärkein syy väestön pienenemiseen on kuolleisuus.
(Helsingin Sanomat 25.7.2018)

Esimerkissä 52 on aluediskurssin lisäksi havaittavissa asuntodiskurssille tyypillistä ilmaisua. Mielienkiintoisesti tässä virkkeessä tarkastelun keskiöön on nostettu Helsingin Sanomien pääasialliselta levikkialueelta katsottuna kaukaiset *Itä-Suomen kunnat*. Tämänkaltaisessa ”toisen” alueen korostamisessa on kuitenkin havaittavissa merkittävä ero aiemmin esiteltyihin, ”omaa” aluetta koskeviin

tapoihin verrattuna. Siinä missä edellä käsitellyissä esimerkeissä juuri tietty alue nostetaan keskiöön, on esimerkissä 52 kyse esimerkin tapaisesta nostosta. Sana *vaikka(pa)* on fokuspartikkeli, jota voidaan käyttää sanan *esimerkiksi* tavoin kohdistettaessa huomiota tiettyyn entiteettiin (VISK § 841). *Itä-Suomen kunnat* ei tässä olekaan itsestään selvä alue, vaan yksinomaan sattumanvaraisesti esimerkiksi nostettu seutu. Esimerkki 52 on kaikesta huolimatta näyte tavasta, jolla muu kuin lehden pääasiallinen julkaisualue voidaan ainakin hetkellisesti nostaa keskiöön. Tässä tapauksessa on kuitenkin huomioitava myös Helsingin Sanomien hieman erilainen luonne Aamulehteen ja Karjalaiseen verrattuna. Siinä missä Aamulehti ja Karjalainen ovat paikallisia omien maakuntiensä lehtiä, luetaan Helsingin Sanomia laajemmin ympäri Suomea. Helsingin Sanomat onkin ainut lehti, joka aineiston perusteella korostaa myös niin sanotusti kaukaisempia seutuja aluediskurssin keinoin.

Aineistossa aluediskurssia hyödynnetään myös tulevaisuudesta puhuttaessa. On tyypillistä kertoa esimerkiksi, minkä takia oma alue on jo nyt houkutteleva ja kaupungistumisen edetessä pian entistä houkuttelevampi. Tällaisille ilmaisuille on tyypillistä se, ettei niiden tueksi välttämättä ole esittänyt tilastoja tai muita todisteita. Kuvatut odotukset perustuvat usein uskomuksiin esimerkiksi paremmasta tulevaisuudesta tai kehityssuunnasta, ja niitä ilmaistaan usein passiivimaisilla ilmauksilla, kuten *työpaikkoja odotetaan syntyvän* tai *työllisyyden ennustetaan kohentuvan*. Samalla luodaan kuvaa vaikkapa taloudellisesta toimeliaisuudesta ilmaisujen *on vireillä*, *on käynnissä* tai *on suunnitteilla* kaltaisilla valinnoilla. Tällöin aluediskurssia hyödynnetään limittäin etenkin talousdiskurssin kanssa. Seuraava esimerkki kuvastaa tällaista tulevaisuuteen suuntautuvaa ilmaisutapaa:

53. Uusia työpaikkoja odotetaan syntyvän bio- ja metsätalouden hankkeisiin. Niistä merkittävin on Kuopion Finnpulpin tehdashanke. – – myös Pohjois-Karjalassa on vireillä useita tehdashankkeita.
(Karjalainen 18.4.2019)

Esimerkissä 53 korostuvat alueellisesti *Kuopio* ja *Pohjois-Karjala*. Hankkeiden *odotetaan* synnyttävän alueelle uusia työpaikkoja, mikä luonnollisesti loisi talouskasvua ja olisi näin positiivinen kehityssuunta. Huomionarvoinen on kuitenkin yksipersonaisessa passiivissa taivutettu verbi *odottaa*, joka ei suoranaisesti viittaa mihinkään tekijätahoon. Tällainen ilmaisutapa on yleinen aluediskurssissa etenkin tulevaisuudesta puhuttaessa: diskurssissa kerrotaan *odotuksista*, *arvioista* tai *kasvunäkymistä*. Epämääräinen ilmaisutapa luo mielenkiintoista kontrastia aluediskurssin eri esiinty-

mismuodoille, sillä siinä missä nykyhetkestä tai menneestä puhutaan tarkkoihin lukuihin nojautumalla, on tulevaisuutta käsiteltäessä kyse pitkälti epämääräisemmistä odotuksista. Aluediskurssissa myös tarkastelemiini sanomalehtien väliset erot korostuvat toisinaan selkeästi. Seuraavassa tarkastelen näitä eroavaisuuksia diskurssi kerrallaan tehden samalla yhteenvetoa analyysistä.

10 SANOMALEHTIEN EROT

Eräs tämän tutkimuksen tavoitteista on vertailla kaupungistumisen merkityksellistämistä niin kutsuttujen kaupunki- ja maaseutulehtien välillä. Erottelu kaupunki- ja maaseutulehtiin on hieman keinotekoinen, sillä niin Aamulehden, Helsingin Sanomien kuin Karjalaisenkin levikkialueilla on selkeä kaupunkimainen pääalue: Tampere, Helsinki ja Joensuu. Lisäksi Helsingin Sanomien asema on siinä mielessä poikkeuksellinen, että sitä luetaan laajalti koko Suomessa. Aamulehteä luetaan pääasiassa Pirkanmaalla, Karjalaista taas Pohjois-Karjalassa. Tampereen seutu ja Pirkanmaa ovat alueina Joensuuta ja Pohjois-Karjalaa kaupunkimaisempia, joten Aamulehti luetaan tässä kaupunkilehdeksi, Karjalainen puolestaan enemmän maaseutulehdeksi.

Tässä luvussa pureudun tarkemmin niihin sanomalehtien välisiin eroihin, jotka aineistosta olen tunnistanut. Käyn eroavaisuuksia läpi hyödyntäen aiemmin esittelemääni diskurssijakoa. Tämä tutkimus on laadultaan aineistollinen, mutta lehtiä vertaillessani olen osin tarkastellut myös diskurssien yleisyyttä eri sanomalehdissä, sillä se, mikä diskurssi minkäkin sanomalehden pääkirjoituksissa useimmin aktivoituu, voi tarjota mielenkiintoista tietoa muun muassa lehden näkökulmista ja suhtautumisesta kaupungistumiseen. Diskurssianalyysia tehtäessä on tärkeää tarkastella sekä sitä, mitä tekstissä on että sitä, mitä siitä puuttuu. Esiintymistiheyden tarkastelu voikin kertoa paljon esimerkiksi siitä, mitä kaupungistumisen teemoja eri lehtien toimituksissa pidetään kaikkein tärkeimpinä.

Päähuomioni keskittyy kuitenkin eroihin siinä, miten diskurssi kielellisesti ilmenee pääkirjoituksissa eri sanomalehdissä. Hyödynnän lisäksi sisällöllistä näkökulmaa tarkastelemalla lyhyesti myös niitä sisällöllisiä teemoja, joiden kautta kaupungistumista tarkastellaan. Joissakin diskurssissa erot ovat suurempia kuin toisissa, ja tässä luvussa nostan esiin ainoastaan sellaisia eroavaisuuksia, jotka ovat selkeästi perusteltavissa aineiston avulla. Yksittäisiä poikkeavuuksia en ota huomioon, sillä kyse voi tällaisissa tapauksissa olla myös sattumasta.

Yleisesti ottaen on aineiston perusteella selvää, että kaupunki- ja maaseutulehdet eroavat toisistaan siinä, miten kaupungistumista niissä merkityksellistetään. Varsin selkeitä, joskaan eivät ensinkään yllättäviä, ovat sisällölliset erot: Aamulehti painottaa Karjalaista herkemmin kaupungistumisen positiivisia puolia, mikä on luonnollista, sillä sen levikkialue sijaitsee Suomen ”kasvukolmiolla”. Kielellisten merkityksellistämisen keinojen valossa erot ovat sen verran pieniä, ettei kattavia johtopäätöksiä voi mielestäni vetää. Tällaisiakin eroja kuitenkin on havaittavissa, ja seuraavassa esittelen myös niitä pääpiirteittäin.

10.1 Erot toimenpidediskurssissa

Toimenpidediskurssi on diskursseista se, joka kaikkein parhaiten ilmentää tarkastelemieni sanomalehtien suhtautumista kaupungistumisilmiöön kokonaisuutena. Suhtautuminen korostuu siinä, painotetaanko pääkirjoituksissa kaupungistumista hidastavia vai edistäviä toimia. Toimenpidediskurssi aktivoituu usein Aamulehdessä ja Karjalaisessa, joiden jokaisessa pääkirjoituksessa on havaittavissa diskurssille tyypillistä ilmaisua. Diskurssin aktivoitumisen tiheyttä tarkasteltaessa erot näiden kahden sanomalehden välillä ovat olemattomat, mutta ero Helsingin Sanomiin on sen sijaan suuri. Helsingin Sanomissa toimenpidediskurssi on huomattavasti harvinaisempi ilmiö, eikä toimenpiteitä esitetä yhtä välttämättöminä kuin muissa tarkastelemissani sanomalehdissä.

Toimenpidediskurssin tunnistaa aineistosta siis modaalisisistä ilmauksista, etenkin nesessiivirakenteista. Sekä Aamulehdessä että Karjalaisessa tällaista kieltä on runsaasti. Toimia *on jatkettava*, mielipiteet *on otettava vakavasti* ja kaupungistumiseen *on varauduttava*. Kieli on velvoittavaa, ja nesessiiviverbit, kuten *pitää* ja *täytyy* ovat yleisiä. Toimenpidediskurssia hyödynnetään usein samanaikaisesti muiden diskurssien kanssa, jolloin korostuu esimerkiksi toimenpiteiden alueellinen luonne. Helsingin Sanomilla modaalisuus on laimeampaa: jotakin *on syytä tehdä*, tai toimenpiteiden aloittaminen *olisi suotavaa*. Ilmaisua ei ole yhtä velvoittavaa, vaan kieli on maltillisempaa ja jopa korostetun puolueetonta. Merkityksellistämisen kielellisiä keinoja tarkasteltaessa Aamulehti ja Karjalainen ovat siis keskenään samankaltaisia, mutta erilaisia kuin Helsingin Sanomat.

Sisällöllisesti Aamulehden ja Karjalaisen toimenpidediskurssissa on eräs selkeä ero. Aamulehti merkityksellistää kaupungistumista tyypillisesti siten, että ilmiö on positiivinen kehityssuunta, jota on syytä edistää, kun taas Karjalainen vaatii toimia kaupungistumisen hidastamiseksi. Aamulehdellä esiintyy myös päinvastaista argumentointia, mutta Karjalaisella näkökulma on ehdoton: kaupungistuminen on pidettävä kurissa ja myös reuna-alueet huomioitava tasapuolisesti. Helsingin Sanomilla näkökulma on metropolialueen päälehtenä vähemmän yllättäen lähempänä Aamulehteä, mutta kaupungistumisen problematisointi korostuu useammin. Helsingin Sanomat myös esittää toimia konkreettisemmin, vaikka ei niihin kielellisesti velvoitakaan. Se saattaa esimerkiksi vaatia eriytymiskehityksen hillitsemiseksi *kuntien tehtävien eriyttämistä* koskevaa selvitystyötä, kun taas Aamulehden ja Karjalaisen toimenpidevaatimukset ovat abstraktimpia: *eriytyminen on pysäytettävä, reuna-alueiden eteen on tehtävä enemmän*. 'Jotakin' on siis tehtävä, mutta toimia ei eritellä sen spesifimmin.

10.2 Erot asuntodiskurssissa

Asuntodiskurssista on havaittavissa useita mielenkiintoisia eroja sanomalehtien välillä. Diskurssi aktivoituu selkeästi useimmin Aamulehdellä, jonka pääkirjoituksista valtaosa hyödyntää asuntodiskurssia ainakin kertaalleen. Helsingin Sanomilla ja Karjalaisella diskurssin esiintymistiheys on vain noin puolet Aamulehden vastaavasta.

Myös kielellisesti Aamulehti poikkeaa asuntodiskurssissa Helsingin Sanomista ja Karjalaisesta. Aamulehdellä asuntodiskurssissa viitataan muita useammin tulevaan, ja nominaalimuotojen, esimerkiksi (*ollaan*) *siirtymässä*, (*on*) *johtamassa*, käyttö on yleistä. Verbin 2. infinitiivin elatiivimuodoilla (esim. *syömässä*, *juomassa*, *siirtymässä*) voidaan korostaa toiminnan olevan paraikaa käynnissä, ja Aamulehdelle on tyypillistä korostaa myös tulevaisuudessa muutoksiin johtavia, nyt käynnissä olevia kehityskulkuja. Lisäksi suoria viittauksia tulevaan käytetään runsaasti (esim. *hinnat saattavat tulevina vuosina romahtaa*). Kuten mainittua, aktivoituu asuntodiskurssi usein lähekkäin tai limittäin toimenpidediskurssin kanssa, ja tällainen on aineistossa yleisintä Aamulehdelle. On kuitenkin huomattava, että koska asuntodiskurssi aktivoituu useimmin juuri Aamulehdessä, on myös sen esiintyminen limittäin toimenpidediskurssin kanssa luonnollisestikin yleisintä.

Helsingin Sanomilla ja Karjalaisilla näkökulma on tyypillisesti nykyhetkessä. Tällä hetkellä vallitsevia asiaintiloja kuvataan usein ilmaisemalla, että jotain on tapahtunut (esim. *asuntojen arvo on laskenut* tai *asuntopolitiikka ei ole ottanut huomioon eri alueiden tarpeita*). Syy-seuraussuhteita sisältävät *jos – niin* -tyyliset tai kausaaliset *koska*-rakenteet ovat yleisiä: *vanhus ei pysty muuttamaan, jos vanha asunto ei mene kaupaksi* tai *asuntojen hinnat ovat romahtaneet, koska kysyntää ei ole*.

Sisällöllisesti tarkasteltuna Aamulehti painottaa usein rakentamisen ja muutosten tarvetta tulevaisuuden varalle, mistä syystä myös toimenpidediskurssi usein aktivoituu (esim. *rakennuslakia on muokattava niin, että rakennuslupien saanti nopeutuu*). Karjalaisella asuntodiskurssia hyödynnetään lähinnä asuntomarkkinan haasteellisuuden ja hintojen laskun kuvastamisessa haja-asutusalueilla. Helsingin Sanomilla suhtautuminen on analyyttistä ja lehti käy läpi tämänhetkistä asuntomarkkinatilannetta niin pienten kuntien, suurten kaupunkien kuin valtionkin näkökulmasta.

10.3 Erot talousdiskurssissa

Talousdiskurssi on Helsingin Sanomissa ja Karjalaisessa Aamulehteä melko selvästi yleisempää. Osin tämä johtunee siitä, että asuntodiskurssi aktivoituu Aamulehdessä niin usein, sillä kielellisesti tarkasteltuna asunto- ja talousdiskurssin keinot ovat melko yhteneväisiä. Talousdiskurssi on kuitenkin kautta linjan erittäin paljon käytetty: aineistossa on vain muutamia pääkirjoituksia, joissa talousdiskurssi ei kertaakaan aktivoitu.

Merkityksellistämisen keinot ovat talousdiskurssissa aineiston perusteella koko lailla yhteneväisiä. Niin Aamulehti, Helsingin Sanomat kuin Karjalainenkin hyödyntävät muuttumisjohdoksia, kuten *eriytyä, vanhentua, kasvaa* tai *heikentyä*. Asuntodiskurssiin verrattuna kuvatut muutokset ovat abstraktimpia ja laajempia, koko yhteiskuntaan vaikuttavia. Muutoksia kuvataan kuitenkin pääasiassa paikallisesta näkökulmasta esimerkiksi nostamalla tarkasteluun oma maakunta tai lähi-seutu. Talousdiskurssi esiintyykin useasti yhdessä aluediskurssin kanssa, ja näin on etenkin Aamulehdellä ja Karjalaisella. Talousdiskurssissa muutoksia kuvataan usein kausaali- tai syysuhteiden avulla, ja samalla yksilöt pelkistetään massoiksi (esim. koska muuttoliike käy kaupunkiin, veronmaksajien joukko vähenee). Sanomalehtien välillä ei talousdiskurssissa ole suuria eroja merkityksellistämisen kielellisissä keinoissa.

Sisällöllisesti Aamulehti ja Karjalainen poikkeavat talousdiskurssia tarkasteltaessa toisistaan. Aamulehden ilmaisussa painotetaan useammin myös kaupungistumisen positiivista vaikutusta, talouskasvua, kun taas Karjalainen keskittyy verotulojen pienenemiseen ja muuttotappioon. Kokonaisuutena talousdiskurssi aktivoituu aineistossa tyypillisesti talouden ongelmia kuvailtaessa. Helsingin Sanomilla näkökulma on jälleen melko puolueeton: sen pääkirjoituksissa taloutta tarkastellaan useista eri näkökulmista, niin paikallisista kuin valtakunnallisista, sekä positiivisista että negatiivisista. On kuitenkin hyvä muistaa, ettei ideologisessa mielessä täysin puolueetonta ilmaisua olekaan (Thompson 1984: 2).

10.4 Erot aluediskurssissa

Aluediskurssi on aineistossa diskursseista kaikkein yleisin, ja sitä hyödyntävät niin Aamulehti, Helsingin Sanomat kuin Karjalainenkin kohtalaisen tasaisesti. Alueellinen leima on lähes alati läsnä, ja kaikissa aineiston pääkirjoituksissa aluediskurssi aktivoituu ainakin kertaalleen. Kielellisesti aluediskurssille omainen merkityksellistäminen on helppo tunnistaa: alueeseen viitataan jo-

kaisessa sanomalehdessä useimmiten erisnimillä, eikä lehtien välillä ole tässä suhteessa havaittavissa merkittäviä eroavaisuuksia. Toisinaan aluediskurssin tunnistamisessa on puntaroitava rajata-pauksia, sillä nimen pelkän mainitsemisen sijaan alue on nostettava tarkastelussa keskiöön, jolloin kaupungistuminen merkityksellistyy alueelliseksi tekijäksi.

Diskurssien avulla luodaan ja uusinnetaan todellisuutta, ja aluediskurssi on tässä merkittävä tekijä. Nostamalla tietyn alueen keskiöön voi sanomalehti pääkirjoituksellaan esimerkiksi legitimoida omaa kantaansa tai korostaa tietyllä alueella vallitsevia asiointiloja. Eri alueilla myös todellisuus on aina hieman erilainen, joten aluediskurssi kytkee ilmaisun kielellisesti vankasti osaksi tietynlaista, yksilöllisempää todellisuutta.

Kaikissa sanomalehdissä on nähtävissä aluediskurssin paikallisuus. Useimmiten käsittelyyn nostetaan lähistöllä sijaitseva alue, ja vain Helsingin Sanomat korostaa merkittävästi myös muualla Suomessa olevia seutuja. Mielenkiintoista on, että Helsingin Sanomissa ja Aamulehdessä aluediskurssia hyödynnetään usein pienten, määritellympien alueiden, kuten yksittäisten kaupunkien korostamisessa. Karjalaisella alue on useimmin laajempi, esimerkiksi Pohjois-Karjala tai maakuntaakin laajempi alue. Aluediskurssi ilmentää paikallisuutta, ja etenkin Aamulehden pääkirjoituksissa hyödynnetyt kielelliset keinot viittaisivat paikallisuuden kohdentuvan Tampereeseen, jolloin asioita tarkastellaan tamperelaisesta näkökulmasta, ei pirkanmaalaisesta. Karjalainen ilmaisee paikallisuutta usein maakunnan tasolla, jolloin näkökulma on pikemminkin pohjoiskarjalainen kuin esimerkiksi joensuulainen. Helsingin Sanomien pääkirjoituksista vastaavaa yleistystä ei voi tehdä, vaikka pääkaupunkiseutuun viittaavat kielelliset valinnat ovatkin muiden alueiden korostamista yleisempiä.

11 PÄÄTÄNTÖ

11.1 Johtopäätökset

Tavoitteenani on tällä tutkimuksella ollut kriittisen diskurssintutkimuksen menetelmin selvittää, millä tavalla suomalaiset päivittäin ilmestyvät sanomalehdet kirjoittavat käynnissä olevasta kaupungistumiskehityksestä ja suhtautuvat siihen. Olen tunnistanut aineistosta neljä diskurssia, jotka kuvaavat näitä tapoja: toimenpidediskurssi, asuntodiskurssi, talousdiskurssi ja aluediskurssi. Kaikki diskurssit eroavat toisistaan sekä kielellisesti että sisällöllisesti. Toimenpidediskurssissa näkökulma on toimenpiteissä, joilla kaupungistumiseen toivotaan vaikutettavan, kun taas asuntodiskurssissa merkityksellistetään asuntomarkkinoihin liitettäviä tilanteita, ongelmia ja tulevaisuuden näkymiä. Talousdiskurssissa kaupungistuminen nähdään etenkin taloudellisena rasitteena tai veturina, ja aluediskurssissa keskitytään tarkastelemaan kehitystä tietyn alueen näkökulmasta.

Samalla olen selvittänyt sitä, millä tavalla niin kutsuttujen kaupunki- ja maaseutulehtien suhtautumiset ja sitä kautta merkityksellistämisen tavat eroavat toisistaan. Selkeimmin erot ovat havaittavissa toimenpidediskurssissa ja tarkemmin siinä, millaisia toimenpiteitä vaaditaan. Kaupunkilehdeksi luokittelmani Aamulehti toivoo kaupungistumista edistettävän, maaseutulehti Karjalainen puolestaan hidastettavan. Tällä jaottelulla Helsingin Sanomissa kaupunkilehden näkökulma painottuu hieman enemmän, mutta kokonaisuutena lehti vaikuttaisi aineiston perusteella käsittelevän kaupungista jokseenkin tasapuolisesti. Aamulehden ja Karjalaisen ilmaisu on kielellisesti Helsingin Sanomia kärkkäämpää ja suorasanaisempaa, kuten olen esittänyt. Ainakin tämän tutkimuksen perusteella voidaan myös todeta, että käsiteltyjen sanomalehtien lukijalupaukset pitävät paikkansa melko hyvin, vaikka niiden tarkastelu ei tutkimustavoitteeni kuulunutkaan.

Kaupungistumisen yhteiskunnallinen merkitys on selkeästi havaittavissa tuloksista. Kaikissa tutkimissani sanomalehdissä kirjoitettiin ilmiöstä paljon, ja usein se nousi myös pääkirjoituksen aiheeksi. Tulosten perusteella kaupungistumisesta puhuttaessa korostuvat taloudellinen ja asuntopoliittinen näkökulma, ja asunto- ja talousdiskursseissa kehityksen mukanaan tuomat muutokset ja ongelmat ovat kaikkein eniten esillä. Aineiston perusteella on myös ilmeistä, että sanomalehdissä pyritään pääkirjoitusten avulla vaikuttamaan kaupungistumiskehityksen kulkuun, mistä toimenpidediskurssin runsas aktivoituminen on oiva esimerkki. Aluediskurssin runsaus puolestaan kieli sanomalehtien paikallisuudesta.

Portinvartijateorian mukaan sanomalehdillä ja muilla mediatuotteilla on tärkeä portinvartijan rooli, ne siis vaikuttavat monin tavoin yhteiskunnallisen keskustelun aiheisiin. Samalla sanomalehdet vaikuttavat sekä siihen, millä tavalla aiheesta keskustellaan että siihen, mitkä näkökulmat nousevat julkisessa puheessa keskiöön aihetta käsiteltäessä (Shoemaker ym. 2001: 1-2). Tämä on nähdäkseni pääteltävissä myös tutkimukseni tuloksista: merkityksellistäessään kaupungistumisen eritoten talouteen tai asuntomarkkinoihin vaikuttavaksi tekijäksi ohjaavat sanomalehdet samalla myös julkista keskustelua keskittymään samoihin näkökulmiin. Toimenpidediskurssin runsas esiintyminen yhdessä muiden diskurssien kanssa viittaa puolestaan siihen, että sanomalehdillä on vahva halu myös vaikuttaa asioihin. Alueellisuus korostuu aineistossa etenkin Aamulehdellä ja Karjalaisella, joilla aluediskurssi on Helsingin Sanomia yleisempää. Tätä voidaan pitää odotettuna, ovathan Aamulehti ja Karjalainen omien lupaustensakin mukaan paikallisesti oman alueensa puolestapuhujia.

Aineiston pääkirjoituksissa hyödynnetään erilaisia tyylejä, jotka vaihtelevat neutraalista asiattyylistä kuvailevampaan, paikoin jopa räväkkään ilmaisuun. Tätä ei voida pitää yllättävänä, sillä pääkirjoitukset luokitellaan useimmiten mielipidekirjoituksiksi, joissa ilmaisu on esimerkiksi asiallista uutistyyliä vapaampaa. On kuitenkin kiehtovaa, kuinka jokaiselle diskurssille ominaiset kielelliset valinnat ovat niin Aamulehdellä, Helsingin Sanomilla kuin Karjalaisellakin yhteneväisiä, mutta diskurssien välillä erot ovat sitä vastoin suuria. Esimerkiksi tietyt toimenpidediskurssin rakenteet ovat huomattavasti harvinaisempia vaikkapa aluediskurssissa ja puuttuvat talousdiskurssista lähes tyystin.

11.2 Pohdinta

Esittelemäni diskurssijaottelu ei suinkaan ole kaikin puolin tarkkarajainen ja selkeä. Faircloughin (1956: 56) mukaan tarkka jaottelu ei diskurssianalyysin keinoin ole edes mahdollinen lopputulema, eikä sellaiseen toisaalta ole tarkoitus pyrkiäkään. Jaottelulla olenkin esittänyt yhden näkemyksen siitä, kuinka kaupungistumisen teemoja sanomalehdissä merkityksellistetään. Tutkimustulos voisi toisella tutkijalla olla erilainen, ja vaikkapa vuonna 2005 tai 2015 tehty tutkimus olisi niin ikään saattanut tuottaa erilaisia tuloksia. Myös laajempi tai suppeampi aineisto olisi voinut vaikuttaa lopputulemiin.

Diskurssianalyysiin vaikuttavat aina monet tekijät, ja täysin puolueeton ja neutraali tulkinta on mahdotonta jo siksin, että tutkimusta tekevät ihmiset taustoineen ovat niin erilaisia. Myöskään

sattuman mahdollisuutta ei voida täysin sulkea pois, sillä yhteensä 30 pääkirjoituksen aineisto on kuitenkin verrattain pieni, vaikkakin yhdelle pro gradu -työlle enemmän kuin riittävä. Olen kuitenkin pyrkinyt selventämään tutkimukseni etenemistä mahdollisimman tarkasti, ja kaikki tehty analyysi pohjautuu tiukasti hyödyntämiini teoreettisiin ja metodologisiin lähteisiin. Näin toimimalla olen varmistanut tutkimuksen puolueettomuuden niin hyvin kuin se laadullisessa tutkimuksessa ylipäänsä on mahdollista.

Kriittisessä diskurssianalyysissä on perinteisesti tapana tarkastella löydetyn lisäksi myös sitä, mitä aineistossa ei ole. Onkin mielenkiintoista pohtia, minkä takia kaupungistumisesta puhutaan juuri aineistosta tunnistamillani tavoilla. Muun muassa talous vaikuttaa jokaiseen yhteiskunnan alueeseen, joten on vain luonnollista, että myös kaupungistumista pohditaan talouteen peilaten. Esimerkiksi ihmisten hyvinvointia ei kuitenkaan edes mainita yhdessäkään aineiston 30 pääkirjoituksesta. Tällainen hyvinvointidiskurssi puuttuikin aineistosta täysin, mitä voitaneen pitää yllättävänä. Myös ympäristöstä puhutaan aineistossa harvakseltaan, ja koska ilmastonmuutos on säilynyt otsikoissa kantavana teemana jo vuosia, on jopa hieman erikoista, ettei keskustelu heijastu pääkirjoitusten kaupungistumisteksteihin muutamia yksittäisiä mainintoja lukuun ottamatta oikeastaan ollenkaan.

Päädyin tutkimuksessa neljän diskurssin jaotteluun, mutta muitakin vaihtoehtoja tietenkin olisi. Pohdin pitkään esimerkiksi toimenpidediskurssin jakoa kahtia ongelma- ja ratkaisudiskurssiksi, sillä toimenpidediskurssissa esitetään usein ongelma, johon sitten toisinaan vaaditaan ratkaisua. Harkitsin myös asuntodiskurssin oheen rakennusdiskurssia, mutta useimmiten myös rakennusdiskurssimainen ilmaisutapa liittyi nimenomaan asuntorakentamiseen. Neljän diskurssin jaotteluun päädyin sen vuoksi, että laajemmat, useita pääkirjoituksia sisältävät diskurssit antavat tutkimusaiheesta nähdäkseni relevantimpaa ja uskottavampaa tietoa kuin muutamien tai jopa yksittäisten ilmaisujen muodostamat ”minidiskurssit”. Olen analyysivaiheessa korostanut myös sitä, ettei diskurssijaottelu ole tarkkarajainen. Esimerkiksi asuntodiskurssi sisältää usein myös toimenpidediskurssille tyypillisiä piirteitä, mitä olen esitellyt omassa alaluvussa.

Kriittinen diskurssianalyysi on monipuolinen kokonaisuus, joka tarjoaa tutkijalle huomattavasti vapauksia. Nähdäkseni tämä tekee siitä myös haastavan lähestymistavan etenkin aloittelevalle tutkijalle, jolle tarkkarajainen, selkeä metodi perinteisine toimintatapoineen voisi olla avuksi. Kriittisessä diskurssianalyysissä analyysimenetelmä on koostettava itsenäisesti, mikä on ollut työläs

prosessi etenkin siksi, että yhteiskunnallinen viitekehys on ollut tutkimuksessani alusta asti vahvasti läsnä. Katson kuitenkin onnistuneeni valitsemaan sellaisia teoreettisia näkemyksiä ja analyysimenetelmiä, joita hyödyntämällä tutkimuskysymyksiin vastaaminen on onnistunut. Olen tunnistanut aineistosta neljä diskurssia, analysoinut niitä monipuolisesti ja näin selvittänyt tapoja, joilla kussakin diskurssissa merkityksellistetään kaupungistumista. Myös sanomalehtien välisten erojen tarkastelu on tuottanut kiehtovia tuloksia. Nähdäkseni systeemis-funktionaalisen kieliteorian ja Ison suomen kieliopin hyödyntäminen analyysissa oli onnistunut ratkaisu, vaikka pohdinkin valintaa kauan harkiten myös muita mahdollisia lähestymistapoja. Systeemis-funktionaalinen kieliteoria on toimiva pohja kielen analyysille, mutta se ei sellaisenaan sovellu täydellisesti suomenkieliselle aineistolle. Tästä syystä Iso suomen kielioppi oli analyysissa korvaamaton tuki ja apuväline.

Koen täyttäneeni tutkimukselle asettamani tavoitteet hyvin, ja tekemäni teoreettiset ja metodologiset valinnat ovat nähdäkseni tukeneet oivalla tavalla tutkimuskysymyksiin vastaamista. Kaikesta huolimatta on pidettävä mielessä, ettei kattavia yleistyksiä voi yksistään tämän tutkimuksen pohjalta tehdä. Kaupungistuminen on erittäin laaja teema, jota voidaan käsitellä lukemattomista erilaisista näkökulmista, eikä esittämäni diskurssi-aottelu ole millään tavalla kaikenkattava – enkä toki siihen pyrkinytkään.

Tutkimukseni tulokset ovat hyvin linjassa aiemmin muilla tieteenaloilla tehdyn kaupungistumistutkimuksen kanssa. Kielitieteen keinoin ja menetelmin kaupungista ei ole aiemmin tutkittu, vaan näkökulma on useimmiten ollut talous- tai yhteiskuntatieteellinen. Kaupungistumisen on myös Suomessa todettu esimerkiksi nostavan asuntojen hintoja kasvukeskuksissa ja aiheuttavan taloudellista eriarvoistumista (Salo 2017). Tämä näkyy myös asuntodiskurssissa, jossa käsitellään usein joko nousevia tai laskevia hintoja. Aiemmin on lisäksi selvitetty, että aluepoliittisissa kehityskeskusteluissa painotetaan etenkin kasvavien suurkaupunkien etuja (Saartenoja 2004). Huomio on mielenkiintoinen, sillä se näyttäisi heijastuvan suoraan myös sanomalehtien pääkirjoituksiin: etenkin nopeasti kasvavan kaupunkiseudun Aamulehti painottaa kaupungistumisen edistämisen olevan tärkeää, vaikka Karjalainen sitä vastoin nostaa useammin esille myös maaseudun arvon osana suomalaista yhteiskuntaa. Vaikka tutkimusten näkökulmat ja tieteenalat ovat erilaisia, ovat tulokset silti jokseenkin samansuuntaisia, mikä entisestään korostaa kielenkäytön ja todellisuuden dialektista suhdetta.

Tutkimukseni on eräänlainen ensikatsaus kaupungistumiseen kielitieteellisestä näkökulmasta, ja täten se tarjoaa myös runsaasti mielenkiintoisia jatkotutkimusaiheita. Tulevaisuudessa

olisi kiehtovaa selvittää muun muassa sitä, millä tavalla kaupungistuminen koetaan eri ihmisryhmissä esimerkiksi kaupunkilaisia ja maalla asuvia haastatteleamalla. Journalistiikan alalla voitaisiin selvittää, millä tavalla toimittajat itse merkityksellistävät kaupungistumista ja sitä kautta pureutua entistä tarkemmin heidän rooliinsa yhteiskunnallisen kaupungistumiskeskustelun ohjailijoina ja portinvartijoina. Myös tyyliltään erilaisten lehtien, kuten iltapäivälehtien ja pienten paikallislehtien, suhtautumisista olisi mielenkiintoista kuulla lisää, ja jatkotutkimusaiheita onkin niin yhteiskunnallisille tutkimusaloille, journalistiikalle kuin kielitieteellekin. Samankaltaisesta diskurssi-analyttisestä näkökulmasta voitaisiin perehtyä esimerkiksi kunnallisiin kehittämissuunnitelmiin, joissa kaupungistuminen monine pitkälle tulevaisuuteen ulottuvine vaikutuksineen on usein eräs kantavista teemoista.

Kaupungistuminen vaikuttaa suomalaisten elämään kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla, joten sen tutkiminen mahdollisimman monesta näkökulmasta on tärkeää. Kielentutkimuksen saralla tutkimukseni tekee melko lailla uuden aluevaltauksen, sillä kielellistä perspektiiviä ja kaupungistumista ei ole diskurssi-analyttisestä näkökulmasta aiemmin yhdistetty. Sosiaalisen konstruktivismin perusajatuksen mukaan kieli muokkaa ja luo todellisuutta vaikuttaen samalla ajattelutapoihimme, ja näin ollen kielentutkimus yhdistettynä yhteiskunnalliseen kontekstiin tarjoaa verrattomat edellytykset ymmärtää aikamme suuria ilmiöitä entistä tarkemmin.

LÄHTEET

- Aamulehti 2020: *Aamulehden linja*. – <https://www.aamulehti.fi/linja> 10.4.2020.
- Ainiala, Terhi, & Jantunen, Jarmo 2019: Korpusionomastinen tutkimus slanginimistä Hesa ja Stadi digitaalisissa diskursseissa. – *Sanajalka* 61 (6) s. 57–79.
- Aluekehittämisen konsulttitoimisto MDI 2019: *C23-maakuntakeskusten väestöennuste* – https://www.mdi.fi/content/uploads/2019/05/C23_vaestoennuste.pdf 5.4.2020.
- Annez, Patricia, Buckley, Robert & Spence, Michael 2009: *Urbanization and growth*. Washington, DC: Commission on growth and development. World bank.
- Barberá, Pablo 2017. Social media, personalisation of news reporting, and media systems’ polarisation in Europe. – Barisione, Mauro & Michailidou, Asimina (toim.), *Social media and European politics: rethinking power and legitimacy in the digital era* s. 25-52. Lontoo: Palgrave Macmillan.
- Berkowitz, Daniel A. 2009: Reporters and their sources. Teoksessa: Karin Wahl-Jorgensen & Thomas Hanitzsch (toim.), *The handbook of journalism studies* s. 123–136. New York: Routledge.
- Blommaert, Jan & Bulcaen, Chris 2000: Critical discourse analysis – *Annual review of anthropology* 29 (12) s. 447–466.
- Borriello, Arthur 2017: ‘There is no alternative’. How Italian and Spanish leaders’ discourse obscured the political nature of austerity. – *Discourse & Society* 28 (2) s. 241–261.
- Bronner, Stephen 2011: *Critical theory: A very short introduction*. New York: Oxford University Press.
- Bruns, Axel 2005: *Gatewatching: collaborative online news production*. New York: Peter Lang Publishing.
- Capozza, Dennis, Hendershott Patric, Mack, Charlotte & Mayer, Christopher 2002: *Determinants of real house price dynamics*. – <https://www.nber.org/papers/w9262.pdf> 12.4.2020.
- Couldry, Nick :2010: Jos “medialla” on tulevaisuus, onko yleisölläkin. – *Media & viestintä* 33 (3) s. 5–16.
- Fairclough, Norman 1989: *Language and power*. London: Longman.
- 1992: *Discourse and social change*. Cambridge: Polity Press.
- 1995: *Critical discourse analysis: the critical study of language*. Lontoo: Longman.
- 1997: *Miten media puhuu*. Tampere: Vastapaino.
- 2001: *Language and power*. New York: Longman.
- 2003: *Analysing discourse: textual analysis for social research*. Lontoo: Routledge.
- Fairglough, Norman & Chouliaraki, Lilie 1999: *Discourse in late modernity: rethinking critical discourse analysis*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Frege, Gottlob 1952. *On sense and reference*. – Geach, Peter & Black, Max (toim.), *Translations from the philosophical writings of Gottlob Frege* s. 56–79. Oxford: Basil Blackwell.
- Firth, John 1957: *Studies in linguistic analysis*. Oxford: Basil Blackwell.
- Hakulinen, Auli & Karlsson, Fred 1995: *Nyky-suomen lauseoppia*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Hall, Stuart 1997: *Representation: cultural representations and signifying practices*. London: Sage.
- Halliday, M.A.K. 1975. *Learning How to Mean*. London: Edward Arnold.
- 1985: *An introduction to functional grammar*. London: Edward Arnold.
- 1994: *An introduction to functional grammar*. London: Edward Arnold.
- 2004: *An introduction to functional grammar*. London: Edward Arnold.
- 2009: Methods – techniques – problems. – Halliday, M.A.K. & Webster, Jonathan (toim.), *Continuum companion to systemic functional linguistics* s. 59–86. London: Continuum.
- Heikkinen, Vesa 1999: *Ideologinen merkitys: kriittisen tekstintutkimuksen teoriassa ja käytännössä*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Herneaho, Irina 2018: Maahanmuuttodiskurssit eduskuntapuolueiden vuoden 2015 vaalimateriaaleissa. – *Virittäjä* 122 (2) s. 187–223.
- Helsingin Sanomat 2020: *Helsingin Sanomien periaatelinja*. – <https://www.hs.fi/info/art-2000006390609.html> 10.4.2020.
- Holappa, Veera, Huovari, Janne, Karikallio, Hanna & Lahtinen Markus 2015: *Alueellisten asumomarkkinoiden kehitys vuoteen 2017*. – <https://www.ptt.fi/media/liitteet/tp169.pdf> 28.3.2020.
- Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero 2012: *Kategoriat, kulttuuri ja moraalit*. Tampere: Vastapaino.
- Karjalainen 2020: *Karjalaisen lukijalupaus*. – <https://www.karjalainen.fi/lukijalupaus> 10.4.2020
- Karvonen, Pirjo 1995: Missä on taloustekstin ihminen? – Kalliokoski, Jyrki (toim.), *Teksti ja ideologia. Kirjoituksia kielestä ja vallasta julkisessa kielenkäytössä* s. 151–167. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.

- Krugman, Paul 1998: What's new about the new economic geography? – *Oxford review of economic policy*. 14 (2) s. 7–17.
- Krugman, Paul 1991: *Geography and Trade*. Cambridge: The MIT Press.
- Kuntalaki 4/10/2015
- Kuortti, Joel, Mäntynen, Anne & Pietikäinen, Sari 2008: Kielen rakennustelineillä: kielellisen ja yhteiskunnallisen käänteiden merkitys. – *Tiedotustutkimus* 31 (3) s. 25–37.
- Laakso, Seppo & Loikkanen, Heikki 2004: *Kaupunkitalous: johdatus kaupungistumiseen, kaupunkien maankäyttöön sekä yritysten ja kotitalouksien sijoittumiseen*. Helsinki: Gaudeamus.
- 2016: Tiivistetty kaupunkikehitys – tuottavuuden ja hyvinvoinnin kasvun perusta. – http://www.kaupunkitutkimusta.fi/wp-content/uploads/2016/02/Tiivistetty-kaupunkikehitys-TTTS_5.pdf 11.3.2020.
- Luukka, Minna-Riitta 2000: Näkökulma luo kohteen: diskurssintutkimuksen taustaoletukset. – Sajavaara, Kari & Piirainen-Marsh, Arja (toim.), *Kieli, diskurssi & yhteisö* s. 133–157. Jyväskylä: Solki.
- Lüthje, Monika 2005: *Se mukava maaseutu siellä jossain: Maaseutumatkailu kokemusten, mielikuvien ja markkinoinnin kohteena*. Väitöskirja. Lapin yliopiston kauppatieteiden ja matkailun tiedekunta.
- Makkonen-Craig, Henna 2005: Näkökulmia sanomalehtitekstiin ja sen dialogisiin passiivilauseisiin. – *Virittäjä* 109 (3) s. 1–6.
- Martin, James 2000: Close reading: functional linguistics as a tool or critical discourse analysis. – Unsworth, Len (toim.), *Researching language in schools and communities: functional linguistic perspectives* s. 275–304. London: Cassell.
- Media Audit Finland 2018: *2018 Lukijamäärät ja kokonaistavoittavuudet*. – <https://mediaauditfinland.fi/wp-content/uploads/2019/06/KMT-2018-lukijamäärät.pdf> 1.4.2020.
- Mikkola, Anne-Maria 1998: *Äidinkieli ja kirjallisuus, Käsikirja*. Helsinki: WSOY.
- Phillips, Angela 2015: Future of Journalists. – Vos, Timothy & Heinderyckx, Francois (toim.), *Gatekeeping in Transition* 65–82. New York: Routledge.
- Pietikäinen, Sari & Mäntynen, Anne 2009: *Kurssi kohti diskurssia*. Tampere: Vastapaino.
- Potter, Jonathan 2007: *Discourse and psychology. Volume 2: Discourse and social psychology*. Los Angeles: Sage Publications.
- Pälli, Pekka 2003: *Ihmisyryhmä diskurssissa ja diskurssina*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Saartenoja, Antti 2004: *Kaupungin ja maaseudun vuorovaikutus alueellisessa kehittämisspolitiikassa*. Väitöskirja. Turun yliopiston matemaattis- luonnontieteellinen tiedekunta.
- Salo, Tommi 2017: *Kaupungistumisen vaikutukset asuntojen hintakehitykseen Suomessa*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston kauppar korkeakoulu.
- Sarajärvi, Anneli & Tuomi, Jouni 2018: *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi: uudistettu laitos*. Helsinki: Tammi.
- Shoemaker, Pamela 1991: *Gatekeeping*. Newbury Park: Sage.
- Shoemaker, Pamela & Reese, Stephen 1996: *Mediating the Message: Theories of Influences on Mass Media Content*. New York: Longman publishing group.
- Shoemaker, Pamela, Eichholz, Martin, Kim Eunyi & Wrigley Brenda 2001: Individual and routine forces in gatekeeping. – *Journalism & Mass Communication Quarterly* 78 (2) s. 233–246.
- Shore, Susanna 1992: *Aspects of a systemic-functional grammar of Finnish*. Väitöskirja. – <http://citeserx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.129.1396&rep=rep1&type=pdf> 30.3.2020.
- 2012: Systeemis-funktionaalinen teoria tekstien tutkimisessa. – Vesa Heikkinen, Voutilainen Eero, Lauerma, Petri, Tiililä, Ulla & Lounela, Mikko (toim.), *Genreanalyysi: tekstilajitutkimuksen käsikirja* s. 158–185. Helsinki: Gaudeamus.
- Tervo, Hannu 2016: Do people follow jobs or do jobs follow people? The case of Finland in an international context. – *Journal of regional analysis and policy* 46 (1) s. 95–109.
- 2019: Kaupungistuminen kiihtyy – säilyykö alueellinen tasapaino? – *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 115 (2) s. 254–262.
- Tilastokeskus 2016: *Väestörakenne*. – <http://www.tilastokeskus.fi/meta/til/vaerak.html> 23.3.2020.
- 2020: *Väestörakenteen ennakkotiedot muuttujina Kuukausi, Alue, Sukupuoli, Ikä ja Tiedot*. – http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__vrm__vamu/statfin_vamu_pxt_11lj.px/table/table-ViewLayout1/ 23.3.2020.
- Thompson, John 1984: *Studies in the theory of ideology*. Cambridge: Polity Press.
- Tuomikoski, Risto 1971: Persoona, tekijä ja henkilö. – *Virittäjä* 75 (2) s. 146–152.
- van Dijk, Teun 1993: Principles of critical discourse analysis. – *Discourse & Society* 4 s. 249–283.

- 2012: Discourse and knowledge. – Gee, James Paul & Handford, Michael (toim.), *The Routledge handbook of discourse analysis* s. 587-603. London: Routledge.
- VISK = Hakulinen, Auli, Vilkuna, Maria, Korhonen, Riitta, Koivisto, Vesa, Heinonen, Tarja Riitta & Alho, Irja 2004: Iso suomen kielioppi. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. – <http://scripta.kotus.fi/visk> 11.4.2020.
- Wodak, Ruth 2015: *The Politics of fear: what right-wing populist discourses mean*. London: Sage.
- Yhdistyneet kansakunnat 2014: *World Urbanization Prospects: The 2014 Revision, highlights*. – <https://population.un.org/wup/publications/files/wup2014-highlights.pdf> 10.4.2020.
- Yle 2019: Aluekehitysmiljardeista on syntymässä lihava riita: Itä- ja Pohjois-Suomi saavat kaksi kolmasosaa tuista, vaikka alueella asuu vain neljännes suomalaisista. – <https://yle.fi/uutiset/3-10918351> 10.4.2020.
- 2018: Ylen kysely: Neljä viidestä haluaa, että koko Suomi pysyy asuttuna – ja että valtio maksaa viulut. – <https://yle.fi/uutiset/3-10313405> 11.4.2020.
- Ympäristöministeriö 2020: *Maankäytön suunnittelun ohjaus – tavoitteena hyvinvoiva elinympäristö*. – https://www.ymparisto.fi/maankaytto_ja_rakentaminen/maankayton_suunnittelun_ohjaus 22.3.2020.
- Zhang, Xing Quan 2016: The trends, promises and challenges of urbanization in the world. – *Habitat International* 54 (4) s. 241-252.

Aineistolähteet

- Aamulehti: Koko maa hokee, että koko maa on pidettävä asuttuna – eikä se edes ole 24.7.2018 – <https://www.aamulehti.fi/a/201093480> 28.2.2020.
- Aamulehti: Asumisen hinta helpottaa kaupungistumista – aika on kypsä vaikkapa Tampereen tai Tesoman mallille 22.12.2018 – <https://www.aamulehti.fi/a/201368679> 28.2.2020.
- Aamulehti: Kansa muuttaa nyt enemmän kuin aikoihin – Tampereen imu on koko Pirkanmaan etu 10.1.2019 – <https://www.aamulehti.fi/a/201394641> 28.2.2020.
- Aamulehti: Tampereen pitää vastata, kun Suomi jakautuu kahtia – tärkein keino on varmistaa asuntojen riittävyys kaikille 5.3.2019 – <https://www.aamulehti.fi/a/201489669> 28.2.2020.
- Aamulehti: Tampereen varauduttava väestönkasvun hyytymiseen 17.5.2019 – <https://www.aamulehti.fi/a/0a533069-fa07-403d-8ea1-f817aaabacda> 28.2.2020.
- Aamulehti: Väki pakkautuu ison kaupungin keskustaan, mutta kehyskunnat ja kylät on pidettävä myös hengissä 20.5.2019 – <https://www.aamulehti.fi/a/8e868a6b-c47b-457e-9639-033707a19c46> 28.2.2020.
- Aamulehti: Tontteja tarjolle monipuoliseen rakentamiseen 24.7.2019 – <https://www.aamulehti.fi/a/a5325953-f8c5-48a3-a45e-94862af9d250> 28.2.2020.
- Aamulehti: Maaseutua ei pian ole, se pitää tuoda – vain maahanmuutosta voi olla apua kuihtuvien alueiden väestöpu- laan 3.10.2019 – <https://www.aamulehti.fi/a/0e2d3399-bb03-4480-90b1-9cd501d50377> 28.2.2020.
- Aamulehti: Rakentamisen uhkaavaa hiipumista ei kannata jäädä taivastelemaan – Tampereella kaupungistuminen pitää viireyttää yllä 21.10.2019 – <https://www.aamulehti.fi/a/f091f2f8-a331-4239-8b4d-828fa300cd4e> 28.2.2020.
- Aamulehti: Asuntomarkkinan kahtiajako on vakava ongelma 8.2.2020 – <https://www.aamulehti.fi/a/0a391028-ef79-4d9a-9991-c70dbbed328a> 28.2.2020.
- Helsingin Sanomat: Metropolin menestys ei ole vain Helsingin seudun asia 11.1.2018 – <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005519699.html> 28.2.2020.
- Helsingin Sanomat: Kisa kaupunkien välillä on merkittävämpi ilmiö kuin kaupunkien ja maaseudun välinen jännite 24.4.2018 – <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005653065.html> 28.2.2020.
- Helsingin Sanomat: Jos väkiluku laskee kuolleisuuden takia, palvelut eivät helposti käännä suunta 25.7.2018 – <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005767986.html> 28.2.2020.
- Helsingin Sanomat: Kaupungistuminen voi yllättää suunnallaan, nopeudellaan ja pikaisilla käännteillä 30.11.2018 – <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005917381.html> 28.2.2020.
- Helsingin Sanomat: Asuntopolitiikka kaipaa uudistuksia, koska Suomessa alueiden tarpeet ovat täysin erilaisia 25.4.2019 – <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000006083883.html> 28.2.2020.
- Helsingin Sanomat: Enemmistö kunnista teki viime vuonna alijäämäisen tuloksen, mutta kaikilla kunnilla ei mene huonosti 4.6.2019 – <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000006130972.html> 28.2.2020.
- Helsingin Sanomat: Helsinkiin muuttavista suurin osa on vieraskielisiä 11.3.2019 – <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000006030703.html> 28.2.2020.
- Helsingin Sanomat: Ilmastopolitiikan kiristyminen voi muuttaa Suomen kaupungistumista 4.6.2019 – <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000006403037.html> 28.2.2020.

- Helsingin Sanomat: Kuntien tehtävien eriyttämistä on syytä selvittää, mutta se ei tarjoa pikaratkaisua ajankohtaisiin ongelmiin 12.9.2019 – <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000006236519.html> 28.2.2020.
- Helsingin Sanomat: Talousahdingossa elävät kunnat vähentävät hoitohenkilöstöä, vaikka hoidon ja hoivan tarve kasvaa 13.10.2019 – <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000006270153.html> 28.2.2020.
- Karjalainen: Reuna-alueiden eteen tehtävä enemmän 18.7.2018 – <https://www.karjalainen.fi/mielipiteet/mielipiteet/paakirjoitus/item/188937> 28.2.2020.
- Karjalainen: Väestöennusteet maalaavat synkkää kuvaa 25.2.2019 – <https://www.karjalainen.fi/mielipiteet/mielipiteet/paakirjoitus/item/210757> 28.2.2020.
- Karjalainen: Edunvalvonnan kärki: yliopistot, tiet ja tehtaot 18.4.2019 – <https://www.karjalainen.fi/mielipiteet/mielipiteet/paakirjoitus/item/216162> 28.2.2020.
- Karjalainen: Täsmätoimia vaikeille työttömyysalueille 25.7.2019 – <https://www.karjalainen.fi/mielipiteet/mielipiteet/paakirjoitus/item/224513> 28.2.2020.
- Karjalainen: Aluekehitysrahojen jako pidettävä ennallaan 18.8.2019 – <https://www.karjalainen.fi/mielipiteet/mielipiteet/paakirjoitus/item/226538> 28.2.2020.
- Karjalainen: Maaseudun arvostus vaatii tukea ja tekoja 2.9.2019 – <https://www.karjalainen.fi/mielipiteet/mielipiteet/paakirjoitus/item/227844> 28.2.2020.
- Karjalainen: Kaupungistumiseen voi vaikuttaa työllistämällä 17.10.2019 – <https://www.karjalainen.fi/mielipiteet/mielipiteet/paakirjoitus/item/231918> 28.2.2020.
- Karjalainen: Harvaan asutut alueet tärkeitä koko Euroopalle 8.12.2019 – <https://www.karjalainen.fi/mielipiteet/mielipiteet/paakirjoitus/item/236737> 28.2.2020.
- Karjalainen: Vetovoiman lisäksi kuntien täytyy huolehtia pitovoimasta 8.2.2020 – <https://www.karjalainen.fi/mielipiteet/mielipiteet/paakirjoitus/item/241914> 28.2.2020.
- Karjalainen: Asuntojen arvon lasku lisää pahan kierrettä 13.2.2020 – <https://www.karjalainen.fi/mielipiteet/mielipiteet/paakirjoitus/item/242359> 28.2.2020.